ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: УСПІХИ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРШОГО РОКУ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»

MATERIALS OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

«DUAL FORM OF EDUCATION: SUCCESSES AND PROBLEMS OF THE FIRST YEAR OF IMPLEMENTATION OF THE PILOT PROJECT IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION OF UKRAINE»

Kyiv, 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»

ЗБІРНИК ТЕЗ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: УСПІХИ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРШОГО РОКУ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»

Київ
2020

УДК 378.1 (082)

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою Науково-методичного центру ВФПО (протокол від 28.09.2020 №5).

Відповідальні за випуск: А.Б. Чайковська, Ю.О. Стрішенець, І.О. Моргун (Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»)

Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої освіти України», 22 жовтня 2020 року, Науково-методичний центр ВФПО. – Київ, 2020. – 112 с.

ISBN 978-617-7283-39-2

Редактор **І.О. Сєрова**

За точність і зміст матеріалів, достовірність і розкриття проблеми відповідальність несуть автори публікацій

Міжнародну науково-практичну конференцію «Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України» проведено 22 жовтня 2020 р. у Науково-методичному центрі ВФПО відповідно до Плану проведення наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2020 рік (лист ІМЗО від 14.01.2020 № 22.1/10-69 «Про Перелік наукових конференцій з проблем вищої освіти у 2020 році»)

Збірник містить тези виступів учасників конференції і стане в пригоді учасникам пілотного проєкту, іншим зацікавленим особам, які опікуються питаннями освіти та зацікавлені у поширенні дуальної форми здобуття освіти в Україні.

Мета конференції: аналіз проблем упровадження підготовки фахівців за дуальною формою в закладах освіти – учасників пілотного проєкту; визначення засад, напрямів, завдань, механізмів упровадження підготовки фахівців у закладах вищої та фахової передвищої освіти України за дуальною формою; імплементація Концепції дуальної освіти в освітній процес закладів освіти.

Напрями роботи конференції

Аналіз проблем, що виникли під час упровадження підготовки фахівців за дуальною формою в закладах освіти та роботодавців – учасників пілотного проєкту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Яким бути навчально-методичному забезпеченню дуальної форми здобуття освіти. Проблеми організації практичної частини дуальних навчальних програм.

Позиція роботодавців щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Досвід упровадження дуальної форми здобуття освіти в українських закладах освіти.

Викладач та наставник у системі підготовки фахівців за дуальною формою. Міжнародний досвід підготовки фахівців за дуальною формою. Рекомендації зарубіжних партнерів.

***ІЩЕНКО Т.Д.**, канд. пед. наук, проф., директор;*
***ЧАЙКОВСЬКА А.Б.**, спеціаліст вищої категорії*
Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»

ЧИ ПОТРІБНО В УКРАЇНІ ВПРОВАДЖУВАТИ ДУАЛЬНУ ОСВІТУ?

Надання якісних освітніх послуг є передумовою підвищення рівня конкурентоздатності на ринку праці, що також є соціальною складовою, яка передбачає реалізацію права на перше робоче місце та відповідну соціальну адаптацію молоді. Освіта в Україні стає автономною, а це означає, що заклад освіти має працювати над тим, як стати конкурентоспроможним на динамічному ринку освітніх послуг та привабливим для абітурієнтів.

Потрібно відштовхуватися від потреб ринку праці та відчувати, що буде в галузях промисловості як через 3–5 років, так і в перспективі.

Випускники закладів освіти мають бути затребуваними та конкурентоспроможними.

За даними соціологічного опитування, проведеного Інститутом демографії та соціальних досліджень ім М. Птухи, переважна більшість здобувачів освіти бажає працювати після закінчення навчання.

Наш обов’язок перед суспільством – не залишити наших здобувачів освіти, майбутніх фахівців безробітними. Німці вважають великим досягненням те, що серед випускників дуальних програм безробітних немає.

«Участь роботодавців є важливою складовою у формуванні освітньої системи, оскільки вони є замовниками фахівців з певними компетентностями. Враховуючи позиції роботодавців, можливо дати реалістичну оцінку системі освіти та її якості. Ми активно підтримуємо діалог із соціальними партнерами в частині формування та реалізації державної освітньої політики», – зауважив т. в. о. Міністра освіти і науки України **Сергій Шкарлет** під час робочої зустрічі з керівництвом та експертами Федерації роботодавців України.

Важливо не ототожнювати досвід здобувачів освіти, які паралельно поєднують роботу і навчання, з дуальною освітою. За такою схемою здобувач освіти пропускає заняття, які потім доводиться відпрацьовувати. За дуальної форми здобуття освіти робота не шкодить навчанню, а є його невід'ємною складовою. Наразі, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (ч. 6 ст. 49) визначено, що навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях не може перевищувати 60 % загального обсягу освітньої програми (мінімальна межа – 25). Сьогодні відповідно до ч. 10 ст. 9 Закону України «Про освіту» дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

Науково-методичний центр ВФПО разом з представниками бізнесу, освітянами, науковцями, іноземними партнерами, іншими організаціями вивчають та шукають шляхи поліпшення якості підготовки фахівців, а це скоротить термін адаптації випускника на виробництві. З цією метою було організовано і проведено низку семінарів, нарад, «круглих столів», форумів, конференцій інших заходів як в Україні, так і за кордоном із залученням представників освіти, науки та товаровиробників.

Відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти можуть існувати різні моделі щодо розподілу годин та узгодження змісту навчання [1]. Графік освітнього процесу будується в залежності від особливостей освітньої програми, спеціальності, територіального розміщення підприємства та закладу освіти, технологічних умов підприємств різних галузей тощо.

Відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти зі здобувачем освіти на підприємстві має бути укладений трудовий договір [1].

Є приклади, коли в дуальній освіті здобувачі освіти отримують сертифікати, видані підприємством, які підтверджують їхні навички. Це вже не просто диплом, об'єктивність якого роботодавці часто ставлять під сумнів.

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою

здобуття освіти» у 2019 році стартував масштабний експеримент щодо впровадження ДФЗО у 44 закладах освіти, що триватиме до 2023 року [2].

Проєкт спрямований на дослідження можливостей адаптації зарубіжної системи дуальної освіти як форми здобуття освіти в українських закладах фахової передвищої та вищої освіти, виявлення очікувань та перешкод щодо її впровадження. Результати проєкту будуть використані для удосконалення нормативно-правової бази та розробки рекомендацій органам державної влади, закладам освіти та роботодавцям щодо створення сприятливих умов для впровадження ДФЗО та підвищення ефективності співпраці залучених сторін.

Довідково. Система дуальної освіти Німеччині має багаторічну історію. Вона направлена на ефективне поєднання теоретичного і практичного підходу до навчання, забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців, готових до практичної діяльності, розвитку професійних та соціальних компетенцій, а також забезпечення сталого розвитку. Враховуючи те, що освіта в федеральній структурі Німеччини знаходиться в підпорядкуванні федеральних земель, підходи до організації і управління освітнім процесом відрізняються в окремих землях.

Приклад еволюційного розвитку професійної освіти у сільському господарстві Німеччини*

Хронологія	Розвиток професійної освіти у сільському господарстві
середина 19 сторіччя	початок поодинокого навчання в господарствах
з 1905 року	визнання навчальних господарств
1907 рік	перші іспити для здобувачів освіти
з 1934 року	запровадження 2-х річного навчання (для найманих працівників та тих хто міг сам управляти господарством)
з 1938 року	запровадження обов'язкового 2-річного відвідування професійної школи
з 1948 року	3-х річне навчання у господарстві та 3-х річне обов'язкове відвідування професійної школи
з 1951 року	навчання та іспити на здобуття кваліфікації майстра
з 1969 року	введення єдиного на всій території Німеччини регулювання професійної освіти – прийняття Закону про професійну освіту

*Ганс Георг Хассенпфлюг, керівник проєкту «Сприяння розвитку професійної освіти в аграрних коледжах України (FABU)». Звіт «Система аграрної дуальної освіти в Німеччині – опції для України» APD/APR/01/2017

За результатами першого року пілоту було вивчено досвід співпраці опитаних підприємств із закладами освіти в рамках організації навчання за ДФЗО, а також виявлено та проаналізовано проблеми, з якими стикалися роботодавці та ЗО, зібрано пропозицій щодо подолання проблем, окреслених респондентами задля підвищення ефективності співпраці в процесі впровадження ДФЗО [3].

Як правило, впровадженню дуальної форми здобуття освіти передувала попередня співпраця закладу освіти та підприємства.

Здебільшого ініціатором налагодження співпраці був заклад освіти, саме освітяни ознайомили представників бізнесу із можливостями, які відкриває дуальна форма здобуття освіти [3].

Крім того, сучасний український бізнес поступово змінює своє ставлення до політики підготовки здобувачів освіти та формування кадрової політики свого підприємства зокрема та регіону загалом. Роботодавці почали розуміти, що потрібно брати участь у підготовці кадрів для власного підприємства, використовуючи місцевий людський потенціал. При цьому деякі фахівці з професійного рекрутингу наголошують, що «наразі проявилася така тенденція – український ринок праці поступово рухається у бік ринку шукача» [4].

«Розвиток дуальної освіти, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь і заклад освіти, і підприємство, може стати саме тим поштовхом, що необхідний українській освіті для підвищення якості навчання і її відповідності стандартам та запитам ринку праці. Дуальне навчання є продуктом високої відповідальності бізнесу, який розуміє важливість свого персонального внеску у систему формування висококваліфікованих кадрів для країни», – Лілія Гриневич (круглий стіл «Дуальна освіта – виклик безробіттю. Як в Україні відродять виробничі професії», 2017).

У разі започаткування співпраці увагу звертають на розташування закладу освіти та підприємства в одному регіоні та особистісні зв'язки.

Вимоги до здобувачів освіти (за інформацією роботодавців, 2020р.) [3]

Загальні вимоги	Специфічні вимоги
• Наявність початкових практичних навичок, необхідних для виконання трудових обов'язків • Висока мотивація до навчання, освіта протягом життя • Вміння працювати в команді, комунікація ▪ Наявність soft skills ▪ Достатня теоретична підготовка ▪ Знання іноземної мови	▪ Віковий ценз ▪ Наявність робітничої професії ▪ Наявність групи допуску для виконання робіт з підвищеною небезпекою

Дуальну форму здобуття освіти не можна розглядати як панацею від усіх проблем. Вона не може носити масовий характер і не може бути прийнятною для всіх спеціальностей та здобувачів освіти тощо.

За результатами першого року пілоту, його учасники бачать певні переваги у впровадженні дуальної форми здобуття освіти в Україні, зокрема: можливість отримати вже готового фахівця одразу після випуску із закладу освіти; підготовка фахівця адаптованого під реалії виробництва; орієнтація на реальні потреби ринку та на роботодавця, який створює робочі місця; можливість коригування освітніх програм; іміджеві переваги для компанії та закладу освіти [3].

Для роботодавців	**Для здобувачів освіти**	**Для закладів освіти**
Підготовка кадрів для власного підприємства	Можливість під керівництвом наставників на підприємстві ознайомитися із особливостями його роботи, корпоративною культурою, що дає змогу здобувачеві приймати поінформовані рішення щодо своєї майбутньої кар'єри	Можливість корегувати освітні та навчальні програми, навчальні плани на основі інформації щодо нових технологій, які заклади освіти отримують внаслідок співпраці із підприємствами
Економія часу на адаптацію молодого фахівця	Можливість виконувати роботи на основі реальних даних і реальних кейсів; доступ до даних, які описані не в підручниках (часто – не зовсім нових). Можливість працювати на сучасному обладнанні	Підвищення фахового рівня науково-педагогічних працівників закладів освіти
Можливість отримувати найбільш вмотивованих та талановитих здобувачів освіти та підготувати їх до роботи на своєму підприємстві	Завдяки ротації здобувачі отримують змогу ознайомитися з роботою різних відділів й поінформовано обрати свою майбутню спеціалізацію	Поліпшення іміджу закладів освіти та привернення уваги абітурієнтів
Вирішення проблеми пошуку кваліфікованих кадрів в регіонах	Отримання грошової винагороди (заробітної плати) ще під час навчання	
	Затребуваність на ринку праці в регіоні	

Перший рік пілоту виявив перешкоди щодо запровадження дуальної форми здобуття освіти. Зокрема, відсутність мотивації; додаткові фінансові витрати; витрачання часу; низькій рівень підготовки здобувачів закладами освіти; відсутність гарантій, що здобувач залишиться працювати в компанії; відсутність державної підтримки; відсутність відповідних норм у трудовому законодавстві; відсутність навчально-методичного забезпечення; недостатня кількість досвідчених, мотивованих наставників, програм та методик навчання на виробництві, брак часу наставників; відсутність практичного

досвіду у викладачів; частина здобувачів освіти не бажає вчитися та працювати в Україні, велика кількість конкурентних пропозицій щодо навчання та працевлаштування за кордоном тощо [3].

Література

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL : https://mon.gov.ua/storage/kontseptsii-dualnoi-osviti.do.

2. Наказ МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». URL : https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zaprovadzhennya-pilotnogo-proektu-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti-z-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti.

3. Давліканова О. Б., Іщенко Т. Д., Чайковська А. Б. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Київ, 2020. 96 с. URL : https://nmc-vfpo.com/analitychnyj-zvit-za-rezultatamy-pershogo-roku-provedennya-eksperymentu-iz-zaprovadzhennya-pilotnogo-proyektu-u-zakladah-fahovoyi-peredvyshhoyi-ta-vyshhoyi-osvity-z-pidgotovky-fahivcziv-za-dualnoyu-fo.

4. Кулицький С. Проблеми розвитку ринку праці в Україні. URL : http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3188:rinok-pratsi-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350.

***ДАВЛІКАНОВА О.Б.**, координаторка проєктів Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта*
elena100deals@gmail.com

ПРОПОЗИЦІЇ ДО СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД 2021–2031 РОКІВ ЩОДО РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наказом т. в. о. Міністра освіти і науки України від 28.07.2020 № 974 було створено робочу групу з метою розробки Стратегії розвитку вищої освіти України на період 2021–2031 роки. Понад 100 фахівців з основних питань розвитку вищої освіти увійшли в робочу групу, яка розробила візію подальшого розвитку української вищої освіти та низку пропозицій, частина з яких стосується дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО).

Так, п. 1.4.6. передбачає розробку нормативно-правового забезпечення податкового заохочення суб'єктів господарювання до інвестиції в освіту, реалізації на їх базі дуальної та змішаних форм освіти. Зазначимо, що українські роботодавці вже кілька років просувають ідею податкових пільг за підтримку дуальної форми здобуття освіти. Маємо зауважити, що це питання потребує досить ретельного вивчення, адже як показали результати звіту про перший рік запровадження ДФЗО [1], деякі роботодавці вбачають в ДФЗО можливість використовувати працю здобувачів освіти без інвестицій саме у їх навчання. Зокрема, є випадки відсутності наставників або їх підготовки; роботи здобувачів на повний робочий тиждень (40 годин), що не передбачає перерв на періоди теоретичного навчання у ЗВО; відсутність розуміння підходів до поєднання змісту періодів теоретичного та практичного навчання тощо. У Німеччині, батьківщині дуальної освіти, податкових пільг для компаній не передбачено, оскільки компанії отримують зиск не тільки із участі у підготовці майбутньої робочої сили підприємства, але й покривають 70 % інвестицій [2] ще під час навчання здобувача, отримуючи «працівника», котрий за меншу заробітну плату виконує певні види цінних для компанії робіт.

Крім того, більшість здобувачів освіти, які навчаються нині за ДФЗО в Україні, навчаються коштом державного бюджету, що скорочує витрати роботодавців на підготовку фахівця. Сплачувати ж вартість навчання здобувача в закладі освіти готова невелика кількість роботодавців, як свідчать результати проведених інтерв'ю в рамках підготовки аналітичного звіту «Думки роботодавців про дуальну освіту».

Для підготовки звіту Українська Асоціація Маркетингу в партнерстві з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні (ФФЕ), Федерацією металургів України, Науково-методичним центром вищої та фахової передвищої освіти та WoW HR Volunteer Initiative провели дослідження серед роботодавців України з метою визначення рівня їхньої обізнаності про дуальну форму здобуття освіти (ДФЗО) та готовності долучатися до організації навчання здобувачів освіти за такою формою; а також задля вивчення реального досвіду тих роботодавців, які беруть участь у реалізації експерименту в рамках наказу Міністерства освіти і науки України (МОН) від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (готується до друку). Вважаємо, що на етапі становлення культури взаємовідносин сторін в Україні щодо співпраці із навчання здобувачів за ДФЗО можемо стикнутись із зловживанням податковими інструментами.

П. 2.2.5. передбачає розробку МОН України спільно із Спілкою роботодавців України Закону України «Про дуальну освіту» та Стратегії розвитку ДФЗО. Вважаємо за потрібне відхилити цю пропозицію, оскільки в

такому разі потрібно буде розробляти окремі закони про інші форми здобуття освіти, зокрема, денну, заочну, вечірню, мережеву тощо. Важливо також не звужувати перелік розробників Стратегії дуальної освіти, оскільки запровадження такої форми було б дуже ускладнено без проактивної позиції широкого кола стейкхолдерів, зокрема й міжнародних організацій, й окремих експертів.

Пропонуємо викласти цей пункт в такій редакції «розробка Стратегії розвитку дуальної освіти із залученням широкого кола стейкхолдерів та пропозицій щодо внесенням змін до існуючих нормативно-правових актів, зокрема КЗпП».

Саме відсутність норм, які регулюють права та обов'язки здобувачів освіти, які працюють-навчаються в компаніях за дуальною формою, створює перешкоди для поширення такої форми, з одного боку, та відкриває можливості для зловживань, з іншого. Зокрема, це стосується недотримання вимоги навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях обсягом від 25 до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми.

На цьому етапі важливо затвердити Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти, яке найближчим часом винесуть на громадське обговорення, оскільки це завдання покладено Кабінетом Міністрів на МОН до виконання у 2020 році. Положення вже виносили на громадське обговорення у 2019 році, не було затверджено, але рекомендовано з метою надання допомоги ЗВО та ЗФПО в перший рік експерименту, започаткованого відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296. Цей документ детально прописує права та обов'язки сторін та пропонує широкий спектр варіантів організації освітнього процесу за ДФЗО з урахуванням особливостей підготовки здобувачів за різними спеціальностями та можливостей й потреб підприємств, установ, організацій, які є партнерами закладів вищої та фахової передвищої освіти.

Література

1. Давліканова О. Б., Іщенко Т. Д., Чайковська А. Б. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (І етап, 2019–2020 н. р.). Київ, 2020. 96 с. URL : http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16469.pdf.

2. Pfeifer H., Wenzelmann F. (2020). Kosten und Nutzen der betrieblichen Ausbildung 2017/18. BIBB. Retrieved from: https://www.bibb.de/tools/dapro/data/documents/pdf/eb_21316.pdf.

***ЛЕУ-СЕВЕРИНЕНКО С.**, канд. пед. наук,*
старший менеджер з розвитку трудового потенціалу
проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України»
FHI 360 | Global Education, Employment, and Engagement
Краматорськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ УКРАЇНИ

У 2019-2020 навчальному році заклади вищої освіти України брали активну участь у реалізації експерименту з впровадження дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) [3]. Слід зазначити, що у вітчизняному контексті ДФЗО вже активно впроваджується у секторі професійної (професійно-технічної) освіти та може бути використана у навчанні працівників на підприємстві, враховуючи особливості кожної форми підготовки кваліфікованих робітників, спеціалістів та фахівців підприємств [2; 5; 6].

Нині Проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України» (Проєкт) підтримував впровадження ДФЗО в університетах-партнерах, а саме: Донецькому національному технічному університеті (ДонНТУ), Луганському національному аграрному університеті (ЛНАУ), Приазовському державному технічному університеті (ПДТУ), Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля (СНУ ім. В. Даля) [4]. Основною метою співпраці Проєкту та університетів-партнерів є підтримка розвитку практичних навичок шляхом тісної співпраці університетів з місцевими компаніями. Тому Проєкт підтримав внесення всіх університетів-партнерів до списку пілотних установ МОН (жовтень 2019 р.), сприяв наданню консультації робочій групі СНУ ім. В. Даля та компаній Луганської області (листопад 2019 р. – січень 2020 р.), організував та провів Форум ДУАЛ-О[1] (лютий 2020 р.) та взяв участь у робочій групі МОН з моніторингу результатів всеукраїнського пілотного проєкту (січень-серпень 2020 року).

Як результат підтримки Проєкту понад 70 представників різних установ взяли участь у ДУАЛ-О, а саме: компаній (12), органів місцевого управління (5), Фонду Фрідріха Еберта (1), Міністерства освіти і науки України (2), НУО (1), Державної служби зайнятості (2), студентів (6), закладів вищої (19) й професійної (10) освіти, Навчально (науково)-методичних центрів професійної освіти й вищої та фахової передвищої освіти (6) та Проєкту (8). Під час заходу учасники мали можливість дізнатися про вже наявний вітчизняний досвід, здобутки, підходи та плани впровадження ДФЗО під час двох пітчингових сесії. Панельна дискусія дала відповіді та коментарі на найважливіші питання щодо особливостей правильної правової та

[1] Від «дуальна освіта»

методологічної реалізації ДФЗО та співпраці між бізнесом та освітніми секторами. Учасники також детально обговорили вісім проблем та представили результати обговорень решті аудиторії. Цей захід дав можливість усім запрошеним мати краще уявлення про стан справ і можливі подальші кроки.

Усі університети-партнери Проєкту застосовували ДФЗО у своєму освітньому процесі, контролювали та моніторили й представили свої результати в Аналітичному звіті [1]. Фокусуючи увагу лишень на результатах університетів-партнерів Проєкту, слід зазначити, що протягом періоду 2019-2020 навчального року 71 студент подав заявку на участь у пілотному проєкті, і 47 успішно завершили запропоновану програму навчання, поєднуючи статус та обов'язки здобувача вищої освіти та офіційно працевлаштованого працівника. Університети-партнери Проєкту розпочали співпрацю та підписали угоди з регіональними компаніями, а саме: ТОВ НВП «Зоря», ПрАТ «Хімпроект», ПрАТ «Хімтехнологія», ПрАТ «Сєвєродонецький ОРГХІМ», ПрАТ НЦВР «РІЗІКОН», ПрАТ «Металургійний комбінат «АЗОВСТАЛЬ», ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» та ТОВ «МЕТІНВЕСТ-ПРОМСЕРВІС», Шахтоуправління «Покровське», ПАТ «Металургійний завод», великими та малими аграрними компаніями тощо. Роботодавці взяли участь у формуванні типової тристоронньої угоди та розробленні навчальних планів і графіка освітнього процесу для здобувачів ДФЗО. Така співпраця покрила широкий спектр спеціальностей, як наприклад, 133 Галузеве машинобудування, 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 161 Хімічні технології та інженерія, 201 Агрономія, 205 Лісове господарство, 211 Ветеринарна медицина, 181 Харчові технології, 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, 193 Геодезія та землеустрій, 136 Металургія, 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології, 071 Облік та оподаткування, 051 Економіка, 133 Галузеве машинобудування тощо.

У процесі впровадження ДФЗО партнерські університети набули як позитивного так і негативного досвіду. Більшість здобутків та результатів вже представлені в Аналітичному звіті [1], але при нагоді хотілося б процитувати напрацювання з досвіду СНУ ім. В. Даля: *«Найбільшого прогресу досягло співробітництво університету та ТОВ НВП «Зоря». Дев'ять студентів рівня бакалавр навчаються за дуальною формою і водночас офіційно працевлаштовані на підприємстві за відповідними спеціальностям професіями»*[2].

[2] За інформацією Кудрявцева С.О., декана факультету інженерії СНУ ім. В. Даля

З-поміж **переваг упровадження ДФЗО** заклади освіти відзначають такі:

- здобувачі освіти демонструють кращі здібності й підготовленість до подальшої роботи, аніж студенти стандартної денної форми здобуття освіти;
- ДФЗО дозволяє здобути якісну освіту здобувачам освіти з родин, що мають невеликі фінансові статки;
- ДФЗО є реальною офіційно визнаною альтернативою працевлаштування здобувачів освіти не за фахом, що часто призводить до погіршення якості їх навчання;
- здобувачі освіти ДФЗО отримують і додаткове стимулювання від роботодавця, адже деякі роботодавці додатково преміюють здобувачів освіти за високу успішність, компенсують їм витрати за проїзд до міста навчання, організовують додаткові тренінги власним коштом на базі власних навчальних центрів;
- інженерні спеціальності набувають більшої привабливості для вступу[3] тощо.

Здебільшого **недоліків упровадження ДФЗО** «у чистому вигляді» не виявлено, але університети-партнери Проєкту відзначають, що *людський фактор* відіграє значну роль у якості процесу впровадження та результатів ДФЗО, адже:

- кваліфікація координатора та наставників від підприємств впливає на якість освіти;
- куратори від закладів освіти перезавантаженні обліком успішності та звітністю про індивідуальну роботу здобувачів освіти;
- недосконалість фінансової підтримки роботи фахівців закладів освіти, бо, якщо велике підприємство бере участь у ДФЗО, то є надія на мізерне фінансування, а якщо ж розширювати впровадження ДФЗО для дрібніших підприємств (до 1000 працівників), то фахівцям закладів освіти потрібно працювати безкоштовно;
- здобувачам освіти іноді складно поєднувати роботу на повне завантаження (а інакше студентам не цікаво, бо вони, наприклад, не отримають «підземного стажу») з навчанням на стаціонарі;
- здобувачі освіти воліють переходити на заочну форму навчання, щоб мати дві законних відпустки на сесії;
- здобувачі освіти часто мають слабку мотивацію, адже ДФЗО вимагає високого рівня самоорганізації й відповідальності тощо.

У деяких випадках також виявлено «розрив» у підтримці з боку вищого керівництва підприємства, коли на початку декларуються особливі умови роботи, а за фактом здобувачі освіти працюють як звичайні працівники,

[3] Наприклад, три здобувачі освіти рівня бакалавр спеціальності «гірництво» СНУ ім. В. Даля вступили в 2020 році на навчання виключно тому, що є можливість отримання освіти за дуальною формою (з їх слів).

незважаючи на важкість умов праці. Такі випадки свідчать про «підміну понять» та спроби залучити працівників на виробництво за меншу вартість. То ж, не варто говорити у такому випадку про співпрацю закладу освіти та підприємства на основі впровадження ДФЗО. Це інший вид співпраці, що має негативний відтінок та кількість випадків такого співробітництва має бути зведено нанівець.

Узагальнюючи все вищезазначене, університети-партнери Проєкту напрацювали низку **побажань або ж рекомендацій щодо поліпшення процесу та результатів впровадження ДФЗО** у закладах вищої освіти. Створені у багатьох закладах освіти Центри дуального навчання (чи інша назва відповідального підрозділу) повинні мати *додаткову підтримку*, щоб облаштувати приміщення для зустрічей з роботодавцями й прийому студентів, обліку робочого часу кураторів та освітнього процесу здобувачів освіти та ввести штатну посаду директора і співробітників Центру, адже сьогодні всі ці функції роздрібнені поміж багатьма підрозділами та посадами, що ускладнює загальне керування процесом впровадження ДФЗО. На підставі перемовин з роботодавцями заклади освіти відзначають потребу в деталізації механізму здійснення процесу та визначення відповідальності сторін-учасників проекту. Керівникам підприємств не вистачає *обізнаності та регулярної поінформованості* з питань сутності й процесу ДФЗО, а саме: займаної посади здобувачем освіти, його оплати праці, графіка роботи здобувача та його навчання в університеті, призначення наставника від підприємства та його системи мотивації. Наявність такої роз'яснювальної роботи сприятиме формуванню позитивного вигляду та усвідомленню значущості ДФЗО. Також виявлено потребу у *стимулюванні підприємств* для участі в ДФЗО, як наприклад, пільги чи особливі умови оподаткування, додаткові можливості тощо.

У 2020-2021 навчальному році Проєкт продовжить підтримувати впровадження ДФЗО через сприяння та підтримку у проведенні інформаційних заходів та консультацій і максимально включатиме цей компонент у грантову діяльність у наступні три роки. Це сприятиме більш продуктивному пілотування впровадження ДФЗО, тестуванню різних підходів для пошуку найефективніших моделей та правил упровадження ДФЗО, підвищенню рівня розвитку трудового потенціалу за допомогою сприяння підготовці кращих спеціалістів та фахівців для підприємств регіону, що допоможе поліпшити активність Проєкту з питань економічної підтримки Східної України.

Література

1. Давліканова О. Б., Іщенко Т. Д., Чайковська А. Б. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження

пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». Київ, 2020. 96 с. URL : http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16469.pdf.

2. Кулалаєва Н. В. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2018. (15). С. 54–60. URL : https://lib.iitta.gov.ua/711087.

3. Наказ МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». URL : https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zaprovadzhennya-pilotnogo-proektu-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti-z-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti.

4. Проєкт USAID «Економічна підтримка Східної України». URL : https://www.facebook.com/ERAUkraine.

5. Kulalaieva Natalia, Leu Snizhana *Work-based learning involving the dual education elements* // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. пр. 2019. Вип. 18. Р. 162–168 (0,4/0,5 авт. арк.) (наукометричні бази Ulrich’s Periodicals Directory, Index Copernicus, Google Scholar). URL : https://lib.iitta.gov.ua/718474/1/document.pdf.

6. Natalia Kulalaieva, Snizhana Leu *Dual education as a tool for assurance the education of sustainable development* // International Journal of Pedagogy, Innovation and New Technologies. 2019. 6 (2), P. 104–115. DOI: 10.5604/01.3001.0013.6847. GICID: 01.3001.0013.6847. [in English]. URL : https://lib.iitta.gov.ua/721363.

***ЛЕГАН В.П.**, викладач*
Ужгородський національний університет

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Знання іноземної мови є першочерговою необхідністю сучасного суспільства. Досліджуючи питання полікультурності освіти, альтернативних методів навчання, компетентності викладача іноземних мов, різних підходів і стратегій навчання, хотілося б виокремити актуальне сьогодні питання використання дистанційної освіти під час навчання іноземних мов.

Актуальність цієї форми навчання в тому, що сучасне суспільство вимагає неперервності, неформальності, відкритості та дистанційності освітнього процесу, особливо навчання іноземній мові. Освітній процес сьогодні має бути гнучким та високотехнологічним. Ці риси притаманні дистанційному процесу освіти і тому однією з важливих тенденцій розвитку сучасної освіти є впровадження різних технологій дистанційного навчання. Особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на вивчення ефективності нових форм, методів, технологій та методик, застосованих за такої форми навчання.

Дослідження дистанційного навчання багатьма вченими (О. Андрєєв, В. Кухаренко, Є. Полат, А. Хуторський та ін.) [1] дозволили визначити його базові особливості:

- орієнтація на самостійну пізнавальну діяльність студентів;
- суттєві потенційні можливості дистанційного навчання для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- можливість організації відкритого навчання, розширення аудиторії споживачів освітніх послуг;
- інтеграція світових освітніх послуг;
- зниження за певних умов матеріальних витрат на організацію та процес навчання.

Сьогодні в світі існує безліч форм дистанційного навчання.

Adaptive learning (адаптивне навчання) – освітній процес, який адаптує навчальні матеріали і методи до потреб споживача.

Badges – гнучкий механізм для визнання досягнень як неофіційна альтернатива акредитації.

Blended learning (змішане навчання) – навчальний підхід, який поєднує онлайн і очну форму навчання, що дозволяє більш високий рівень самостійності в процесі навчання.

E-learning (електронне навчання) – цю форму навчання проводять за допомогою електронних засобів масової інформації, зазвичай, в інтернеті.

Flipped classroom (перевернуті класи) – модель навчання, за якої студенти спрямовані на самостійну роботу вдома, наприклад, дивляться відеолекції, а потім за допомогою майстер-класів застосовують нові знання. За такої форми навчання студент активно співпрацює із викладачем та іншими студентами в інтерактивному просторі.

Learning analytics (навчальні аналітика) – збір, аналіз і подання значної кількості даних, пов’язаних із навчальною діяльністю студентів.

MOOC (Масивні Відкриті Інтернет Курси) – онлайн курс, який вільно доступний для всіх і включає відкриті навчальні матеріали та можливості для взаємодії і співпраці між студентами.

SPOC (Малі Приватні Інтернет Курси) – курси, схожі на MOOC, але їх використовують як змішане навчання.

DOCC – відкриті спільні навчальні курси, вперше пілотовані у вересні 2013 року в США, де професори в кожній установі мали за мету створити власну версію курсу, заснованого на однаковому матеріалі. Кожен професор може розробити додаткові матеріали для своїх студентів, і вони можуть співпрацювати по мережі.

Open Educational Resources (OER) – частина даних або змісту відкриті, будь-хто може вільно їх використовувати, зберігати і поширювати.

Open source software (OSS) – відкриті освітні ресурси (ТМР) – ресурси, будь-який інтернет-матеріал яких є вільним і доступним.

За допомогою різних платформ можна забезпечити ефективний розвиток різних навичок, а саме говоріння. Зробити це можна, запропонувавши студентам зробити аудіозапис власного мовлення (наприклад, переказ тексту або підготовлений монолог). Після завершення виконання завдання студент має завантажити зроблений запис до платформи. Перевагою є те, що коло осіб, які матимуть доступ до завантаженого запису, може регулюватися, а тому отримувачем може бути лише викладач, що, у свою чергу, позитивно впливає на процес формування означених навичок та вмінь, адже в аудиторії студенти часто соромляться своїх одногрупників, а тому не розкривають свої можливості повною мірою.

Усі платформи дистанційного навчання надають значні можливості для розвитку навичок та вмінь читання, адже викладач може розміщувати велику кількість текстів та навіть цілі книжки, які студенти мають прочитати. Можливе також створення переліку питань з прочитаного матеріалу, або ж укладання тестів множинного вибору, спрямованих перевірити, чи було завдання виконане студентами.

Використання дистанційного навчання сприяє вирішенню завдань підвищення ефективності освітньої діяльності студентів, організації освітнього процесу, використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій під час організації освітньо-виховного процесу. Завдяки Національній програмі «Освіта. Україна XXI сторіччя» передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, імплементація в освітньо-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему комп’ютерної інформації.

Згідно з Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні [2] розвиток освітньої системи в Україні повинен мати такі наслідки:

- поява нових можливостей для оновлення змісту навчання та методів викладання дисциплін і поширення знань;
- розширення доступу до всіх рівнів освіти, реалізації можливості її одержання для великої кількості молодих людей, включаючи тих, хто не може навчатися у закладах освіти за традиційними формами внаслідок браку

фінансових або фізичних можливостей, професійної зайнятості, віддаленості від великих міст, престижних закладів освіти тощо;

- реалізація системи безперервної освіти «через все життя», включаючи середню, довузівську, вищу та післядипломну;
- індивідуалізація навчання за масовості освіти.

Під дистанційним навчанням в Україні прийнято вважати комплекс послуг, що їх надають шляхом створення особливого освітнього середовища, в якому місце розташування комп'ютера не відіграє жодної ролі. Можливим є навчання вдома, на робочому місці, в аудиторії центру дистанційного навчання, скрізь, де є ПК з підключенням до інтернету. Це навчання, коли педагог обмінюється інформацією іноземною мовою з тими, хто навчається за допомогою електронних мереж чи інших засобів телекомунікацій. У процесі студент отримує навчальну інформацію і завдання щодо її засвоєння, а результати своєї самостійної роботи надсилає педагогу, який оцінює якість та рівень засвоєння представленого матеріалу або ж має можливість усно перевірити засвоєний матеріал.

У нашій країні має бути створена така система дистанційної освіти, яка б реалізовувала такі принципи:

- безперервність. Забезпечення в дистанційній освіті всіх рівнів, прийнятих в системі безперервної освіти в Україні – початкової, загальної середньої, професійної підготовки, фахової передвищої, вищої, додаткової, післядипломної освіти.
- демократизація. Надання рівних можливостей всім закладам освіти, що увійдуть до СДО (системи дистанційної освіти), у рішенні нормативно-правових, навчально-методичних, фінансово-економічних питань функціонування СДО.
- інтеграція. Створення віртуальної електронної бібліотеки освітніх дистанційних курсів, банків даних та баз знань із захистом відповідних авторських прав.
- глобалізація. Відкритість інформаційних ресурсів та організація освітнього процесу для всіх учасників СДО з використанням телекомунікаційних мереж, включаючи мережу УРАН [2].

Водночас сучасний стан розвитку дистанційного навчання в Україні ще не відповідає вимогам суспільства, яке прагне стати рівноправним членом європейської та світової спільноти, де мільйони громадян задовольняють свої освітньо-інформаційні потреби через телекомунікаційні мережі, зокрема через інтернет [3, с. 38].

За дистанційного навчання можуть використовуватися різні методи донесення навчальної, методичної інформації до учнів різних категорій (реферати і конспекти, інтерактивні лекції та семінари). Сьогодні вже змінилося декілька поколінь спеціальних технологій в галузі дистанційної освіти, починаючи від звичайних друкованих освітніх видань до сучасних

комп'ютерних технологій: освітнє телебачення, аудіо- та відеотрансляції, відеоконференції, E-Learning, різноманітні інтернет-трансляції, інтернет-конференції).

Також відсутність «живого» спілкування студентів і викладачів, покладеного в основу традиційної форми навчання для формування світогляду, є основним недоліком дистанційного навчання. Цей чинник є одним із основних, що впливає на якість освіти [4, с. 10]. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у теоретичних та методологічних стратегіях імплементації дистанційної форми навчання іноземних мов.

Отже, дистанційне навчання – це форма здобуття освіти, поряд з очною та заочною, за якої в освітньому процесі використовують кращі традиційні та інноваційні засоби, а також форми навчання, що ґрунтуються на комп’ютерних і телекомунікаційних технологіях [5, с. 7]. Ключовою фігурою в процесі дистанційного навчання іноземної мови є викладач, від рішення якого залежить вибір конкретної платформи дистанційного навчання та рекомендації певних онлайн-сервісів.

Необхідна зміна структури дистанційного навчання для досягнення більшої ефективності, зокрема: введення електронної версії бало-рейтингової системи; застосування практичних відеопосібників під час проведення теоретичного курсу; розробка додаткових курсів для компенсації знань, яких бракує; посилення захисту і контролю над комп’ютерними базами та електронними центрами.

Література

1. Технологія створення дистанційного курсу : навч. посіб. / за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.

2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні від 20 грудня 2000 р. Київ, 2000. 12 с.

3. Пивень А. Г. Иностранный опыт использования дистанционного образования в Интернет // Інформатизація освіти та дистанційна форма навчання: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. матер. VI Міжнар. наук.-метод. конф. Суми, 2004. 38 с.

4. Технологія розробки дистанційного курсу : навч. посіб. / В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротинко, О. В. Рибалко, Ю. М. Богачков ; за ред. В. Ю. Бикова. Київ : Міленіум, 2008. 24 с.

5. Трайнев В. А., Трайнев И. В. Информационные коммуникационные педагогические технологии : учеб. пособ. Київ : Освіта, 2008. 7 с.

***ДОВЖИК М.Я.**, канд. техн. наук, доц., декан факультету;*
dovgukm@ukr.net
***ЗУБКО В.М.**, канд. техн. наук, доц., завідувач кафедри*
zubkovladislav@ukr.net
Сумський національний аграрний університет;
***КУВАЧОВ В.П.**, канд. техн. наук, доц., завідувач кафедри;*
mtf@tsatu.edu.ua
***КЮРЧЕВ С.В.**, д-р техн. наук, проф., декан факультету;*
mtf@tsatu.edu.ua
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного;
***ПАСТУХОВ В.І.**, д-р техн. наук, проф.*
pastukhov.v@ukr.net
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка;
***ПАСТУШЕНКО С.І.**, д-р техн. наук, проф., завідувач кафедри*
52701hi@gmail.com
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ АГРОІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Агроінженер − одна з найбільш затребуваних на ринку праці спеціальностей, фахівців якої потребує значна частина діючих агропідприємств.

На відміну від здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, практична підготовки здобувачів вищої освіти денної форми навчання має забезпечувати одержання ними не робітничого фаху з одного (вузькоспеціалізованого) напряму, якій «відточується» протягом всього навчання, а поглиблені фахові знання з інженерії у рослинництві, тваринництві, первинній обробці та зберіганні сільськогосподарської продукції,. Це забезпечує формування саме інженерних компетенцій, знання та розуміння технологій і механізованих технологічних процесів, створює платформу для прийняття ефективних інженерних рішень.

За нашим досвідом впровадження дуальних навчальних програм здобувачів вищої освіти агроінженерних спеціальностей сьогодні ми виокремлюємо такі основні проблеми їхньої реалізації.

1. Інженер мусить розуміти явища з позицій науки, техніки і людських можливостей; поєднувати абстрактне з конкретним; використовувати суму знань для розуміння складних явищ; створювати, винаходити, розвивати тощо. Здатність до творчості потребує розвитку ідей, пошуків, міркувань.

Інженер повинен мати власну думку про кожне явище чи процес, бути здатним до новаторства, синтезування засобів, мати знання в галузі економіки та соціології з метою створення цінностей нині та в майбутньому. А чи можна досягти здобувачам агроінженерної спеціальності вказаних цілей навчання в системі дуальної освіти? Питання залишається відкритим. Оскільки з позиції поліфункціональності сільськогосподарського виробництва будь-який роботодавець не в змозі повною мірою розкрити особливості в галузях землеробства і тваринництва, техніки та її використання в галузі.

2. Чи варто ЗВО будувати концепцію впровадження в освітній процес системи дуальної освіти, повністю покладаючись на реалізацію практичної частини дуальних навчальних програм здобувачів вищої освіти агроінженерних спеціальностей тільки можливостями роботодавців?

3. Як викладати в умовах виробництва фахові дисципліни освітньої програми підготовки агроінженера? Наприклад, «Машиновикористання в землеробстві»? Агропідприємство має можливість показати окремі приклади використання техніки (ефективні або неефективні), але представити усі можливі варіанти і їх проаналізувати – навряд чи. Або дисципліни «Сільськогосподарські машини». Дійсно, сучасний завод, що виробляє с/г техніку, має чудову базу для вивчення окремих зразків с/г техніки, але номенклатура його продукції не зможе відповідати усім групам машин, які має опанувати фахівець відповідно до програми. Таким чином, досконало вивчивши сівалки на заводі, який їх виробляє, студент не матиме уяви про будову плугів, культиваторів, зернозбиральних комбайнів тощо.

4. Варто щиро відзначити, що професійна підготовка викладачів ЗВО повною мірою не задовольняє рівню сучасного виробництва, оскільки немає тісного зв'язку з підприємствами галузі (зазвичай, він ґрунтується на можливостях викладачів, а не на інституційних), підвищення кваліфікації повною мірою не забезпечується фінансуванням, що не дозволяє системно відвідувати тематичні вітчизняні і закордонні виставки, проводити дослідження в сучасних наукових лабораторіях.

5. Можливість в разі спрямування зусиль стейкхолдерів тільки на підвищення стандартів професійної складової підготовки здобувача (поліпшення практичної підготовки з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації) втратити якість стандартів людської етики і моралі для майбутніх керівників агросектору – бути духовно живою, інтелектуально бадьорою, фізично дисциплінованою і соціально майстерною людиною.

Перспективними елементами та рекомендаціями щодо впровадження дуальних навчальних програм підготовки здобувачів з агроінженерії є:

- урахування досвіду стейкґолдерів та аналогічних вітчизняних і іноземних освітніх програм щодо змісту і структури освітніх компонентів, які формують професійні компетентності здобувачів;

- введення вибіркового компоненту освітньої програми, що дозволяє претендентам на посаду презентувати себе роботодавцям;
- участь викладачів та студентів у програмах міжнародної академічної мобільності з метою ознайомлення з найкращими практиками інших ЗВО, участь в курсах і тренінгах ЗВО (неформальна освіта), результати навчання яких можуть бути визнанні на обраній здобувачем освітній програмі;
- набуття викладачами практичного досвіду роботи в агросередовищі як експертів, провідних фахівців найкращих підприємств регіону на взаємовигідних умовах із роботодавцями;
- удосконалення системи матеріального стимулювання викладацької майстерності на основі рейтингування професійних досягнень викладачів;
- залучення до проведення занять, тренінгів професіоналів-практиків, в тому числі і випускників ЗВО минулих років, на умовах зовнішнього сумісництва або погодинної оплати праці;
- використання в освітньому процесі онлайн-вебінарів з вітчизняними і закордонними науковцями та практиками;
- формування програм стажування викладачів на виробництві, роблячи акцент на вивченні сучасного обладнання, аналізі технологій та технологічних ліній, що дозволяє створювати методичне забезпечення з описом проблем на прикладі реальних кейсів, створення відеоуроків та постійну модернізацію дистанційної платформи навчання, яка буде завжди у доступі студента у режимі 24/7. Здобувача поступово вводять у підприємство, без стресових ситуацій і дистанційно, що є позитивним для усіх сторін процесу;
- оприлюднення на вебсайті ЗВО інформації про можливості навчання за дуальною формою здобуття освіти, з можливістю: обрання компаній-партнерів; спеціальності і кваліфікації; формальних вимог до особистісних якостей охочих поєднувати навчання та роботу; надання можливостей здобувачеві сприяти налагодженню співпраці із компанією, в якій бажав би працювати;
- впровадження концепції партнерських відносин з агробізнесом. Постійні професійні консультації та робочі зустрічі менеджменту підприємств та ЗВО разом з викладачами створюють домовленості для швидкого реагування на потреби бізнесу в умовах реновації виробничих потужностей. «Розуміння» ситуацій та потреб реальних підприємств учасниками процесу (керівництва підприємства → керівництва ЗВО → викладачами фахових дисциплін) забезпечує швидке реагування та зміни програм навчання як загалом, так і зміни навчальних модулів відповідно до потреб бізнесу;
- використання можливостей стейкґолдерів з виробництва і бізнесу щодо сезонного залучення сучасної сільськогосподарської техніки в освітній процес на умовах відповідального зберігання. Реалізація спільних проєктів створення агрополігонів, навчальних і наукових лабораторних комплексів в

системі дуальної освіти, що забезпечують якість теоретичної підготовки, скорочують час навчання на виробництві та стимулюють розвиток науки для реального сектору. Особливостями лабораторій має бути їх міждисциплінарність – можливість поєднання фахових компетенцій з різних освітніх програм.

- діяльність центрів навчально-практичної підготовки, створених в окремих ЗВО, і які дозволяють швидко адаптувати здобувача до умов виробництва. На базі центру студенти мають можливість отримати перші робітничі професії. Це продукує передумови для повноцінного виконання виробничих завдань здобувачем в умовах виробництва.

Таким чином, на нашу думку, реалізація висловлених рекомендацій, дозволить відчутно підвищити якість підготовки фахівців за дуальною формою здобуття вищої освіти на умовах рівноправного партнерства закладів вищої освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптації до умов реальної професійної діяльності.

ЧАЛИЙ В.І., *завідувач відділення агроінженерії*
Глухівський агротехнічний інститут імені С.А. Ковпака Сумського НАУ
vyacheslav.chaly@gmail.com

ВИКЛАДАЧ ТА НАСТАВНИК У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Впровадження нової концепції освіти у заклади вищої освіти сприяло їх автономізації, що свідчить про його самостійність, незалежність і відповідальність у прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітньої діяльності, наукових досліджень, контроль та управління.

Крім того, під час реформування системи професійної освіти виникла потреба в її практичній спрямованості та залученні до освітнього процесу замовників майбутніх працівників. Як відомо, сьогодні під час професійної підготовки майбутніх фахівців беруть активну участь заклади освіти та підприємства, що відіграє важливе значення в освіті з метою удосконалення якості навчання, крім того, – відповідності до європейських стандартів та запитів українського ринку праці.

Таким чином, актуальною проблемою організації освітньої діяльності є впровадження дуального навчання як однієї з форм практичної професійної освіти. Система дуальної підготовки майбутніх фахівців сприяє підвищенню ефективності та успішності професійної освіти.

Аналізуючи наукову літературу, доходимо висновку, що найбільш досліджували цю проблематику такі зарубіжні вчені, як Г. Бауман, Г. Кершенштейнер, Г. Пецольд, А. Шелтен, К. Штратман, Б. Унайбаева, які у своїх працях зазначали, що професійна підготовка за допомогою дуальної системи тісно взаємозв'язана з виробничою сферою, тобто відбувається швидка адаптація до змін та потреб суспільства, враховуючи основні тенденції розвитку.

Як зазначається в літературних джерелах, німецький педагог Г. Кершенштейнер перший запропонував фабрично-заводське навчання (зв'язок практичної діяльності на підприємстві з теоретичним навчанням).

Згідно з Міжнародними стандартами кваліфікації ЮНЕСКО дуальна система освіти характеризується як цілеспрямований організований освітній процес, під час якого виконують освітні програми, які включають відповідну частину свого часу на виробництві та навчанні [5].

Таким чином, дуальна форма навчання – це один із способів навчання, яке базується на соціальному партнерстві і має за мету формування модернізованої системи професійної підготовки майбутніх фахівців із запровадженням теоретичного і практичного навчання на базі організації чи підприємства. Вона сприяє поліпшенню тісного зв'язку навчання з виробництвом, крім того підвищенню рівня відповідальності роботодавців за якість кваліфікованої підготовки фахівців.

Сьогодні головним міжнародним лідером у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців за допомогою елементів дуальної форми навчання є Європейський Союз [2].

Аналіз нормативних документів Уряду, Міністерства освіти і науки України визначив, що підставами для впровадження елементів дуальної системи навчання в Україні є: Закон України «Про освіту» (ст. 9 п. 1) та Закон України «Про вищу освіту» (ст. 32 п. 2.2); Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» [3].

Державні керівники вважають, що в системі дуального навчання є позитивні сторони: організація співпраці політиків та інших соціальних груп; навчання студентів під час трудової діяльності; активна участь компетентних фахівців під час педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); урахування конкретних запитів підприємств щодо змісту та якості професійної освіти [2].

А негативною стороною дуальної системи освіти є те, що в навчальному плані на поглиблене вивчення дисциплін відводиться недостатня кількість годин.

Отже, в Україні вже відбуваються перші кроки щодо впровадження елементів дуальної системи навчання, а головною метою є подолання негативних сторін традиційних форм і методів навчання, удосконалення

якості підготовки майбутніх фахівців відповідно до представлених вимог роботодавців, застосовуючи інноваційні форми та методи навчання [2].

Тісний взаємозв'язок теорії з практикою є головним принципом, на якому будується система дуального навчання, під час якої студент має можливість ознайомитися з виробництвом та оволодіти знаннями та навичками на робочих місцях підприємств, установ чи організації. Така форма навчання є системним інтегрованим навчанням, яке базується на модульно-блочному структуруванні навчальної діяльності, провадженні інтегрованих курсів (поєднанні теорії та практики). Але слід зазначити, що головним є модуль трудових навичок, в якому зазначаються вимоги до роботи.

Згідно з дуальною формою навчання акцент робиться на студенті, його результатах та набутих професійних компетентностях.

Реалізація освітнього процесу відбувається за допомогою синтезу виробничої діяльності як стажера (студента) і вивчення теоретичної частини у ЗВО. Водночас відбувається ускладнення навчальних та практичних завдань.

Під час впровадження дуального навчання для професійної підготовки майбутніх фахівців недостатньо застосовується індивідуальний підхід (розробка та реалізація освітніх програм для кожного студента) [6].

Згідно з науковою літературою та практичним досвідом головною складовою індивідуального підходу під час реалізації дуального навчання є педагогічна супервізія (компетентні наставники діляться зі студентами власними знаннями та досвідом). Як правило, кваліфікований фахівець є наставником і виконує роль активного слухача, або залежно від ситуації – спостерігача, і виконує такі функції: спостерігає за виконанням роботи кожного студента, допомагає йому краще засвоїти матеріал та оволодіти професійними навичками, ознайомлює з матеріалом, відповідає на питання. Все це допомагає майбутньому фахівцю професійно зростати та самоствердж уватися, усвідомлювати та розуміти свою діяльність та приймати рішення [1; 3; 6].

Як зазначає у своїх наукових роботах вчена О. Пришляк, в процесі створення інноваційних технологій, американські дослідники запропонували нову форму наставництва, а саме: «теленаставництво», яке реалізується під час спілкування у мережі Інтернет з педагогами закладу вищої освіти [4].

Супервізія є інноваційним методом для роботи з майбутніми фахівцями і сприяє розвитку їх професійної компетенції. Але нині під час практичної підготовки педагогічну супервізію майже не застосовують, оскільки не має такого інституту фахівців у цій сфері [3].

Супервізія може застосовуватися у тих відділах ЗВО, які забезпечують різні види навчально-практичної діяльності студентів, крім того, і в сторонніх організаціях, головна мета яких – забезпечення присутності об'єктів та різних видів професійної діяльності студентів та необхідний кадровий і науково-

професійний потенціал. Головними функціями викладача-супервізора під час професійної підготовки майбутніх фахівців є забезпечення швидкої адаптації студентів до освітньої та практичної діяльності. Реалізація зазначених функцій залежать від змістовного наповнення діяльності викладачів та студентів, а також від індивідуально-особистісних якостей кожного індивіда [5].

Таким чином, наставництво – це супровід студента під час здійснення ним своєї роботи, більш детальне вивчення чи аналіз його професійної діяльності, що реалізується на основі двох етапів: безпосереднє наставництво (workshadowing) та менторство (mentoring рідше mentorship), що характеризується як наставництво вищого рівня, коли професійна діяльність майбутнього фахівця вже не потребує контролю. Крім того, цей метод необхідно використовувати для пристосування працівника до швидко змінних умов праці чи завдань, запропонованих для вирішення. Нині найбільш поширеною формою наставництва є менторство, де 70 % – навчання в процесі роботи, 20 % – навчання від інших і 10 % – аудиторне навчання.

Крім того, учнівство (apprenticeship) – постійне навчання, протягом певного часу, що охоплює навчання у ЗВО і на робочому місці; при цьому укладають договір учня з роботодавцем і обговорюють його грошову винагороду [7].

Таким чином, для реалізації професійної підготовки майбутніх фахівців-робітників, перш за все, потрібні компетентні педагоги та висококваліфіковані фахівці виробничого навчання, що мають професійні знання та навички і застосовують інформаційно-комунікативні та педагогічні технології. Крім того, вони вміють реалізовувати професійний досвід під час освітньої діяльності з поєднання теоретичного навчання з виробничою практикою.

Для проходження психологічної адаптації майбутніх фахівців має здійснюватися тривала підтримка з боку наставників – компетентних фахівців підприємства, установи, реалізація контролю, надання допомоги для оволодіння продуктивними знаннями, інтегративними вміннями та практичними навичками.

Впровадження елементів дуальної системи у навчально-практичний процес базується на професіоналізмі педагогічного колективу та співпраці з наставниками з підприємств з метою професійної підготовки професійно компетентних кваліфікованих кадрів з високим рівнем культури, які матимуть можливість результативно, самостійно вирішувати нестандартні питання, працювати за новими виробничими технологіями, з сучасними матеріалами, які матимуть попит на сучасному ринку праці.

Не менш важливим є обґрунтування психолого-педагогічних умов реалізації педагогічної супервізії як одного з елемента індивідуалізації системи дуального навчання.

Література

1. Анищенко В. М. Технология модульного профессионального обучения квалифицированных рабочих: международный опыт внедрения : навч.-метод. посіб. / за ред. В. О. Радкевич. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. 176 с.
2. Жітвай С.А. Супервізія як метод супроводу діяльності педагогів. URL : https://sibac.info/conf/pedagog/lxv.
3. Про освіту : Закон України від 29.09.2017 // Відомості Верховної Ради України. 2017. Ст. 380. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/card6#Public.
4. Козак Т. Особливості організації та функціонування дуальної системи професійної освіти Німеччини. URL : http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12194/1.
5. Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників : Наказ МОН України від 23.06.2017 № 916. URL : http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/7682.
6. Сухова О. І. Роль супервізії у формуванні професійних компетенцій бакалаврів психолого-педагогічної освіти. URL : https://cyberleninka.ru/article.
7. Терещенкова Є. В. Дуальна система освіти як основа підготовки фахівців. URL : http://e-koncept.ru/2014/14087.htm.

***СИНЧАК В.П.**, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування*
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Дуальна форма здобуття освіти, що законодавчо затверджена у статті 9 Закону України «Про освіту» та реалізується у вигляді пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти України (далі – ЗВО), є необхідною умовою посилення практичної складової в освітньому процесі під час підготовки кваліфікованих фахівців. Її запровадження потребує змін не лише в організації навчання та у самому його змісті, але й у підходах до фінансування та перерозподілу коштів. Адже за сутністю дуальної форми здобуття освіти навчання має здійснюватися не лише у ЗВО, але і на робочому місці або на базі практики, як, зазвичай, його ще називають у вітчизняному освітянському просторі.

Отже, виникає необхідність фінансової підтримки дуальної форми організації навчання студентів не лише у закладах фахової передвищої та

вищої освіти України, але і на робочому місці. За її відсутності ми можемо зіткнутися із формальним впровадженням дуальної форми здобуття освіти.

Проте зазначені питання ще не набули належного розгляду у наукових публікаціях. Не враховується фінансова підтримка дуальної форми організації навчання і у Формулі розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між ЗВО (далі – Формула), що запроваджена з 1 січня 2020 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 [1].

Тож невизначеність у фінансовій підтримці дуальної форми здобуття освіти, відсутність чітких підходів до розподілу коштів для забезпечення навчання на робочому місці (на базі практики), з погляду обраної теми загострює надзвичайно актуальну проблему, яка потребує дослідження та вирішення.

Серед вітчизняних науковців, які зробили свій внесок у розроблення теоретичних і практичних аспектів прямої та опосередкованої фінансової підтримки освітньої діяльності, слід виділити Я. Петракова, І. Власову, Т. Боголіб, Н. Ткаченко та Н. Цікановську, Л. Олейнікову і І. Точиліну, І. Татомир, Л. Ловінську, А. Соколовську та інших дослідників. Фаховий інтерес в останні роки викликає питання дуальної форми здобуття освіти в роботах О. Врублевської, С. Дражниці і О. Дражниці, Н. Мельник та І. Миколайчук, Й. Кібітлевського та в інших працях. Цей напрям досліджував і автор цієї публікації.

Однак серед наявних підходів дуальна форма здобуття освіти, як відносно новий напрям для вітчизняного освітнього простору, що на етапі її впровадження потребує фінансової підтримки, є маловивченим явищем. Поряд із цим існує необхідність розподілу фінансових ресурсів для забезпечення теоретичного та практичного навчання у ЗВО та на робочому місці у роботодавця.

Ми ставили за мету узагальнити вітчизняну практику формульного розподілу бюджетних коштів між ЗВО й обґрунтування напрямів фінансової підтримки дуальної форми здобуття освіти у ЗВО України.

В умовах появи та розвитку нових спеціальностей та їх трансформація, внутрішня та зовнішня конкуренція за абітурієнтів, завдяки можливості вільного вибору останніми зарубіжних і вітчизняних ЗВО, викликають потребу у підвищенні рівня освіти з урахуванням світових практик її здобуття. Серед них і збільшення годин на практичні заняття на робочому місці, виходячи із змісту дуальної форми організації навчання, що є вагомим чинником підвищення якості освіти.

Тут лише зауважимо, що у науковій літературі та освітянських виданнях вживають словосполучення (дуальне навчання, дуальна освіта, тощо), які, на нашу думку, дещо деформують сутність поняття дуальної форми здобуття освіти, як, власне, і дуальної форми організації навчання. Тож, не вдаючись до зайвої деталізації, оскільки це вже було предметом нашого дослідження,

лише зауважимо, що «дуальна форма здобуття освіти» і «дуальна форма організації навчання» є найбільш практичними та коректними поняттями, які використовуватимемо у нашій публікації.

Безумовно, успішне впровадження дуальної форми здобуття освіти багато у чому залежить від її фінансової підтримки. Так, за Концепцією [2], обсяги фінансових ресурсів на її реалізацію мають щороку формуватися у бюджетах країни. При цьому слід наголосити на деяких змінах у розподілі коштів між ЗВО державної форми власності, завдяки введенню у 2020–2022 рр. зазначеної нижче Формули. Із її змісту очевидно, що, крім інших показників, обсяги фінансування ЗВО залежать і від показника працевлаштування випускників ($ПВ_i$).

$$\mathbf{А_i = РК_i * М_i * РП_i * Н_i * МВ_i * ПВ_i} \qquad (1)$$

За формулою, показник працевлаштування (ПВі) випускників, до запровадження моніторингу їхньої зайнятості дорівнюватиме одиниці. До того ж із його зростанням максимального обсягу фінансування за цим показником досягатимуть ЗВО з добре налагодженою дуальною формою здобуття освіти, яка, зважаючи на її призначення, сприятиме працевлаштуванню випускників.

Водночас очевидно, що показник працевлаштування (ПВі) показує не лише успішну діяльність ЗВО у цьому напрямі, але й активність самих випускників (і їх батьків), завдяки їхній мобільності у пошуку робочих місць. Також, на нашу думку, дискусійним у Формулі є розрахунок коштів на фінансування зайнятості студентів за рахунок бюджетів, враховуючи наявність Державного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Отже, у формулі (1) показник $ПВ_i$ пропонуємо замінити на коефіцієнт дуальної форми здобуття освіти ($ДФ_i$), який визначатиме фінансування не працевлаштування (як у чинній Формулі), а виділення коштів з бюджетів на навчання на робочому місці. Мінімальну величину коефіцієнта $ДФ_i$ доцільно залишити без змін на рівні одиниці (для закладів без дуальної форми організації навчання), передбачивши його збільшення (не більше як до 1,5) для ЗВО, які навчають за дуальною формою здобуття освіти залежно від чисельності студентів, які в них навчаються за державним або регіональним замовленням.

Умовою для обрахунку коефіцієнта $ДФ_i$ має стати чисельність здобувачів вищої освіти, які уклали угоди із ЗВО та роботодавцями і фактично навчаються за дуальною формою здобуття освіти станом на 1 жовтня попереднього бюджетного періоду. Не зайвим буде і запровадження двох

форм звітності – роботодавця і ЗВО для достовірності обрахунків і бюджетного контролю.

Безумовно, пропоновані зміни мають підтримуватися і роботодавцями, з якими таку роботу на початку доцільно розпочинати з мінімальною чисельністю студентів на робочому місці з обсягом 25–30 % кредитів (за оцінкою МОН України, від 25 до 50 % [3, с. 9]). Зменшення кредитів на теоретичне навчання у ЗВО має відбуватися залежно від специфіки виконуваної роботи студентом під час навчання на робочому місці та регулюватися внутрішнім Положенням і тристороннім договором про співпрацю між ЗВО, студентом та роботодавцем.

Звісно, за скорочення годин теоретичної підготовки виникатиме необхідність перерозподілу коштів у ЗВО. Тут ідеться, зокрема, і про оплату праці наставника (ментора), якого призначатиме роботодавець для проведення занять на робочому місці студента. При цьому не відкидається можливість її виплати роботодавцем.

Отже, як показують результати нашого аналізу, 31,6 % роботодавців готові матеріально стимулювати і студентів під час дуальної форми організації навчання. До того ж 2,6 % із них вважають, що виплата матеріального заохочення має залежати від ефективності роботи студентів.

Подібну позицію підтримують 3,9 % респондентів, які погоджуються на виплату студентам частини зарплати за виконання ними посадових обов’язків на робочому місці, але якщо рівень їх підготовки відповідатиме потребам роботодавця. Загалом 51,3 % роботодавців, вважають, що питання зарплати за виконання обов’язків на відповідній посаді залежить від підготовки студента.

Таким чином, фінансову підтримку дуальної форми здобуття освіти навіть в умовах пілотного проєкту можна розпочати здійснювати за трьома напрямами:

- введення коефіцієнта $ДФ_i$ у Формулу розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між ЗВО, що сприятиме фінансовій підтримці дуальної форми здобуття освіти, а отже, працевлаштуванню випускників ЗВО;
- проведення перерозподілу коштів у ЗВО за зменшення теоретичного навантаження для фінансування витрат з практичного навчання на робочому місці, що посилить відповідальність менторів і мотивуватиме їх до якісного учіння студентів;
- передбачення в угодах матеріального стимулювання студентів з виплатою їм частини зарплати за виконання посадових обов’язків на робочому місці з урахуванням фаховості, що мотивуватиме їх до підвищення якості навчання та працевлаштування у роботодавців, з якими укладено такі договори.

Література

1. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 // Кабінет Міністрів України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-п.
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти від 19 вересня 2018 р. № 660-р. // Кабінет Міністрів України.
3. Дуальна освіта в Україні : матеріали прес-конференції фахівців Міністерства освіти і науки України (29 січня 2018 р.) // Міністерство освіти і науки України. URL : https://youtu.be/o8J3QZYUKso

***БОБКОВА О.І.**, методист*
Красноградський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
metod_kk@ukr.net

СУЧАСНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Проблема дефіциту компетентних, конкурентоспроможних фахівців є однією із актуальних на ринку праці і водночас викликом для закладів освіти, які готують здобувачів освіти до професійного життя.

Пошук нових форм, підходів до організації освітньої діяльності, що сприятимуть ефективності підготовки майбутніх фахівців в умовах сьогодення, призвів до переосмислення ролі практики, її інтеграції з освітою та наукою.

Не секрет, що частіше роботодавці віддають перевагу випускникам коледжу. Гнучкість системи навчання дає більше можливостей для засвоєння коротких за часом програм, а якість сформованих умінь і навичок у випускників коледжу дозволяє їм легше входити у професійне життя. Студентів не змушують накопичувати знання, аби колись їх закріпити на практиці й отримати навички. Адже час розриву між теорією і практикою може призвести до втрати професійного інтересу та мотивації до успішного навчання. Зазвичай у групах перебуває до тридцяти здобувачів освіти, що дозволяє викладачам орієнтуватися на практичний підхід до навчання, взаємодіяти з кожним студентом.

Ще більше можливостей для якісної підготовки фахівця забезпечує дуальна освіта, яка передбачає навчання на робочому місці, взаємодію освіти та виробничої сфери.

Просторове і часове поєднання навчання у закладі освіти та професійної діяльності на робочому місці усуває розрив між теорією і практикою, мотивує студентів до отримання знань, зацікавлює потенційних роботодавців рівнем практичних умінь майбутнього фахівця.

Як свідчить досвід організації освітньої діяльності у педагогічному фаховому коледжі, потенційні роботодавці часто звертаються із проханням направити на роботу студентів випускних груп. Це викликано не тільки дефіцитом конкретних фахівців. Керівники закладів дошкільної освіти, загальної середньої освіти, гімназій та ліцеїв відзначають зацікавленість студентів у поглибленні знань саме на робочому місці, їхнє бажання продовжити професійну діяльність у цьому колективі, навчатися у закладі вищої освіти за певним напрямком. Теорія, отримана в аудиторії, одразу перевіряється і втілюється на практиці. І навпаки, практичні проблеми, пошуки, знахідки націлюють на свідоме вивчення окремих питань, глибоке розуміння підґрунтя фахових умінь.

Освітні заклади, залучені до процесу підготовки педагогічних працівників, стають зацікавленими не тільки у результатах навчання, а й у його змісті, організації.

Майбутній фахівець навчається у двох закладах, де опановує теорію і практику: у коледжі набуває знання, у школі чи дошкільному закладі формуються компетенції.

Викладачі коледжу орієнтують студентів на нові підходи навчання школярів, знайомлять із сучасними технологіями, формами та методами навчання. Студенти – активні учасники конференцій, семінарів, олімпіад, форумів, конкурсів різного рівня і направлення. Вони беруть участь у науково-дослідницькій роботі, є активними громадянами міста. Такого учителя у закладі загальної середньої освіти сприймають з радістю. Не тільки він вчиться працювати, а й у нього вчаться.

Варто відмітити уміння студентів у володінні інформаційно-цифровими технологіями. Діджиталізація суспільства має свою особливість: швидкий розвиток. Електронні підручники, інтерактивні лабораторії, віртуальні подорожі – все це доступно для використання студентові, який вчиться у коледжі і працює з дітьми. Не гаючи часу на пошук інформації, лекторів у мережі Інтернет, кожен студент своєчасно отримає знання, рекомендації і одразу перевірить, як це спрацьовує у практичному використанні.

Майбутні фахівці, які навчаються і працюють, набувають професійний досвід раніше, ніж їхні однокурсники в аудиторіях, мають значно вищий рівень мобільності і конкурентоспроможності на ринку праці.

На робочому місці студенти вчаться розробляти календарно-тематичні плани, знайомляться з досвідом роботи учителів, умовами проходження атестації, можливостями підвищення кваліфікації. Це налаштовує майбутніх фахівців на ефективну методичну роботу учителя у закладі загальної

середньої освіти, вселяє впевненість у власних силах, націлює на професійний успіх.

На базі коледжу і освітніх закладів організовують спільні засідання, семінари, дискусії, «круглі столи», де обговорюють першочергові завдання, проблеми, виробляють рішення. Роботодавці беруть участь у розробці змістової частини програми підготовки фахівців, вимог до оцінювання та контролю, що усуває розбіжності між вимогами у закладі освіти та на робочому місці.

Дуальна форма здобуття освіти є перспективним напрямом у підготовці майбутніх учителів, орієнтованим на професійні стандарти та міжнародні вимоги. Така система навчання сприяє ефективному освоєнню фахових компетенцій, формуванню активної життєвої позиції, становленню особистості, зданої до саморозвитку, самореалізації.

Література

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80.

2. Пояснення до Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти. URL : https://hdzva.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/ pyasnennya-do-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-osvyty.pdf

3. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06 червня 2019 р. № 2745-VII (зі змінами). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text.

***КУЛЬКОВЕЦЬ В.В.**, заст. директора з практичного навчання*
ВСП «Березоворудський фаховий коледж ПДАА»

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВСП «БЕРЕЗОВОРУДСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ПДАА»

Родоначальниками системи дуальної освіти вважають німців. І це не дивує – народ практичний і працьовитий, намагається максимально використовувати ресурси, зокрема час. Поняття «Дуальна система» виникло тільки в другій половині 60-х років внаслідок обговорення введеного в 1969 році закону про професійне навчання. Відтоді німецька система, що поєднує державну професійну школу з виробничим навчанням, вважається всесвітньо зразковою, і була експортована в численні країни. Потім цей досвід повторила Канада і багато країн Європи – Австрія, Швейцарія та інші. У радянську систему теж потрапили деякі елементи: тоді існували заводи-ВТУЗи, навчання в яких передбачало паралельну роботу на підприємстві.

Дуальна освіта (від лат. dualis – подвійний) – вид освіти, за якої поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки фахівців із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Сучасні технології змінюються так швидко, що їх навіть у підручниках описувати не встигають. Ні для кого не секрет, що освіта в Україні не встигає за технічним прогресом. Світ так швидко змінюється, що молоді люди, вступаючи до коледжу, випускаються з нього і потрапляють у зовсім інший технологічний світ, який за 1–5 років їх навчання змінився до невпізнання.

Зрозуміло, що викладачі закладів освіти не завжди встигають відстежувати ці тенденції, і фахівців випускають, на жаль, не з найсучаснішими знаннями. Бізнес є значно спритнішим, він працює з новітніми технологіями і не може відставати, інакше програє.

Німці ще в 70-х це зрозуміли, коли почалася сучасна технічна революція. Вони вирішили, що треба теоретичні знання давати у закладі освіти, а практичні – на підприємстві. Для отримання теоретичних знань студенту достатньо 1-2 днів на тиждень відвідувати заклад освіти, а також працювати самостійно. До того ж на допомогу навчанню приходить ще й інтернет, де можна знайти будь-яку інформацію. Решта підготовки – це конкретна робота на підприємстві.

Отже, під системою дуальної освіти мається на увазі практика, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь одразу два заклади – освіти і підприємство. Освітній процес організовано так, що у закладі освіти учень, слухач, студент спочатку отримує базові теоретичні знання, потім іде практикуватися на підприємство, з яким укладено угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов’язану з обраною професією.

Головним завданням сучасного професійно-технічного навчання в умовах стрімких змін, що відбуваються у світі, є підготовка кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів, здатних до самореалізації, швидкого реагування до потреб ринку праці, активної участі у соціально-економічних і культурних процесах країни та світу.

Тому останнім часом помітним стає цікавість до тих освітніх технологій, моделей та інновацій, які здатні забезпечити високу якість

підготовки кваліфікованих робітників та реалізацію освітніх стандартів і програм.

Вирішувати проблему дефіциту кадрів техніків-технологів з виробництва і переробки продукції тваринництва в галузі козівництва керівництво коледжу і підприємства взялися комплексно – з одного боку, керівництво ВСП «Березоворудський фаховий коледж ПДАА» в особі Краснюка Василя Миколайовича, і з іншого – керівник фермерського господарства «Тетяна 2011» Василь Віталійович Цвик. Це ті сучасні керівники, які не тільки прагнуть отримати взаємовигідні результати, а й прагнуть, щоб знання і професійні навички студентів крокували в ногу з прогресивними сучасними технологіями в аграрному виробництві.

Перш за все, уклали двосторонню Угоду про надання бази практики для проходження студентами випускних курсів виробничих практик. Вивчили взаємну потребу. Коледж розробив для спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва освітню програму, в яку ввів навчальні дисципліни «Технологія виробництва продукції козівництва», виділивши на неї чотири кредити.

Підприємство, із свого боку, облаштувало житло студентів, забезпечило їх безкоштовним харчуванням та оплатою праці стажерів, закріпило керівників практики від виробництва.

Які ж переваги використання дуальної системи навчання порівняно з традиційною:

- коледж працює у тісному контакті з підприємством-замовником кадрів, враховує його вимоги до майбутніх фахівців, а також залучає його працівників до розробки навчальних планів і програм з відповідних професій;
- зацікавленість керівників відповідних установ підприємства у практичному навчанні свого майбутнього робітника;
- усувається розрив між теорією та практикою;
- створюється нова психологія майбутнього робітника, формується висока мотивація отримання знань та набуття професійних навичок;
- вплив на студентів робітників виробництва з великим досвідом роботи і психології виробничого середовища на формування та становлення молодого фахівця, його орієнтацію на конкретне виробництво;
- в умовах виробництва швидше оновлюються виробничі технології та використовується найновіше устаткування.

Поки що ця співпраця плідна, багатообіцяюча і взаємовигідна, покликана навчити студентів на прикладі реальних бізнес-проєктів і дати їм знання та досвід, необхідний у реальному житті.

Є вже перші результати такого співробітництва: перші випускники, які після проходження стажування залишилися на підприємстві працювати

технологами та продовжили навчання в НУБіП за заочною формою в 2018 році.

Для інноваційного процесу навчання майбутніх фахівців висококваліфіковані викладачі та майстри виробничого навчання, що володіють фундаментальними професійними знаннями та інформаційно-комунікативними технологіями, педагогічними технологіями та методикою навчання, вмінням застосовувати професійний досвід у процесі навчання, оптимальним поєднанням майстерності та компетентності, організації взаємодії в процесі навчання, стратегічним і творчим мисленням, вмінням аналізувати та оцінювати навчальні ситуації, вмінням бачити перспективу та бути готовими до змін і адекватно на них реагувати.

Для проходження психологічної адаптації слухачів має відбуватися постійна підтримка з боку наставників – висококваліфікованих робітників підприємства, контроль, надання допомоги слухачам щодо опанування знань, вмінь та навичок на високотехнологічному обладнанні, організації та активного впровадження новітніх виробничих технологій та власного професійного досвіду під час навчально- виробничої діяльності у навчально-виробничому процесі.

***КОВАЛЕНКО Т.М.**, завідувачка відділення*
Державний вищий навчальний заклад «Київський енергетичний коледж»
fin@kek.kiev.ua

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «КИЇВСЬКИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ КОЛЕДЖ»)

Сучасна українська освіта постійно вдосконалюється, реалізовуючи нові концепції, підходи та прийоми навчання. Традиційні методики стають менш ефективними, бо не можуть бути застосовані в навчанні нового покоління. Сучасний студент більш мобільний, енергійний та поінформований.

У країнах Західної Європи досить давно користується популярністю дуальна система освіти. Дуальна освіта – словосполучення доволі нове в освітянському розмаїтому просторі новітніх технік та технологій. Ця система навчання передбачає здобуття освіти шляхом поєднання теоретичних знань із практичними навичками, навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах, організаціях. Правильна комбінація практики та теорії, місця навчання та місця роботи, співпраця закладів освіти, в тому числі, коледжів та підприємств підніме якість самого навчання, надасть можливість швидкого

працевлаштування за спеціальністю. Дійсно, основним завданням введення дуального навчання є удосконалення системи підготовки сучасних висококваліфікованих фахівців і забезпечення успішної адаптації студентів-випускників до професійної діяльності. Реалізація цього завдання можлива шляхом функціонування комплексу заходів з напрацювання моделей взаємовигідних відносин, наприклад, закладів передвищої освіти та роботодавців, спрямованих на практичну підготовку здобувачів освіти, їх соціальну адаптацію у виробничих колективах, нормативно-правове та організаційне забезпечення, проведення апробації, досліджень.

Україна перебуває на початку шляху розвитку дуальної форми здобуття освіти для певних спеціальностей, йде напрацювання моделей, які б змогли адаптуватися до ринку освітніх послуг.

Основою нормативно-правової бази, яка регламентує дуальну форму здобуття освіти, є Закон України «Про освіту», Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, затверджена Кабінетом Міністрів України у 2018 році.

Впровадження дуальної освіти в Україні найперше чекала, напевно, виробнича сфера, зокрема, енергетика. Енергетична компанія ПАТ «ДТЕК Київські електромережі», налагоджуючи зв'язок з низкою закладів освіти, виступила за співпрацю з Державним вищим навчальним закладом «Київський енергетичний коледж», запропонувавши впровадити елементи дуального навчання для студентів випускного четвертого курсу спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» денної форми навчання. Такі студенти здобувають кваліфікацію технік-електрик. Неодноразово проводилися зустрічі провідних фахівців компанії з кадрової роботи зі студентами закладу освіти. Представники компанії разом з адміністрацією коледжу на зустрічах доводили студентам, що дуальна освіта – це можливість інтегруватися в систему підприємства, вивчити всі виробничі процеси, спробувати власні сили як фахівця. Наголошено на важливості знайти своє місце, яке в подальшому приноситиме моральне та матеріальне задоволення. Студенти з цікавістю зустріли інформацію, радо ставили запитання до представників енергетичної компанії. Результатом такої взаємодії стало підписання тристоронніх договорів (між Енергетичною компанією ПАТ «ДТЕК Київські електромережі», Державним вищим навчальним закладом «Київський енергетичний коледж» та студентами) з двома здобувачами освіти. Ці студенти виявили особисте бажання, були рекомендовані координатором від коледжу та пройшли відбір роботодавцем. Вимогою останнього було досягнення студентом повноліття. Укладання тристороннього договору про здобуття освіти за дуальною формою передбачає укладання роботодавцем із здобувачем освіти трудового договору. Адже це не просто проходження практики, а, в першу чергу, виконання посадових обов'язків.

Здобуття освіти за дуальною формою цими студентами здійснювалося відповідно до освітньої програми спеціальності «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка». Особливості організації освітнього процесу відображено в індивідуальних навчальних планах, студентам була забезпечена їх освітня траєкторія. Було обрано інтегровану модель організації здобуття освіти, яка поділяє навчальний тиждень: два дні у закладі освіти, три дні – на робочому місці. Кожен зі студентів усвідомлено ставав на шлях дуального навчання, вибравши майбутню професію, адже роботодавець мав нести фінансові затрати на навчання майбутнього фахівця, мотивацією підприємства була і є перспектива отримати висококваліфікованого працівника для команди ДТЕК. Відгуки координаторів від компанії, які відповідають за організаційно-методичний супровід навчання про роботу студентів, були схвальні. Зазначу, що студенти отримували академічну стипендію та заробітну плату на підприємстві.

Дуальна форма здобуття освіти допомагає роботодавцям підготувати фахівця, який не потребуватиме проходження періоду адаптації чи перенавчання під час прийому на роботу дипломованого фахівця.

Ця форма навчання є ефективною для галузевих закладів освіти, що дозволяє використовувати сучасну матеріально-технічну базу роботодавців.

Аналізуючи освітні напрями системи освіти, бачимо: щоб зробити економіку країни конкурентоспроможною, необхідно мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців, які мають відповідну професійну придатність. Тому сьогодні як ніколи необхідно реформувати систему освіти в частині методологій, створення навчальних програм нового покоління, проєктування змісту фахової передвищої освіти, в тому числі, на основі системи дуальної форми навчання.

***ВУШТЕЙ О.А.**, канд. техн. наук, доц.*
Київський коледж прикладних наук
e.vushtei@gmail.com

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Дуальна система освіти – це не данина моді. Компанії мають потребу у кваліфікованих кадрах, а випускники закладів освіти – у робочих місцях. Обидві сторони лише виграють від того, що ці проблеми вирішуються заздалегідь. У розвинених країнах ЄС дуальна система освіти працює таким чином: підприємство бере на себе витрати на навчання студента і навіть виплачує йому стипендію, а студент зобов’язується після закінчення вишу чи коледжу почати свою трудову діяльність саме на цьому підприємстві. Дуальна

система освіти відповідає концепції багатьох профільних закладів освіти, які, на відміну від університетів, завжди були більш орієнтовані на практику.

Дуальна система освіти у європейському форматі замість канікул пропонує студентові роботу. Той, хто проходить навчання за дуальною системою, наприклад в Німеччині, має бути дуже цілеспрямованим. На відміну від університетів, в Європейській вищій школі чи коледжі студентських канікул немає. Якщо студента в певний час немає на лекціях чи семінарських заняттях, це означає, що він стажується на підприємстві в країні або за кордоном (у програмі навчання передбачено навіть один закордонний семестр).

Стажування за межами країни для майбутнього фахівця – не менш важливе, ніж придбання практичних навичок на підприємствах рідної країни, оскільки тоді студенти мають чіткі уявлення відносно своєї професійної кар'єри і шляхів її зростання. Студенти набувають соціального досвіду, знайомляться з іншими культурами, вивчають кілька іноземних мов. Саме тому у європейських закладах освіти студенти отримують статус Європейської вищої школи.

Витрати на навчання багатьох студентів беруть на себе підприємства, заздалегідь забезпечуючи себе кваліфікованими кадрами. Багатьом молодим людям також важлива гарантія подальшого працевлаштування, яку і дає дуальна система освіти.

Після закінчення вишу молодий фахівець не потребує додаткового підвищення кваліфікації, і тим більше його не потрібно вчити з нуля. Він відразу зможе працювати. Він знайомий з діяльністю ключових підрозділів фірми-роботодавця і зможе займатися, наприклад, маркетингом, кадровими питаннями, організацією стратегічно важливих закупівель, розробкою виробів і безпосередньо їх виробництвом, створюючи при цьому конкурентоспроможну продукцію. Іншими словами підприємства і фірми, що підтримують систему дуального навчання, інвестують у власне майбутнє.

Дуальна освіта – це цікавий формат навчання для всіх верств населення, оскільки світ змінився, а з ним маємо змінитися і ми.

Розвиток демократичного суспільства в Україні потребує нових стратегій і підходів до формування соціальної політики щодо молодих людей загалом і для людей з особливими потребами чи обмеженими можливостями [1]. Вона має враховувати вже існуючі тенденції в міжнародній політиці, світові інноваційні підходи до розв’язання проблем інвалідності та сучасний практичний досвід.

Впровадження дуальної та інклюзивної освіти в Україні – складне та неоднозначне завдання, що потребує розгляду та розробки нормативно-правових, психолого-педагогічних, програмно-змістових, соціально-психологічних завдань.

Ратифікація Україною Конвенції ООН про права інвалідів та затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року [2] поставили перед вітчизняними коледжами і ЗВО низку завдань, які стосуються забезпечення відкритості і доступності освіти для людей будь-якого віку, стану здоров'я і матеріального становища, усунення будь-яких проявів дискримінації, створення рівних можливостей для отримання якісної освіти, запровадження елементів інклюзивної освіти на всіх рівнях. Затверджена 1 жовтня 2010 року Наказом Міністерством освіти і науки України № 912 Концепція розвитку інклюзивної освіти визначила мету, завдання і принципи розвитку інклюзивної освіти, шляхи її впровадження у загальноосвітніх закладах, окреслила очікувані результати від її реалізації [3]. Відповідно до цих документів заклад освіти має забезпечити доступність і якість освітніх послуг людям з інвалідністю з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожного шляхом запровадження повної інклюзивної освіти або часткової. Метою Концепції є розбудова інклюзивного суспільства в Україні через інклюзію студентів з інвалідністю в освітнє середовище, а отже, і на ринок праці.

Київський коледж прикладних наук (раніше Київський коледж легкої промисловості) вже протягом 90 років здійснює професійну підготовку кадрів за спеціальностями для галузей легкої промисловості і понад 60 років проводить фахову підготовку студентів з порушенням слуху, надаючи можливість молодим людям розвиватися і навчатися у змішаних групах. Працюючи з усіма студентами і особливо зі студентами, що мають особливі потреби, викладачі-методисти та увесь колектив коледжу щодня шукає шлях до їх сердець, намагається адаптувати у сучасний загальноосвітній простір, підбирає можливості для надання їм інформації у найдоступніший для них спосіб. Це і візуалізація об'єктів, і синхронний переклад, і презентаційний виклад матеріалу, і практичні види робіт.

Починаючи з 1 вересня 2017 року, коледж долучився до експерименту трансформації існуючого освітнього процесу в дуальний для усіх без винятку студентів. У пілотному проєкті впровадження дуальної системи освіти брали участь студенти з порушеннями слуху також. Завдячуючи високій і позитивній репутації закладу освіти серед роботодавців, до нової форми співпраці з багатьох підприємств-партнерів коледжу долучилися 17 швейних та взуттєвих підприємств.

У 2018–2019 та 2019–2020 навчальних роках експеримент продовжувався вже із залученням студентів 3-4 курсів навчання на базах промислових підприємств з поточними лініями.

За час проведення експерименту з впровадження дуальної освіти на підприємствах легкої промисловості пройшли практичне навчання понад 200 студентів коледжу, 87 з них – саме з порушенням слуху.

Враховуючи досвід коледжу та специфіку створення особливих умов для працевлаштування людей із порушеннями слуху, на підприємствах галузі потрібна подальша організація та підготовка персоналу, який допоможе у соціально-виробничій адаптації випускникам.

Перехід до дуальної форми навчання у більшості закладів професійної і професійно-технічної освіти, що готують бакалаврів, молодших спеціалістів і кваліфікованих робітників для вітчизняної галузі легкої промисловості, поки що, на жаль, не виправдав очікуваних результатів. Про це свідчать численні відгуки роботодавців, а також абсолютні показники працевлаштованих випускників на підприємствах галузі у 2015–2020 рр.

За великим рахунком, впровадження запозичених європейських практик дуальної форми навчання на теренах української освіти, є справою, що потребує, в першу чергу, досвідчених кураторів-експертів, а також раціонального пристосування на місцях до потреб та можливостей регіону (підприємства-партнери баз практик студентів та підвищення кваліфікації майстрів і педагогів, працевлаштування тощо).

Враховуючи багаторічний досвід Київського коледжу прикладних наук та з метою удосконалення форм та методів впровадження дуальної освіти у систему навчання студентів, необхідно активізувати роботу над створенням нових освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу за участі роботодавців; запровадити консультативно-дискусійні платформи на базі закладів освіти із залученням європейських партнерів для формування концептуальних підходів у галузевих сегментах, а головне – для підвищення кваліфікації кадрів закладів освіти; залучати громадські організації, асоціації відповідних секторів економіки щодо мотиваційного залучення підприємств галузей, налагодження партнерських відносин між закладами освіти та роботодавцями.

Література

1. Конвенція про права інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 61/106, прийнята на Шістдесят першій сесії ГА ООН 13 грудня 2006 року (неофіційний переклад). Вид. Представництва ООН в Україні, 2008. 40 с.

2. Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2012 р. № 706.

3. Рекомендация Rec (2006) Комитета Министров государствам членам о Плане действий Совета Европы по содействию правам и полному участию инвалидов в обществе: улучшение качества жизни инвалидов в Европе, 2006–2015 годы.

***АНАН'ЄВА В.В.**, канд. техн. наук, доц.;*
***РАДОГУЗ С.А.**, канд. іст. наук;*
***ПЕТРОВ С.О.**, канд. техн. наук, доц.*
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
valeriya.ananieva@gmail.com

ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОСТІ ТА «ВИРОБНИЧА» НЕОБХІДНІСТЬ. ПРОПОЗИЦІЇ ТА КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (далі – НТУ «ХПІ») є лідером технічної освіти на України. Випускники цього закладу вищої освіти (далі – ЗВО) – це висококваліфіковані фахівці різних галузей, що мають постійно підвищений попит серед роботодавців через брак фахівців технічного профілю.

Але за останні кілька років, за результатами проведеного моніторингу серед потенційних роботодавців, виникло питання щодо необхідності працевлаштування студентів молодших курсів на виробництва задля, так би мовити, «виховання» профільних фахівців і процесу швидкої адаптації студента до атмосфери виробничих посад (швидкість під час розв'язання технічних труднощів, можливість самостійно вирішувати питання на виробничій дільниці тощо).

У зв'язку з цим НТУ «ХПІ», зі свого боку, пропонує співпрацю із виробництвами хімічної, харчової, фармацевтичної та інших галузей за концепцією дуальної освіти**,** яка передбачає усунути розрив між теоретичними знаннями та практикою, освітою та виробництвами, зокрема, шляхом зміни співвідношення теоретичного та практичного навчання (у бік практичного), залучення до освітнього процесу та атестації випускників (як консультантів) кваліфікованих співробітників виробництв.

НТУ «ХПІ» відкритий для співпраці у ключі дуального навчання, пропонує будь-яку допомогу під час вирішення питань (яких виникне чимало), адже технічні спеціальності наразі у великому дефіциті, а галузі виробництв, що постійно розвиваються, потребують залучення висококваліфікованих кадрів вже сьогодні!

На цей час ми пропонуємо звернути увагу на такі ключові моменти, що, на нашу думку, слід розвивати. У першу чергу, це стосується питань підписання Меморандуму про співпрацю між ЗВО та підприємством як початок плідної роботи в напрямі розвитку дуальної форми навчання з визначенням основних позицій у співпраці, а також заключення двостороннього договору «ЗВО-Підприємство». Ці два пункти є відправною точкою і не викликають жодних проблем. Інша справа, коли мова йде про укладання договорів «Студент-ЗВО-Підприємство». З одного боку, наявність тристороннього договору – це мотивація студента вчитися не «хай там як»,

а вже з перспективою працевлаштування на постійну роботу з 2 курсу навчання та впевненість роботодавця, що він «виховує» майбутнього фахівця саме під вимоги займаної студентом посади. Однак разом з тим спостерігається суттєве небажання значної кількості роботодавців укладати тристоронні договори «Студент-ЗВО-Виробництво».

В першу чергу, це стосується спеціальностей, пов'язаних з інформаційними технологіями та комп'ютерними науками. Особливості організації праці у вітчизняній ІТ-галузі унеможливлює підписання трудових договорів зі студентами. Вимога укладати тристоронні договори у цьому випадку може стати непрохідною перепоною і повністю нівелювати бажання підприємств включатися у роботу з підготовки інженерних кадрів. Нині єдиною мотивацією для роботодавця навчати студентів є впевненість у тому, що він «виховує» майбутнього фахівця під вимоги займаної студентом посади, і будь-яка бюрократія на цьому шляху не йде цьому на користь.

Іншою важливою складовою якісного розвитку дуальної форми здобуття освіти є тісна професійна взаємодія між викладачами ЗВО та фахівцями виробництва задля визначення необхідних теоретичних положень з курсів дисциплін випускової кафедри. Постійні консультації викладачів та технологів, за необхідності відвідування технологів виробництв лекційних занять з подальшим обговоренням, пропозиціями/зауваженнями щодо викладення окремих розділів теоретичного матеріалу. Підприємство, зі свого боку, запрошує на виробничі дільниці та в лабораторії викладачів ЗВО за для більш прозорого та коректного розуміння, як та у якому обсязі подавати теоретичний матеріал студентам.

Виконання дипломної роботи (акцентуємо увагу саме на дипломній роботі, а не проєкті) за дуальним навчанням являє собою реалізацію практичної роботи студента на виробництві. Тобто кожна дипломна робота може бути розглянута як мініпровадження на виробництві, супроводжується відповідною документацією (деклараційний патент або патент на винахід), яка захищає права розробника (виробництво/підприємство). Як консультанти під час виконання практичної частини є фахівці виробництва, викладачі ЗВО консультують студента щодо теоретичної частини роботи та відповідності оформлення роботи вимогам та стандартам.

При цьому до складу ДЕК (державної екзаменаційної комісії) захисту дипломних робіт слід залучати провідних фахівців виробництв, що являтиме собою специфіку роботи ДЕК за дуальною формою навчання. Саме наявність фахівців-практиків дозволить максимально коректно та прозоро оцінювати кожну роботу, ставити «живі» та актуальні питання стосовно тематики дипломної роботи.

Крім того, вважаємо за доцільне налагодження механізму участі підприємства у вступній кампанії ЗВО, а саме:

- активізація своїх сил та залучення на 2-3 курси нефахівців (після технікумів та коледжів), які працюють на виробництві, за умовою оплати навчання студентів виробництвом;

- направляти на навчання до ЗВО дітей своїх співробітників, які бажають також працювати на виробництві з наданням за необхідності пільг (часткова оплата навчання дитини співробітника якщо це контракт).

Пропозиції реалізації дуальної форми навчання актуальні та доцільні для технічних спеціальностей, зокрема тих, що мають особливу підтримку МОН, та вже поступово втілюються у життя в НТУ «ХПІ» (зокрема, на прикладі спеціальності 226 Фармація, промислова фармація). Розробляються та постійно корегуються матеріали документообігу, як з боку ЗВО, так і з боку консультантів (менторів) з підприємства, тому доцільно буде вважати матеріали документообігу як принципові визначення за цим напрямом здобуття вищої освіти.

***СОРОКІНА К.Б.**, канд. техн. наук, доц.;*
***РОСЛАВЦЕВ Д.М.**, канд. техн. наук, доц.*
Харківський національний університет міського господарства;
імені О.М. Бекетова;
kbsorokina@ukr.net
ГОРОХ М.П.
Комунальне підприємство «Харківводоканал»

ДОСВІД ЦІЛЬОВОЇ ПІДГОТОВКИ СПІВРОБІТНИКІВ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ХНУМГ ІМ. О.М. БЕКЕТОВА

Необхідність підвищення якості освіти сьогодні є одним з найбільш актуальних завдань не тільки для системи освіти, а й виробничої сфери і держави загалом. Практико-орієнтована спрямованість дуальної системи навчання є одним з варіантів вирішення цього завдання.

Тісна взаємодія вищої школи і підприємства також може бути використана для підготовки та підвищення кваліфікації діючого персоналу, що є одним з найголовніших чинників, які визначають надійність і ефективність роботи різних підприємств, в тому числі й водопровідно-каналізаційного господарства.

Нині водопровідно-каналізаційні підприємства самостійно в разі потреби і за можливості вирішують питання підвищення кваліфікації своїх співробітників. Треба враховувати, що частина персоналу, зокрема й з багаторічним стажем, не має профільної освіти.

Щодо цього питання Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова виділяє такі напрями спільної з профільними підприємствами освітньої діяльності:

- вища професійна освіта діючих працівників;
- додаткова професійна освіта (підвищення кваліфікації, професійна перепідготовка);
- галузеві дискусійні та освітні заходи (семінари, конференції, круглі столи, тренінги);
- програми з адаптації нових співробітників водопровідно-каналізаційних підприємств, в тому числі з непрофільною освітою, для ознайомлення з виробничою діяльністю підприємства у вигляді теоретичних аудиторних і виїзних занять на об'єктах підприємства.

ХНУМГ ім. О.М. Бекетова і кафедра водопостачання, водовідведення і очищення вод з 2016 року реалізують проєкт цільової підготовки фахівців водопровідно-каналізаційних підприємств за освітньою програмою «Водопостачання та водовідведення» спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія.

Метою проєкту є не тільки підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки діючих співробітників водопровідно-каналізаційних підприємств в галузі інноваційних технологій водопостачання та водовідведення, а й формування знань в галузі економічних, правових, управлінських аспектів їх діяльності. Для учасників освітньої програми передбачено розширення навичок використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій.

Все це дозволяє підвищити професійний рівень співробітників і сформувати кадровий резерв підприємства.

Освітній процес організовано на основі заочно-дистанційної форми навчання. Для всіх освітніх компонент навчального плану розроблено дистанційні курси, що дало можливість організації безперервного навчання і постійного моніторингу отримуваних знань і умінь.

Істотна увага приділена організації практичної підготовки, яка передбачає ознайомлення з об'єктами КП «Харківводоканал», досвідом реконструкції та реалізації інвестиційних проєктів водопровідно-каналізаційних господарств України, проведення семінарів фахівцями провідних проєктних і науково-виробничих профільних компаній.

За період реалізації проєкту у 2016–2020 рр. у ньому взяли участь представники ПрАТ «АК «Київводоканал», КП «Харківводоканал», співробітники водоканалів міст Новомосковськ, Сміла, Жовті Води, низки профільних комерційних підприємств.

Набутий досвід дозволяє виділити деякі принципи формування освітніх програм цільової підготовки, що реалізуються за умови тісної співпраці виробничих підприємств і закладів освіти.

Під час розробки освітніх програм цільової підготовки велике значення має індивідуалізація освітньої траєкторії здобувача – програми слід формувати за модульним принципом, що дозволяє реалізовувати найбільш ефективний процес навчання відповідно до професійних потреб підприємства, складаючи індивідуальну освітню програму з блоків необхідних модулів або навчальних дисциплін.

Кожна програма має бути практико-орієнтованою, спрямованою на отримання слухачами конкретних прикладних і практичних знань з акцентом на навчанні сучасним ефективним інструментам, за допомогою яких можна вирішувати поставлені перед галуззю завдання.

При цьому сучасні фахівці мають не тільки знати особливості систем водопостачання та водовідведення, а й на основі наявних базових знань вміти прогнозувати напрями реконструкції і модернізації об'єктів, розуміти особливості їх експлуатації, приймати оптимальні виробничі та управлінські рішення в короткі інтервали часу, мати високий рівень професіоналізму з широкого кола специфічних питань.

Короткострокові періодичні семінари є ефективними для отримання нової актуальної інформації для співробітників, що мають базові професійні знання. Для кадрів з непрофільною освітою первинним етапом має бути цільова професійна освіта, що вимагає певного часу і може насторожувати можливим тривалим відривом від професійної діяльності. Тут великі перспективи має підтримка у вигляді інструментів дистанційного навчання, центри якого розвинені в деяких ЗВО, в тому числі в ХНУМГ ім. О.М. Бекетова.

Важливе значення має мотивація активізації до професійного розвитку співробітників. Вони мають розуміти, що, крім безпосереднього ефекту для підприємства, професійне зростання має вигоду і для самих співробітників – поява шансів для службового зростання, підвищення ступеня прихильності до підприємства, поліпшення соціально-психологічного клімату в колективі.

Через перепідготовку або підвищення кваліфікації задовольняється тільки якісна потреба підприємств в кадрах. Тому ще одним напрямом кадрової політики для водопровідно-каналізаційних підприємств є участь в підготовці фахівців безпосередньо в ході навчання здобувачів, у тому числі шляхом впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Дійсно, нині престиж технічних професій невеликий, в тому числі через вдавану безперспективність працевлаштування або низьку заробітну плату. Участь підприємств у проведенні екскурсій, практик, підготовці випускних кваліфікаційних робіт на реальні професійні теми із забезпеченням подальшого професійного застосування випускника має стати цілеспрямованою діяльністю для формування сучасної висококваліфікованої кадрової бази.

ГАТЧЕНКО В.О., *канд. техн. наук, доц.*
Державний університет інфраструктури та технологій
vogatchenko@gmail.com

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ГАЛУЗІ ПІД ЧАС ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Конкурентоспроможність будь-якого підприємства безпосередньо пов'язана з якістю трудових ресурсів. Особливо це стосується такої відповідальної галузі, як залізничний транспорт. Реформування залізничної галузі потребує, в першу чергу, висококваліфікованих фахівців для створення ефективної системи залізничних перевезень.

В останні роки в Україні спостерігається зниження якості вищої освіти фахівців для різних галузей, зокрема і фахівців-залізничників. Недостатнє фінансування закладів вищої освіти (ЗВО), що впливає на оновлення матеріально-технічної та лабораторної бази, відсутність тісного співробітництва з підприємствами залізничної галузі, складна економічна ситуація загалом в країні, що спонукає студентів підробляти в процесі навчання (переважно на робочих місцях не пов'язаних з основною спеціальністю) – всі ці та інші чинники зумовлюють недостатньо високу якість підготовки фахівців. Вирішення проблеми можливе за впровадження дуальної форми підготовки фахівців-залізничників.

Підготовку фахівців за дуальною формою навчання можливо проводити, як на першому рівні вищої освіти (бакалавр), так і на другому (магістр). Під час підготовки освітньої програми (ОП) необхідно враховувати специфіку роботи підприємств залізничного транспорту. Розподіл часу на теоретичну та практичну підготовку, порядок отримання знань та навичок протягом всього терміну навчання, отримані компетенції – все це має бути враховано в освітній програмі. Як відомо, освітня програма першого бакалаврського рівня передбачає чотирирічний термін навчання. Розробляють освітню програму для дуальної форми, необхідно врахувати найбільш повне отримання практичних знань та навичок під час роботи на підприємстві залізничного транспорту протягом всього терміну навчання. Інтеграція практичної складової та теоретичної має відбуватися за принципом детермінізму та системності. Теоретична складова освіти має відповідати практичним завданням, які виконуватиме здобувач освіти на підприємстві в певний період навчання.

Приклад структури освітньої програми для підготовки фахівців для галузі залізничного транспорту першого бакалаврського рівня за дуальною формою навчання наведено у табл. 1. Програма передбачає відповідний відсоток теоретичного та практичного навчання за роками підготовки, стислу

характеристику набутих знань та навичок, орієнтовний перелік дисциплін. Звісно, за узгодженням з підприємством-роботодавцем можливе гнучке корегування як відсоткової складової практики та теорії, так і вміст самого навчання.

Таблиця 1

Структурний план освітньої програми для підготовки фахівців для галузі залізничного транспорту першого бакалаврського рівня за дуальною формою навчання

Рік навчання	Теоретичні знання		Практичні навички	
	Стисла характеристика набутих знань	%, ОП	Стисла характеристика набутих навичок	%, ОП
1	2	3	4	5
1-2	Фундаментальні знання для технічних спеціальностей: вища математика, фізика, хімія, креслення, опір матеріалів, основи електротехніки, матеріалознавство, теорія механізмів та машин тощо і гуманітарних: філософія, іноземна мова, культурологія, етика тощо	50	Ознайомлення зі специфікою підприємства, умовами праці, статутом організації, основними слюсарними навичками, простими технологічними прийомами, обладнанням та механізмами на робочому місці, основами виробничої санітарії	40
3	Спеціалізовані дисципліни, відповідно до вимог підприємства: технологія ремонту, основи експлуатації, надійність та технічна діагностика, теорія та конструкція механізмів, основи функціонування основних вузлів, механізмів та обладнання, основи проектування та розробки технічної документації на виріб	30	Ознайомлення з різними відділами та структурними підрозділами підприємства, методами та засобами експлуатації, ремонту, обслуговування машин та механізмів, управління високотехнологічним обладнанням, роботизованими лініями, автоматизованими верстатами, ознайомлення з технічною документацією, технологічними процесами, системами автоматизації виробництва	40
4	Новітні, перспективні методи для удосконалення виробництва певної галузі, дисципліни, щодо організації та планування роботи керівника: економіка, організація виробництва, основи менеджменту, екологія виробництва, основи охорони праці, ділова іноземна мова	20	Набуття унікальних, вузькоспеціалізованих практичних навичок для певного виду виробничої діяльності, навичок організації роботи структурного підрозділу або дільниці підприємства залізничного транспорту	20
Разом		100		100

Приклад отримання практичних навичок на відповідних посадах підприємств локомотивного господарства впродовж навчання за дуальною формою під час підготовки фахівців-залізничників наведено на схемі (рис. 1).

Так, для першого року навчання це можуть бути посади: слюсар з ремонту рухомого складу, токар, слюсар-електрик, екіпірувальник; для другого – бригадир, дефектоскопіст, помічник машиніста; для третього – змінний майстер, машиніст локомотива, технік-технолог; для четвертого – старший майстер, енергетик, інженер, машиніст-інструктор, заступник начальника виробництва.

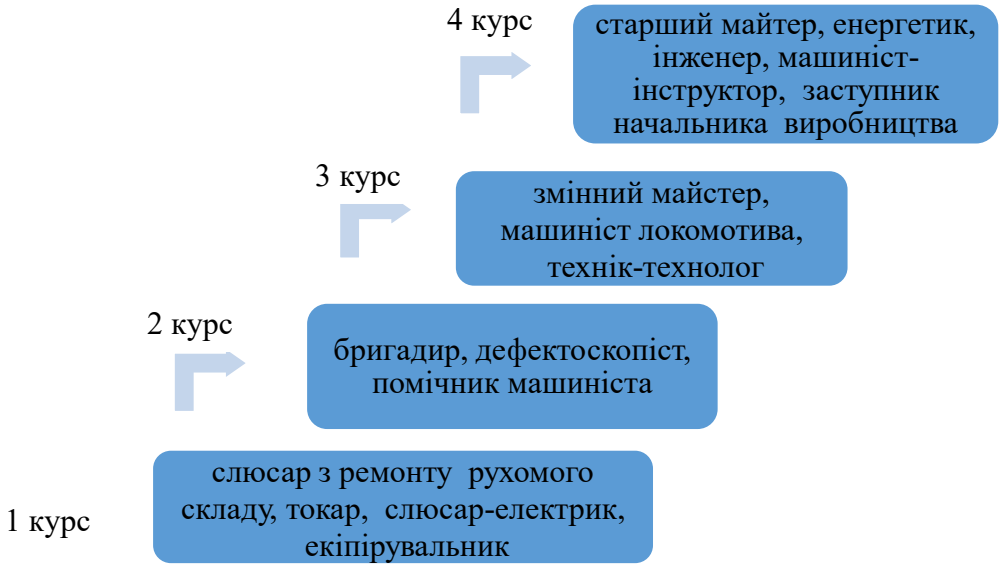

Рис. 1. Схема професійного зростання на посадах підприємств локомотивного господарства впродовж навчання за дуальною формою під час підготовки спеціалістів-залізничників

Така схема професійного зростання буде тісно пов’язана з теоретичною складовою освітньої програми і сприятиме більш повному оволодінню професійних навичок.

Тісний взаємозв’язок виробництва та закладів освіти під час підготовки фахівців-залізничників сприятиме створенню нового покоління випускників, повністю адаптованих до умов виробництва, які мають глибокі теоретичні знання, вміють їх застосовувати під час вирішення практичних завдань в процесі трудової діяльності.

***ЗЕЛЕНИЙ В.М.**, канд. іст. наук, в. о. директора*
Верхньодніпровський коледж Дніпровського ДАЕУ
volodymyr.zelenyi@vkddaeu.dp.ua

ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКЛИ ПІД ЧАС ВПРОВАДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ – УЧАСНИКАХ ПІЛОТНОГО ПРОЄКТУ

(на матеріалах Верхньодніпровського коледжу ДДАЕУ)

Актуальність запровадження дуальної форми здобуття освіти (далі – ДФЗО) не потребує обґрунтування, оскільки підготовка затребуваного ринком праці фахівця є визначеною законом місією закладів освіти.

Наказом МОН від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» у 44 закладах вищої та фахової передвищої освіти (далі – ЗВО та ЗФПО) започатковано пілот з дедлайном у 2022 р. [1].

Кінцевою метою проєкту задекларовано не тільки створення дієвої моделі ДФЗО, а й виявлення переліку проблем у цій сфері та їх усунення.

У цьому контексті **метою проєкту** варто визначити не тільки саме запровадження ДФЗО, а й створення своєрідного **безбар'єрного доступу** до цієї форми здобуття освіти у сенсі усунення перешкод (нормативних, фінансових тощо).

Перший рік реалізації пілотного проєкту закінчиться 15.10.2020, тому матеріали першого року вже опрацьовуються, оновлюються, підтримуються в актуальному стані [2].

Водночас вважаємо за необхідне дослідити проблематику запровадження ДФЗО на прикладі учасника пілотного проєкту – Верхньодніпровського коледжу ДДАЕУ (далі – Коледж).

Партнером Коледжу у пілотному проєкті є ТОВ «Астра» – потужний виробник холодильного обладнання, фундатор ГС ХАУ (Громадської спілки «Холодильна Асоціація України») [3].

ТОВ «Астра», в свою чергу, є учасником ФОРД (Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини), яка об'єднує 150 підприємств-виробників, реалізує з німецькою корпорацією NORDMETALL проєкт «EXAM-Дніпро» [4].

Вивчення цього кейсу дозволило визначити концептуальне питання запровадження ДФЗО – **рівень (сегмент, фокус-групу) охоплення проєктом**.

Пропозиція ДФЗО здобувачу освіти не дасть очікуваного результату без попередньої підготовки, зокрема у сфері мотивації. Тому потрібно визначитися з **пріоритетами**: програма (Стратегія розвитку/упровадження

дуальної освіти) буде наскрізною? Окремою для кожного рівня освіти? Яким буде нормативно-правове забезпечення?

Ще одним кейсом інституційної готовності є **нормативні обмеження у сфері праці неповнолітніх**: не врегульовано особливості правового статусу здобувача освіти (проєкт Закону України «Про працю» попереднього Уряду відкладено на невизначений строк, напрацювання у цій сфері нормативно не формалізовані). Водночас здобуття освіти у ЗФПО (особливо на основі БСО) визначає вікові особливості здобувача і його обмежене залучення до ДФЗО.

Аналіз ситуації у Верхньодніпровському коледжі ДДАЕУ, врахування запитів роботодавців, визначили недоцільність запровадження ДФЗО за ліцензованими спеціальностями ФПО «Облік і оподаткування», «Економіка, торгівля та біржова діяльність», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Право».

Оптимальним для запровадження ДФЗО є ліцензування робітничих професій «Робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків», «Електромонтер», «Слюсар механоскладальних робіт». Проте нормативні обмеження станом на 22.09.2020 не дозволили реалізувати заплановане. Зміна організаційно-правового статусу коледжу, обмеження у фінансуванні (фахова передвища освіта фінансується з державного бюджету, професійна (професійно-технічна) – з обласного, унеможливили запровадження ДФЗО.

Викликом пілотного проєкту стала **неготовність бізнесу інвестувати** у заклад освіти без віддачі у короткостроковій перспективі. Проблемними виявилися спроби залучення коштів навіть для придбання мультимедійного обладнання.

Бар’єри, які визначили дії підприємців:

- орієнтація винятково на прибуток;
- обмежена кількість успішних кейсів державно-приватного партнерства;
- недостатня обізнаність з нормативним регулюванням діяльності ЗФПО;
- перевага тактичних розрахунків над стратегічним мисленням.

Зважаючи на певний негативний досвід, адміністрація коледжу вважає за доцільне залучення додаткових фінансових інструментів, які могли б стати своєрідними посередниками між закладами освіти і підприємницькими структурами.

Одним з прикладів таких інструментів можуть стати структури, які пропонують на конкурсній основі гранти на навчання здобувачам освіти. Зокрема, є позитивний кейс співпраці коледжу з компанією CYBERSHARK (http://scholarship.in.ua/) в проєкті грантової підтримки навчання студентства SCHOLARSHIP UKRAINE [5].

Важливим кейсом є створення регіональних програм підтримки ДФЗО на рівні обласних, районних та рад ОТГ. Такі програми дозволяють з

дотриманням Бюджетного кодексу України забезпечити «довгий» ресурс для реалізації ДФЗО у закладах ФПО різної форми власності.

З урахуванням вказаних чинників, вважаємо перспективною таку модель ДФЗО (рис. 1).

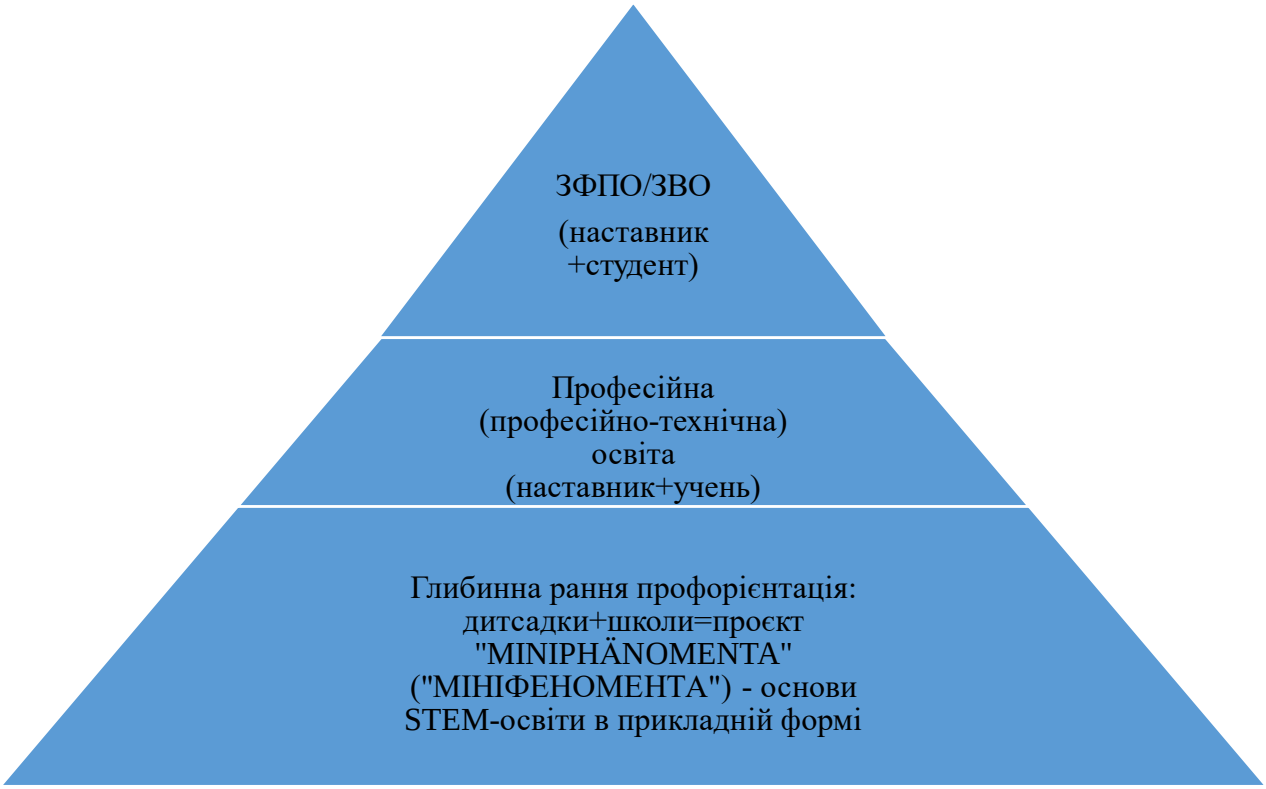

Рис. 1. Перспективна модель дуальної освіти*

*потребує інтеграції на рівні закладів ДО, НУШ з продовженням у 5-9 класах та профільній школі (перспектива – раннє працевлаштування за умови усунення нормативних бар'єрів);

існує проблема неузгодженості підходів щодо впровадження дуальної освіти на різних рівнях: департаменти освіти і науки ОДА бачать її, насамперед, у сфері П(ПТ)О, директорати МОН – на різних рівнях (П(ПТ)О, ФПО, ВО);

бізнес порівняно мало інвестує в дуальну форму здобуття освіти (питання мінімізації оподаткування, невизначеності правового режиму інвестицій, інституційної неготовності інвестувати у вітчизняну робочу силу тощо).

Складовими моделі є:

- система «наскрізної» ранньої профорієнтації «дитсадок-школа» (MINIPHÄNOMENTA, систематичні профорієнтаційні заходи, анкетування, тестування, встановлення доплат/надбавок визначеним працівникам за проведення профорієнтації, підготовка до профільної школи);

- розроблення/затвердження нормативно-правових актів, внесення змін до законодавства в частині спрощення доступу здобувача освіти до ДФЗО (15 років+);

- залучення додаткових фінансових інструментів для оптимізації державно-приватного партнерства.

Створення такої моделі вважаємо підґрунтям для системного впровадження елементів успішних практик (зокрема, німецької) ДФЗО у вітчизняній системі освіти.

Література

1. URL : https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zaprovadzhennya-pilotnogo-proektu-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti-z-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti
2. URL : http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16469.pdf
3. URL : http://astraproject.com.ua
4. URL : https://drive.google.com/file/d/1CW8ZNC7dPmyzzvZFvOzh4X3b8ylUqf3O/view?usp=sharing
5. URL : https://youtu.be/ku7eqTSj-Mk

***ЗАВГОРОДНЯ К.П.**, аспірант;*
***УШМАРОВА В.В.**, д-р пед. наук, доц., науковий керівник*
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

У сучасному прогресивному світі важливо вчасно забезпечити конкурентоспроможними фахівцями світовий ринок праці. Для цього слід мати необхідні компетентності та вміло застосовувати здобуті знання на практиці, підлаштуватися до потреб суспільства. Та не завжди отриманих теоретичних знань вистачає для побудови успішної професійної кар'єри. Й професія вчителя не є винятком.

Розглядаючи досвід професійної підготовки вчителів у зарубіжних країнах, відкриваємо можливості для удосконалення системи педагогічної освіти в Україні та її адаптації до вимог сучасного освітнього простору. Особливий інтерес виявляється до країн, що представляють високий рівень професійної підготовки педагогів та володіють значним досвідом та педагогічними традиціями. Серед них Німеччина, Данія, Австрія, Люксембург, Фінляндія, Швейцарія, Португалія, Чехія та інші.

Одним із рішень розриву між теорією та практикою є дуальна освіта, яку широко застосовують під час оволодіння різними професіями, зокрема й під час здобуття вищої професійної педагогічної освіти. Суть дуальної освіти полягає в тому, що вона містить дві складові: професійна школа та навчальне

підприємство. Для кожної спеціальності розробляється програма навчання, яка складається з трьох груп курсів: базові (передбачають загальнотеоретичні основи підготовки), обов'язкові (основні, без опанування яких не можливе освоєння спеціальності) та вибіркові (завдяки яким здобувачі поглиблюють набуті знання). «При складанні дуальної програми деякі базові курси можуть бути взаємно заміщені у разі, якщо одна дисципліна задовольняє вимогам двох різних вихідних програм. Таким чином, в основі розробки дуальних програм лежать принципи системної інтеграції змісту навчання» [2, с. 31].

Таку програму розробляють індивідуально для кожного здобувача, за яким закріплюється Student Adviser, тобто наставник або куратор, на весь період навчання. «До його обов'язків входить розробка, уточнення та корекція індивідуальної гнучкої програми навчання для кожного здобувача, враховуючи його потреби та можливості, визначених специфікою навчального закладу» [2, с. 31]. Завдяки такому підходу, здобувачі зможуть отримувати більше компетентностей у здобутті професії чи навіть поєднувати навчання у декількох напрямах одночасно, заощаджуючи час у освітньому блоці, не вивчаючи повторно загальні дисципліни. Натомість застосувати отримані необхідні знання на практиці, на реальному робочому місці. Вагомим доповненням є сама програма, розроблена не лише науково-викладацьким колективом, а й провідними фахівцями того закладу, в якому проходить практична частина навчання.

Програма для підготовки вчителів складається з загальних дисциплін, психопедагогічних та практики. Наприклад, у Данії кваліфікація вчителя народної школи дорівнює 240 кредитам за європейською кредитно-трансферною системою (ECTS) [5, с. 70]. Деякі країни наділили заклади освіти повною автономією. Міністерство визначило модель навчання, тим самим дало змогу наповнити навчальні програми самостійно згідно з концепцією закладу освіти. До таких країн належать Болгарія, Кіпр, Греція, Мальта. Натомість у Німеччині та Люксембурзі повна централізація. У Данії висунуто єдині стандарти до іспитів, у Португалії введено акредитацію навчальних програм, в Чехії розроблено професійні стандарти для вчителів. З кожним роком вимоги до освітян стають все вищими. Тому в Польщі такі вимоги регулюються «Картою вчителя» – нормативний документ, в якому прописано права й обов'язки вчителя.

Дуальна форма здобуття освіти передбачає дві моделі навчання. Найбільш поширеною серед Європейських країн є паралельна, що поєднує відразу і теоретичну, і практичну складові підготовки. Інша модель – поетапна – спочатку освітня частина, після успішного складання якої є можливість опанувати програму педагогічної підготовки. Результатом освоєння обох частин є диплом. У дипломі за педагогічну підготовку вказано набуті компетентності вчителя, що в майбутньому дають можливість працювати в школі [1].

Тривалість професійної практики на робочому місці в середньому один рік, хоча може бути коротшою (Кіпр) чи довшою (Люксембург, Німеччина). За практикантом закріпляється наставник, який несе відповідальність за набуття професійних компетенцій. Наставник – це досвідчений вчитель зі стажем роботи. Наявність у наставника практиканта передбачає додаткову оплату або зменшенням кількості годинного навантаження. Для практиканта заробітна плата нижча на 40–50 % [1, с. 197].

У більшості високорозвинених країн підготовка вчителя у закладах вищої освіти не закінчується, а організована так, що освітяни через курси підвищення кваліфікацій швидко адаптуються до змін освітніх потреб, набуваючи нових знань та компетентностей.

Спираючись на успішний світовий досвід підготовки фахівців за дуальною формою навчання, Міністерство освіти і науки України у співпраці з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» вже впровадило пілотний проєкт у закладах вищої та фахової передвищої освіти України, складено звіт за результатами першого року. Зокрема зазначається, що найближчим часом фахівці МОН із зацікавленими сторонами створять Положення про дуальну форму здобуття професійної, а далі – фахової передвищої та вищої освіти [4].

Література

1. Бочарова О. Вимоги до підготовки вчителів у європейських країнах // Науковий вісник льотної академії. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 3. С. 195–200.

2. Вем'ян В. Г., Тер-Ованес'ян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти // Психологія: реальність і перспективи. 2015. Вип. 5. С. 29–34.

3. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали / Н. М. Авшенюк, Л. М. Дяченко, К. В. Котун [та ін.]. Київ : ДКС «Центр». 2017. 83 с.

4. Міністерство освіти і науки Залучення бізнес-партнерів, підвищення якості підготовки фахівців, рання адаптація до робочого місця – перші результати впровадження дуальної форми навчання у вищій освіті. 2020, 28 вересня. URL : https://mon.gov.ua/ua/news/zaluchennya-biznes-partneriv-pidvi-shennya-yakosti-pidgotovki-fahivciv-rannya-adaptaciya-do-robochogo-miscya-pershi-rezultati-vprovadzhennya-dualnoyi-formi-navchannya-u-vishij-osviti.

5. Сокаль В. Розвиток професійної педагогічної освіти у Північній Європі // Молодий вчений. 2018, квітень. № 4.1 (56.1). С. 68–72. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_5_8.

***СОРОКА В.С.**, канд. с-г. наук, проректор;*
***ПРИЩЕПА А.М.**, канд. с-г. наук, проф.;*
***КОЛЕСНИК Т.М.**, канд. с-г. наук, доц.;*
***ОЛІЙНИК О.О.**, канд. с-г. наук, доц.;*
***КОВАЛЬЧУК Н.С.**, канд. с-г. наук, доц.*
ЗАПОРОЖЕЦЬ Ю.В.
Національний університет водного господарства та природокористування
v.s.soroka@nuwm.edu.ua
t.m.kolesnyk@nuwm,edu.ua

ПЕРЕВАГИ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «АГРОНОМІЯ»

Пілотний проєкт з впровадження дуальної освіти за спеціальністю 201 Агрономія розпочато у 2019-2020 н. р. на базі Національного університету водного господарства та природокористування (НУВГП). Ця форма освіти набуває популярності серед здобувачів освіти досить інтенсивно, оскільки дає змогу не лише реалізувати на практиці здобуті в процесі традиційного навчання на денній формі знання і навички, а має низку незаперечних і актуальних для сучасного студента переваг.

Перевагами дуальної освіти для здобувачів освіти стали:

1) гнучкий індивідуальний план навчання з ухилом на актуальні питання виробництва;
2) виконання конкретних виробничих завдань здобувачем освіти, що посилює дослідницько-пошукову функцію освіти;
3) формування виробничих комунікативних навиків;
4) можливість здобути стаж роботи під час навчання та посилити своє резюме у майбутньому;
5) можливість випробувати себе в різних сферах виробництва за короткий строк та здобути базовий досвід (інтенсивне, органічне, польове рослинництво, садівництво, захищений ґрунт тощо);
6) можливість здобути навички ведення агробізнесу та впровадити їх у життя, започаткувавши власну справу;
7) прискорене «дозрівання» професійної свідомості фахівця-агронома, яке забезпечує підвищення дослідницько-практичного інтересу до освітніх компонент, які здобувач вивчає.

Загалом здобувачі вищої освіти висловлюють задоволення існуванням такої можливості, як дуальна освіта та намагаються її використати.

Під час впровадження дуальної освіти за спеціальністю 201 Агрономія у НУВГП було обрано 3 базових підприємства: ТОВ «Дедденс Агро» органічного напряму виробництва, ТОВ «Агрохолдинг Зоря» інтенсивного

напряму виробництва (входить до ГК Vitagro), ТОВ «Агросем» дистрибуційного напряму. Підприємства обирали різнопланові з метою поступового налагодження ланцюгової схеми дуальної освіти, щоб студент міг випробувати себе у різних сферах агровиробництва (польового рослинництва інтенсивного типу, польового рослинництва органічного типу, рослинництва захищеного ґрунту, роботи в аналітичних лабораторіях підприємств, дистрибуції насіння, засобів захисту рослин, добрив та агроконсалтингових послуг). Зі всіма підприємствами було заключено генеральні угоди про співпрацю. На базі підприємства ТОВ «Дедденс Агро» було засновано філію кафедри агрохімії, ґрунтознавства та землеробства; на підприємстві облаштовано літній критий майданчик для проведення семінарських та лекційних занять.

Під час впровадження пілотного проєкту з дуальної освіти за спеціальністю 201 Агрономія виникла низка проблем: типових і унікальних.

До типових проблем впровадження дуальної освіти за спеціальністю 201 Агрономія слід віднести:

1) сезонність роботи агронома (в осінньо-зимовий період, який триває з листопада по лютий, робота агронома обмежується забезпеченням умов зберігання врожаю, логістикою готової продукції, контролем за підготовкою техніки та агрозасобів до весняно-польових робіт, моніторингом стану озимих культур на полях, удосконаленням та підготовкою технологічних карт вирощування сільськогосподарських культур).

2) необхідність створення навчально-методичних матеріалів для наставників підприємства та викладачів ЗВО з роз’ясненням особливостей програми та методів навчання на дуальній освіті, нетипової форми здачі іспитів та заліків;

3) необхідність роз’яснення особливостей дуальної освіти та переконання викладачів у її прогресивності.

Сезонність роботи агронома істотно розвантажує штат агротехнологічного супроводу підприємства, тому роботи в цей період для студентів дуальної форми освіти роботи дуже мало. З цих причин підприємства мало зацікавлені працевлаштуванню студентів у цей період. Проте саме у лютому розпочинається новий семестр і постає питання про завантаження студента-дуальника завданнями для забезпечення повноцінного процесу навчання. При цьому на початок лютого студент ще не працевлаштований на підприємстві, хоча угода про дуальну освіту має бути підписана і наказ на переведення студента на дуальну освіту має бути створений згідно з часовими обмеженнями (не більше 2-х тижнів від початку навчального семестру);

4) обмежені можливості підприємства взяти на дуальну форму освіти відразу кількох студентів, що пов’язано із відсутністю гуртожитку або інших вільних приміщень, пристосованих для проживання студентів;

5) обмеженість штату підприємства, яка лімітує працевлаштування студентів-дуальників.

Проблему сезонності роботи агронома було вирішено таким чином: офіційно студентів було переведено на дуальну форму освіти, підприємство надало паспорти полів та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур. Студенти проводили критичний аналіз наданої інформації та готували курсові роботи за відповідною темою. Таким чином студент-дуальник має раціонально розподілити час на виконання курсових робіт та значною мірою працювати самостійно, отримуючи від викладача і наставника консультаційну підтримку. Тут на допомогу нам прийшла навчальна платформа Moodle, де було розміщено всі необхідні студентові навчальні матеріали та окремі відеозаписи практичних занять.

Унікальні проблеми впровадження дуальної освіти:

1) пандемія коронавірусу Covid-19 у 2020 році, що змусило підприємство та студента-дуальника чекати появи відповідних інструкцій від Міністерства охорони здоров'я України та коригувати навчальний план студента-дуальника;

2) обмежена спеціалізація малого чи середнього підприємства, що змушує університет налагоджувати ланцюжок дуальної освіти на кількох різноспеціалізованих підприємствах для підготовки універсального агронома.

У процесі впровадження дуальної освіти ми стикнулися із такими соціально-психологічними особливостями: керівники підприємств готові йти назустріч університетам у підготовці фахівців за дуальною формою освіти і зацікавлені підготувати фахівця разом з університетом під потреби свого підприємства; викладачі старшого віку ставляться до дуальної освіти з насторогою, тому їх потрібно переконувати у тому, що дуальна освіта має право на існування та розвиток; студенти скороченого терміну навчання (після коледжу) дуже задоволені існуванням дуальної форми освіти, відчувають себе фахівцями і готові до дуальної освіти; студенти повного терміну навчання (після школи) відчувають готовність до дуальної освіти не раніше 3-го курсу; в цілому дуальна освіта викликає інтерес у більшості студентів (понад 70 %).

Як показала практика впровадження дуальної освіти в НУВГП, частина студентів самостійно знаходять підприємства, де бажають проходити дуальну освіту, тому університет досліджує відповідність певного підприємства критеріям впровадження дуальної освіти та в разі відповідності заключає з ним угоди і направляє студентів на дуальну освіту.

Особливістю індивідуального плану навчання студента за дуальною формою освіти є складання індивідуальних завдань викладачем разом із наставником підприємства. Підсумковим етапом завершення навчального семестру за дуальною формою освіти є підготовка студентом-дуальником прилюдного звіту та презентації про проходження дуальної освіти, яку

оцінюють відповідно викладач (50 %) та наставник (50 %). На захист звіту запрошуються всі охочі студенти та викладачі, керівництво університету. Захист звіту доцільно проводити онлайн навесні та наживо восени.

Таким чином, для подальшого успішного розвитку дуальної освіти за спеціальністю 201 Агрономія у НУВГП доцільно:

1) розширити кількість підприємств для впровадження дуальної освіти та запровадити ланцюгову схему дуальної освіти на кількох підприємствах різного профілю;

2) для зняття низки питань з боку викладачів, студентів, керівників підприємства – розробити інформаційні буклети (стенди) про переваги та особливості дуальної освіти, загальну схему її проходження, вимоги до студента, підприємства та університету для успішної реалізації дуальної освіти;

3) для забезпечення повноцінного навчання студента та осягнення ним цілої низки питань, які за обмеженням часу не розглядають на підприємстві, – забезпечити максимальне наповнення освітніх компонент навчальними матеріалами та відеозаписами практичних занять на платформі дистанційної освіти Moodle.

***ШИШКІНА Г.В.**, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;*
***КУЗЬ О.Г.**, викладач вищої категорії*
ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»
el.cuz2016@ukr.net

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА УЧАСТЮ У ПІЛОТНОМУ ПРОЄКТІ У ВСП «БЕРДЯНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРОТЕХНОЛОГІНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО»

Жодна освіта не здатна дати таке знання виробництва з середини, як дуальне навчання, що робить його важливою сходинкою на шляху до успішної підготовки майбутніх фахівців будь-якої галузі.

Протягом останніх 5 років одним з перспективних напрямів ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ» і водночас стратегічно важливою технологією організації освітнього процесу є запровадження дуального навчання.

Досвід та досягнення в запровадженні елементів дуального навчання в освітній процес дало змогу залучити коледж до проєкту Міністерства освіти і науки України «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» серед 44 закладів освіти (наказ від 15.10.2019 № 1296).

ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ» бере участь у пілотному проєкті за двома спеціальностями *133 «Галузеве машинобудування» та 181 «Харчові технології (Бродильне виробництво і виноробство)»*.

Визначенню партнерів та підписанню договорів про співпрацю передувала клопітка робота, а саме: вивчався досвід зарубіжних країн; адміністрація коледжу брала участь у конференціях, семінарах та круглих столах з питань впровадження дуального навчання; переглядалися і вивчалися документи та матеріали з дуальної освіти; проведено низку зустрічей, семінарів, «круглих столів» з керівниками підприємств різних галузей з питань практичної підготовки та дуальної освіти.

Дуальна форма навчання ставить перед усіма зацікавленими сторонами значні вимоги:

- заклад освіти: забезпечує якісну теоретичну підготовку; налагоджує дієву співпрацю з роботодавцями; відбирає підприємства-партнери; розробляє навчальні плани для дуальної форми; узгоджує зміст теоретичної та практичної підготовки; постійно здійснює дистанційний супровід навчання за дуальною формою.

- здобувачі освіти мають старанно та відповідально навчатися на робочих місцях; дотримуватися вимог корпоративної політики та етики; співпрацювати з наставниками від ЗО та підприємств; дотримуватися правил техніки безпеки та охорони праці; своєчасно та якісно виконувати доручені завдання.

Підприємства-партнери навчання за дуальною формою мають: відповідати встановленим критеріям; відповідати за техніку безпеки та охорону праці; брати участь у розробці освітньо-професійних програм; брати участь у відборі здобувачів освіти для навчання за дуальною формою; брати участь в оцінюванні результатів навчання студентів; закріплювати наставників від підприємства; надавати необхідні ресурси для роботи здобувачів освіти.

У рамках пілотного проєкту було підписано двосторонні договори з підприємствами, які стали партнерами з дуального навчання – це ПрАТ «Бердянські жниварки» та ТОВ «Миколаївський коньячний завод».

Наступним етапом стало визначення контингенту здобувачів освіти, які бажають перейти на навчання за дуальною формою. Для переходу на дуальне навчання здобувачі освіти звернулися із заявою встановленого зразка до навчальної частини, після чого пройшли процедуру співбесіди з представником від роботодавця. Після позитивного рішення роботодавця відбулася процедура підписання тристоронніх договорів між закладом освіти, підприємством та здобувачем освіти.

Спираючись на власний досвід, переведення здобувачів освіти на дуальну форму навчання в коледжі доцільно проводити тільки з 3-го курсу. Це пояснюється тим, що до цього часу здобувачі освіти повністю вивчають

цикл загальноосвітніх дисциплін, набувають базові знання за фахом і переходять до вивчення профільних дисциплін, які формують основні професійні знання, навички та вміння. У цьому випадку дуальна система стає для здобувачів освіти полігоном, на якому вони перевіряють якість отриманих знань, закріплюють теоретичний матеріал, формують практичні навички та вміння, що дуже важливо в контексті вимог компетентнісної моделі підготовки майбутніх фахівців.

У рамках пілотного проєкту за минулий навчальний рік підготовку за дуальною формою здобуття освіти здійснили 10 осіб («Галузеве машинобудування» – 7 осіб, «Харчові технології / Бродильне виробництво і виноробство» – 3 особи).

Здобувач освіти отримав всі методичні рекомендації від закладу освіти, які потрібні для переходу на дуальне навчання.

Для організації освітнього процесу за дуальною формою в коледжі розроблено нормативні документи, а викладачами – навчально-методичне забезпечення спецдисциплін для здобувачів освіти, які навчаються за дуальною системою. Підприємство-партнер виділило кожному здобувачу освіти наставника з-поміж найбільш досвідчених робітників.

Процедурою наставництва було передбачено постійний контроль виконання індивідуального плану здобувача освіти на підприємстві. За графіком або за вимогою наставник разом з викладачем контролював виконання здобувачів освіти індивідуального плану, що дало змогу дещо усунути недоліки під час навчання, а не після нього. Умовами договору про співпрацю передбачено участь представників підприємства в роботі екзаменаційних комісій та розробці освітньо-професійних програм для урахуванням потреб підприємства.

На поточний навчальний рік закладом освіти передбачено в індивідуальному графіку здобувача освіти-дуаліста графу, в якій його наставник може надати рекомендації щодо оцінювання знань здобувачів освіти.

Підприємства-партнери намагаються заохочувати наставників грошовою винагородою, але це все одно не такі великі кошти порівняно з тими знаннями та навичками, які він передає здобувачам освіти, оскільки як результат ми отримуємо висококваліфікованого фахівця з освітою та досвідом роботи.

Методичний супровід, у тому числі в дистанційній формі, здійснювали викладачі коледжу протягом навчального року: здобувачі освіти зобов’язані якісно виконати та своєчасно здати всі завдання, передбачені індивідуальним навчальним планом. Завершальним етапом навчання за дуальною формою (як і за денною формою) є обов’язкова підсумкова семестрова атестація здобувача освіти. Дуальна форма навчання – перспективний напрям діяльності закладів

освіти, яка на сьогоднішньому етапі реалізації має низку позитивних та негативних моментів.

Позитивні:

- використання МТБ підприємств (актуально для підготовки з технічних та технологічних спеціальностей);
- практичне навчання в умовах реального виробництва;
- перспективи майбутнього працевлаштування;
- підвищення якості практичної підготовки.

Негативні:

- недостатня зацікавленість керівників підприємств та власників у такій формі співпраці (потрібна програма державної підтримки і стимулювання);
- відсутність сертифікованих підприємств та керівників від підприємств;
- не повною мірою розроблене нормативне та методичне забезпечення навчання за дуальною формою;
- нормативно неврегульована оплата праці керівників від закладів освіти та підприємств.

Ефективність впровадження дуального навчання залежить від багатьох чинників, в тому числі і від професіоналізму педагогічного колективу та тісної співпраці з роботодавцями-наставниками щодо підготовки професійно-компетентних кваліфікованих кадрів з високою виробничо-технологічною культурою, здатних ефективно, самостійно вирішувати нестандартні питання, працювати за новими виробничими технологіями, з сучасним матеріалом, які матимуть попит на сучасному ринку праці.

***УШМАРОВА В.В.**, д-р пед. наук, доц., професор кафедри початкової і професійної освіти*
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
victoria.uschmarova@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

На шляху розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань якісна освіта є одним з головних чинників успіху, а педагогічний працівник є водночас і об’єктом, і провідником позитивних змін. Професія вчителя є однією з найбільш масових у сучасному суспільстві та перебуває під особливою увагою держави. Втім науково-педагогічна спільнота наголошує на тому, що для сучасної педагогічної освіти характерним є дисбаланс між запитами українського суспільства на висококваліфікованих педагогічних

працівників та реальним станом педагогічної освіти, а також результатами діяльності закладів освіти і готовністю педагогічних працівників до реалізації освітніх реформ в Україні, який з-поміж іншого спричинений відірваністю педагогічної освіти від практичних освітянських потреб, недостатньою готовністю випускників до виконання вимог освітніх реформ у новій українській школі. На розв'язанні проблеми недостатнього рівня готовності багатьох випускників закладів вищої, фахової передвищої та професійної освіти до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що відповідають здобутій освіті сфокусовано зміст Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Закон України «Про освіту» дуальну форму здобуття освіти визначає як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору. Термін «дуальна система» (від лат. dualis – подвійний) використовують в педагогічній термінології з середини 60-х років XX століття як нову, більш гнучку форму організації професійного навчання, що поєднує теоретичне навчання в закладі освіти з паралельним здобуттям практичних умінь і навичок на підприємстві.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців шляхом запровадження нових організаційно-відмінних форм навчання.

Саме такою формою навчання є «Школа професійного зростання. (День у школі)», започаткована на факультеті початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Упродовж 2016–2020 років у межах експериментальної програми на факультеті початкового навчання здійснюється підготовка майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, що поєднує теоретичну підготовку в університеті та практичну підготовку в закладах загальної середньої освіти.

Проведене вивчення теоретичних і методичних засад дуальної освіти дозволяє виокремити ознаки дуальної освіти, яким відповідає «Школа професійного зростання»:

для закладу вищої освіти:

- підвищення конкурентоспроможності закладу освіти на ринку освітніх послуг;

- доступність до актуальної інформації про поточний стан розвитку професій та видів економічної діяльності, за якими заклад освіти готує фахівців;

- підвищення якості освіти внаслідок адаптації освітніх програм до вимог роботодавців;

- розширення можливостей для прикладних наукових досліджень;

- розширення можливостей для підвищення кваліфікації викладацького складу;

для здобувача освіти:

- поєднання отриманих теоретичних знань з практичним досвідом роботи у кількох закладах загальної середньої освіти;

- збільшення шансів на отримання постійної роботи відразу після здобуття вищої освіти у ЗВО;

- наявність до закінчення навчання стажу роботи, необхідного для подальшого професійного зростання, а також реалістичного бачення власного кар'єрного шляху;

- отримання практичного досвіду професійно-педагогічної діяльності під час навчання;

для закладу загальної середньої освіти:

- вплив на процес підготовки фахівця з необхідними знаннями, вміннями і компетентностями;

- отримання кваліфікованих фахівців, готових працювати на належному рівні без додаткових витрат на первинне ознайомлення з робочими процесами у закладі загальної середньої освіти;

- відбір (під час навчання) найталановитіших здобувачів освіти для запрошення на роботу після закінчення навчання.

Структурно-логічна схема експериментальної програми «Школа професійного зростання. (День у школі)» побудована у логіці вивчення навчальних дисциплін за навчальним планом підготовки фахівців спеціальності 013 Початкова освіта:

І курс, 1 семестр. Загальна педагогіка, українська мова.

І курс, 2 семестр. Теорія і методика виховання, основи природознавства, методика трудового навчання.

ІІ курс, 3 семестр. Дидактика, математика, сучасна українська мова.

ІІ курс, 4 семестр. Методика навчання математики, методика навчання української мови, дитяча література.

ІІІ курс, 5 семестр. Педагогічна майстерність, сучасна українська мова, математика.

Заняття у «Школі професійного зростання» відбуваються раз на тиждень впродовж навчального року. Студенти перебувають в школі цілий день. Спочатку відбувається теоретичне заняття – лекція в школі, яку проводить викладач кафедри, потім перше методичне заняття. Далі студенти спостерігають декілька уроків. Після уроків – друге методичне заняття у групі подовженого дня. Перший тиждень студенти спостерігають за роботою

вчителя. З другого тижня розпочинають проводити фрагменти уроків за позаурочних заходів самостійно.

На початку діяльності «Школу професійного зростання» було організовано на базі Харківської гімназії № 169. До участі у Школі залучали студентів факультету початкового навчання, вчителів початкової школи Харківської гімназії № 169 та професорсько-викладацький склад кафедр факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Згодом до цієї діяльності долучилися ліцей «Професіонал», ліцеї № 141, № 107, гімназії № 17, 55, ЗОШ № 26, 56, 142, 158 та інші заклади.

Результати експериментального дослідження впродовж 2016–2020 років дозволяють констатувати, що базові школи багато набувають від створення «Школи професійного зростання»: науково-методичну підтримку з боку університету, регулярну дієву участь студентів – помічників учителів – в освітньому процесі, професійний розвиток педагогічного колективу тощо. Університет і факультет початкового навчання також виграє від організації «Школи професійного зростання»: відбувається адаптація здобувача освіти до першого робочого місця, підвищується релевантність навчання реаліям сучасної школи і, відповідно, практична готовність випускників до самостійної педагогічної діяльності.

Перспективи дослідження полягають в подальшому обґрунтуванні та розробці механізмів забезпечення в діяльності «Школи професійного зростання» таких ознак дуальної освіти, як укладення договорів про співпрацю між закладами загальної середньої освіти та закладом вищої освіти, оплата праці студентів, вчителів та викладачів ЗВО, залучених до роботи в «Школі професійного зростання», розвиток взаємодії з роботодавцями як зовнішніми стейкхолдерами забезпечення якості освіти шляхом залучення їх до участі в удосконаленні освітніх програм, за якими здійснюється освітній процес за дуальною формою здобуття освіти тощо.

***ФІЛАТОВА В.Л.**, викладач*
ВП НУБіП України «Бобровицький коледж економіки та менеджменту ім. О. Майнової»
valyaf180878@gmail.com

ДУАЛЬНА ОСВІТА: НАВЧАННЯ І РОБОТА – ДВА В ОДНОМУ

Освіта як засіб визначення орієнтирів реформування галузей економіки, сільського господарства та інших сфер діяльності повинна мати випереджальний характер внаслідок швидкої зміни нових технологій у всіх сферах виробництва та потреби оволодіння певними комплексними уміннями й навичками.

Родоначальниками системи дуальної освіти вважають німців. І це не дивує – народ практичний і працьовитий, намагається максимально використовувати ресурси, зокрема час. Поняття «Дуальна система» виникло тільки в другій половині 60-х років внаслідок обговорення введеного в 1969 році закону про професійне навчання. Відтоді німецька система, що поєднує державну професійну школу з виробничим навчанням, вважається всесвітньо зразковою, і була експортована в численні країни. Потім цей досвід повторила Канада і багато країн Європи – Австрія, Швейцарія та інші. У радянську систему теж потрапили деякі елементи: тоді існували заводи-ВТУЗи, навчання в яких передбачало паралельну роботу на підприємстві.

Дуальна освіта – це поєднання роботи і навчання, коли молодого фахівця заклад освіти готує разом з підприємством. Компанія визначає потрібні їй спеціальності й замовляє вишу. Студент поєднує навчання і стажування на підприємстві. При цьому отримує стипендію, близьку до заробітної плати, і з якої не стягується податок на доходи.

Характеристика дуальної професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Концепцію дуальної освіти зорієнтовано на просторове і часове поєднання за принципом 50 % на 50 % навчання у закладі освіти та стажування на підприємствах. Така форма навчання сприяє більшій інтеграції освіти, науки і бізнесу та є поширеною у Німеччині, Австрії, Швейцарії. Згідно з дуальним принципом навчання студенти під час стажування на підприємствах складають кваліфікаційні іспити, а фахівці, що працюють на підприємствах, беруть активну участь у формуванні переліку дисциплін та змісту і структури навчальних програм у ЗВО.

Дуальна освіта за своїми принципами надає право підприємцю формувати індивідуальний розклад занять для студента, а також забирати зайві, на їх думку, предмети і навіть приймати іспити. Однією з переваг такої системи є стипендії, наближені до заробітної плати. Таким чином у молодого фахівця відпаде потреба шукати компроміс між навчанням і підзаробітком.

Найпершими в Україні запровадження такої системи навчання чекають аграрна, виробнича сфери. Навчаючись за такими напрямами, майбутні фахівці потребують більше практики, ніж теорії.

Позитивні показники дуальної освіти:

- організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів;
- розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти;
- навчання студентів під час трудової діяльності;
- залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі);

- здійснення інституційних досліджень і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів);

- урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти.

Як відомо, 26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. У цій Концепції передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної (професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності.

Отже, дуальна система:

- усуває розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців;

- дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій та показників оцінювання майбутніх кваліфікованих фахівців;

- стимулює роботодавців інвестувати в освіту, оскільки як результат вони отримують якісно підготовленого фахівця;

- підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок студентів, забезпечує високий ступінь соціалізації, адаптації у виробничих умовах, наближених до реальності;

- сприяє розробленню стандартів нових сучасних професій та організації нових робочих місць, соціалізації молоді.

Зазначена система спрямована на створення додаткових можливостей для сучасної молоді у виборі професії, освітньої установи, на створення підґрунтя для побудови і планування своєї кар'єри в майбутньому і, як результат, на підвищення конкурентоспроможності української молоді на ринку праці.

Література

1. Лилик І. В. Впровадження елементів дуальної освіти в систему вищої освіти в Україні // Маркетинг в Україні. 2016. № 6. С. 48–52.

2. Дуальна освіта // МОН України. URL : https://mon.gov.ua

3. Кирилюк С. І. Аграрна освіта в Україні та за кордоном: компаративний аналіз // Педагогіка вищої школи: особливості підготовки молодих спеціалістів в Україні та за кордоном : Інтернет-методрада. 2014, жовтень. URL : https://acup@ukr.net.

4. Дуальна освіта для сільськогосподарського господарства, німецький досвід та рекомендації для України // «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта». URL : https://agroosvita.com.

5. Економіка та менеджмент. URL : https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630.

6. Економіка та менеджмент. URL : http://yur-gazeta.com/golovna/dualna-osvita-v-ukraini-navchannya-i-robota--dva-v-odnomu.html.

***НЕЧИПОРЕНКО О.Л.**, канд. вет. наук, доц.;*
***УЛЬКО Л.Г.**, д-р вет. наук, проф.;*
***КОВАЛЕНКО Л.М.**, канд. вет. наук, доц.*
Сумський національний аграрний університет
РОШКА Ф.Г.
Генеральний директор ТОВ «Молоко Вітчизни»
KovalenkoLm@gmail.com

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Підготовка фахівців у сучасних умовах у ЗВО передбачає отримання не тільки теоретичних знань, але і практичних навичок. Для економічного розвитку держави в галузі сільського господарства необхідні нові вимоги до випускників закладів вищої освіти. Формуючий фахівець має володіти сучасними інформаційними технологіями, пов'язуючи фундаментальні знання за спеціальністю з практичною підготовкою. Для успішної підготовки фахівців необхідна розробка і впровадження нових професійних моделей взаємозв'язку з виробництвом.

Під час підготовки висококваліфікованих лікарів ветеринарної медицини необхідно, щоб теоретична база була прив'язана до реальної практики із постійним вирішенням практичних завдань. При цьому слід занурити студента у професійну діяльність безпосередньо на виробництві. Тому в продовж останніх років завдяки тісній співпраці фахівців ТОВ «Вітчизна» (нині «Молоко Вітчизни») та Сумського національного аграрного університету ведеться активна спільна робота з підготовки висококваліфікованих фахівців.

З вересня 2019 року ТОВ «Молоко Вітчизни» та Сумський національний аграрний університет розпочали спільний проєкт з дуальної освіти. Дещо пізніше 15 жовтня 2019 року у Міністерстві освіти і науки України підписано наказ № 1296 «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за

дуальною формою здобуття освіти». Відповідно до цього наказу Сумський національний аграрний університет та ТОВ «Молоко Вітчизни» увійшли до переліку закладів вищої освіти та базових підприємств для впровадження упродовж 2019–2023 років пілотного проєкту з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти за спеціальністю 211 Ветеринарна медицина.

Під час підготовки висококваліфікованих лікарів ветеринарної медицини розробляється дуальна модель навчання. На заняттях конкретної навчальної дисципліни, передбаченої навчальним планом, формується блок цільового вивчення, практичного та результативно-оцінювального. Після спільного обговорення зі стейкхолдерами постійно удосконалюються навчальні програми. В умовах освітньо-методичного процесу встановлюється зв'язок інтенсивного навчання в лабораторіях та самоконтроль. Це надає можливість підвищувати ефективність засвоєння студентами теоретичних знань і спонукати до більш глибокого розвитку їх мислення. За період з початку впровадження пілотного проєкту дуальна система зарекомендувала себе з позитивного боку і дала можливість здобувачам вищої освіти застосувати теоретичні знання у практичних ситуаціях, приймати обґрунтовані рішення, оцінювати і забезпечувати якість виконуваних робіт, використовувати інструментарій, спеціальні пристрої, прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення маніпуляцій під час виконання професійної діяльності, проводити клінічні дослідження з метою формулювання висновків щодо стану тварин чи встановлення діагнозу, проводити діагностичні дослідження й аналізувати їх результати, планувати, організовувати та реалізовувати заходи з лікування тварин, проводити акушерсько-гінекологічні та хірургічні заходи і операції, що дозволило у повній мірі забезпечити програмні результати навчання з клінічних дисциплін.

Підприємство за допомогою дуальної освіти забезпечує себе кваліфікованими кадрами, які відповідають конкретним вимогам і запитам стейхолдерів, що дозволяє економити на витратах під час пошуку, підбору, адаптації співробітників.

Для того щоб реалізувати дуальні процеси на практиці на законодавчому рівні між здобувачем вищої освіти, закладом освіти та підприємством укладається тристоронній договір, у якому детально викладено як обов’язки, так і права усіх сторін. Студенти випускних курсів відпрацьовують свої навички на виробництві.

Аналізуючи переваги дуальної освіти, можна виділити деякі аспекти. Перш за все, теоретична база прив’язана до реальної практики. Студенти, які потрапляють на виробництво, легко справляються з практичними завданнями. Наш досвід співпраці Сумський НАУ – «Молоко Вітчизна» показав, що дуальна система освіти посилює практичну спрямованість під час підготовки

фахівців через синтезування освітнього та виробничого процесів, що істотно збільшує можливість професійної мобільності випускників факультету ветеринарної медицини.

Таким чином, розвиток сучасного суспільства, впровадження новітніх технологій стають невід'ємним завданням впровадження в заклади освіти підготовку фахівців за дуальною формою освіти. На інформаційних платформах викладено велику кількість матеріалу за спеціальністю, що надає можливість студенту працевлаштовуватися і підтверджувати свої теоретичні надбання в практичних навичках. Дуальна модель освіти дає можливість готувати висококваліфіковані кадри. Взаємодія освіти і бізнесу, навчання на робочому місці – це критерій мотивації студента до працевлаштування.

***ЗАЄЦЬ В.В.**, доцент кафедри розробки родовищ та видобування корисних копалин;*
***ОКСЕНЮК Р.Р.**, асистент кафедри розробки родовищ та видобування корисних копалин*
Національний університет водного господарства та природокористування
r.r.okseniuk@nuwm.edu.ua

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 184 ГІРНИЦТВО У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У 2019-2020 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2020 року Національний університет водного господарства та природокористування бере участь у пілотному проєкті закладів фахової передвищої та вищої освіти для впровадження упродовж 2019–2023 років підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти за обраними спеціальностями.

До переліку обраних спеціальностей віднесено спеціальність 184 Гірництво Національного університету водного господарства та природокористування, підготовку фахівців яких здійснює кафедра розробки родовищ та видобування корисних копалин. Впровадження дуальної форми навчання за цією спеціальністю передбачалося на двох профільних підприємствах, а саме:

- приватне акціонерне товариство «Рафалівський кар'єр». Підприємство займається видобуванням корисних копалин відкритим способом та спеціалізується на переробці та виробництві будівельних нерудних матеріалів;

- державне підприємство «Львіввугілля». Підприємство видобуває вугілля підземним способом.

Між підприємствами та університетом було заключено двосторонні договори про співпрацю, які дозволяли б впроваджувати дуальну форму навчання та передбачали інші види співробітництва відповідно до умов договору.

Перед запровадженням дуальної форми навчання відбулася низка зустрічей між представниками університету та підприємства, на яких обговорювалися:

- методи впровадження дуальної форми навчання;
- особливості організації освітнього процесу;
- наявність кадрових ресурсів та матеріально-технічної бази на підприємстві для якісного навчання здобувачів освіти та набуття ними компетентностей згідно з освітньою програмою;
- індивідуальний навчальний план студентів;
- процедуру відбору кандидатів для здобуття освіти за дуальною формою навчання;
- контроль виконання індивідуального навчального плану та оцінювання результатів навчання здобувачів;
- визначено куратора від університету та наставників від підприємств;
- інші питання.

Після обговорення вищеперелічених питань серед студентів денної форми навчання було визначено охочих навчатися за дуальною формою навчання на цих підприємствах.

Навчання за дуальною формою у 2019-2020 навчальному році студенти розпочали у другому семестрі. Перед цим між здобувачами освіти, університетом та підприємством було укладено тристоронній договір про здобуття освіти за дуальною формою та погоджено індивідуальний навчальний план здобувача освіти.

Всього за спеціальністю 184 Гірництво від Національного університету водного господарства та природокористування у 2019-2020 навчальному році на дуальній формі навчання навчалося чотири студенти, які здобували освіту бакалавра, з них:

- троє навчалися на шахтах ДП «Львіввугілля» та були зараховані на посаду «гірничий робітник»;
- один навчався на підприємстві Приватне акціонерне товариство «Рафалівський кар'єр» на посаді «помічник майстра».

Графік освітнього процесу було побудовано у такому форматі – кілька тижнів в закладі освіти та кілька тижнів на робочому місці. Внаслідок поширення Covid-19 і запровадження карантину поточний та підсумковий контроль за виконанням індивідуального навчального плану здобувачем освіти здійснювався з використанням платформи Google Meet.

Усі студенти, які навчалися за дуальною формою навчання, успішно та згідно з графіком освітнього процесу завершили своє навчання у другому семестрі навчального року.

Згідно з опитуванням, яке проводили серед студентів, які навчалися за ДФЗО, щодо переваг та недоліків такої форми здобуття освіти респонденти зазначили що:

- задоволені навчанням за ДФЗО;
- зауважили про підвищення практичної складової освітнього процесу;
- зазначили про набуття практичного досвіду на підприємстві.

Серед основних причин, які спонукали заклад освіти до впровадження дуальної форми здобуття освіти слід зазначити:

- посилення якості освітнього процесу;
- посилення практичної підготовки здобувачів освіти;
- налагодження та поліпшення співпраці з виробничими підприємствами та іншими стейкголдерами.

Зважаючи на позитивні відгуки здобувачів освіти та на досягнення причин, які спонукали заклад освіти до впровадження ДФЗО, здійснюється подальше впровадження дуальної форми навчання за спеціальністю 184 Гірництво у Національному університеті водного господарства та природокористування.

***ЛОМЕЙКО О.П.**, проректор з НПР*
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
oleksandr.lomeiko@tsatu.edu.ua

ДУАЛЬНА ОСВІТА В ТДАТУ: СТАН ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ

Однією з перспективних та водночас стратегічно важливих технологій організації освітнього процесу в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного є, зокрема, дуальна форма освіти. Впровадження дуальної форми навчання для здобуття вищої освіти базується на поєднанні в освітньому процесі професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки. Виробниче навчання за дуальною формою здійснюється безпосередньо в умовах виробництва з використанням матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу підприємства, що надає можливість студентам водночас із навчанням в університеті опанувати основи обраної професії безпосередньо на виробництві.

ТДАТУ – один з перших серед не тільки аграрних вишів, а й інших закладів вищої освіти України розпочав цю роботу з 2017 року.

Перший крок із впровадження дуальної освіти, крім підвищення рівня практичної підготовки, виявив і деякі недоліки в теоретичні підготовці. Тому з метою забезпечення якісного теоретичного рівня знань майбутніх фахівців відповідно до сучасних потреб роботодавців в університеті було скореговано навчальні плани і освітні програми з кожної спеціальності і дисципліни. Крім того, після завершення дуального навчання провідні фахівці з виробництва обов'язково проводять атестацію студентів на підприємстві.

За останні 3 роки кількість вмотивованих до навчання за дуальною формою в університеті постійно збільшується: у перший рік впровадження – 180 студентів, у минулому році – 428 студентів, а у цьому 2019-2020 навчальному році вже 672 здобувача вищої освіти ТДАТУ майже з усіх спеціальностей були переведені на дуальну форму навчання, в тому числі 379 бакалаврів і 301 магістр, що становить 24 % від загальної кількості студентів денної форми навчання. За цей час між ТДАТУ і підприємствами було укладено майже 400 договорів щодо впровадження дуальної освіти на вітчизняних підприємствах, в установах і організаціях.

Особливо плідно університет співпрацює в підготовці інженерних кадрів з машинобудівними підприємствами міста Мелітополя. Одними з найбільш потужних машинобудівних підприємств є заводи компанії «Гідросила ГРУП» (Гідросила МЗТГ та Гідросила ТЕТІС), які є виробниками гідравлічних машин та їх комплектуючих. Слід відзначити, що саме візит до університету у минулому році співвласника та голови Наглядових рад ПАТ «Гідросила ГРУП» та «Ельворті ГРУП» Павла Штутмана та підписання угоди про співпрацю стало першим кроком до запровадження дуальної освіти в ТДАТУ. Сьогодні більше 100 студентів університету пройшли та продовжують проходити навчання на робочих місцях цих підприємств: операторів верстатів з чисельним програмним керуванням, випробувачів агрегатів гідравлічної системи, слюсарів механозбиральних робіт. Студенти з більш високим рівнем знань вже працюють у технологічному відділі та конструкторському бюро.

Продовжує ТДАТУ співпрацю з машинобудівним заводом ПАТ «Ельворті» (м. Кропивницький), на якому студенти зі спеціальності «Галузеве машинобудування» працювали на посадах стажистів-інженерів-конструкторів під керівництвом генерального конструктора підприємства, а також в команді з виробництва зернових машин (зборка сівалок, виготовлення технологічних ємностей тощо). Особливо слід відзначити, що для можливості теоретичного вивчення техніки, що її виробляють на заводі, для ТДАТУ керівництво підприємство обладнали спеціалізовану лабораторію «Ельворті».

Вдалим експериментом є впровадження дуальної форми у ТОВ «Харвестер» (Первомайський р-н., Миколаївська обл.), де не тільки ефективно навчаються і працюють студенти ТДАТУ, а й проходять стажування викладачі випускових кафедр механіко-технологічного

факультету. Іншою формою дуального навчання в ТДАТУ є створення філій для дуального навчання в дилерських центрах міста Мелітополь, які займаються продажем техніки закордонного виробництва фірм «Джон Дір», «Клаас» та «Кейс».

З метою підготовки в ТДАТУ інженерів-конструкторів та інженерів технологів у цьому навчальному році було укладено договір про співпрацю з ТОВ «Руслан-Комплект». Слід відзначити, що цей завод також є одним з вітчизняних лідерів з виготовлення запчастин для сільськогосподарських машин. Особливістю співпраці з цим підприємством є додаткова теоретична підготовка на підприємстві із використанням спеціального симулятора, який максимально наближений до верстата з числовим програмним керуванням.

Дуальна форма освіти активно впроваджується в Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного і за іншими спеціальностями. Так, під час підготовки енергетиків особливо слід відзначити співпрацю із компанією ДТЕК, яка не тільки навчає студентів зі спеціальності, а й вкладає кошти у розвиток матеріально-технічної бази. Тільки в цьому навчальному році компанія вже обладнала спеціалізовану лабораторію на 200 тис. грн.

Висновки

Не секрет, що в Україні сьогодні кадровий голод, адже кращі кадри від'їжджають за кордон. Може так статися, що скоро не залишиться кому працювати на підприємствах України. Тому дуальна форма навчання не тільки значно підвищує рівень практичної підготовки майбутнього фахівця, а і частково компенсує кадрову проблему підприємств.

Для поліпшення ефективності дуальної форми навчання у 2020-2021 навчальному році ректорат університету запланував реалізацію низки організаційних заходів.

1. Посилити контроль з боку завідувачів випускових кафедр і кураторів дуального навчання щодо виконання індивідуального навчального плану та програми практичного навчання студентами, які переведені на дуальну форму навчання.

2. Забезпечити ефективність дуального навчання здобувачів вищої освіти університету на підприємствах-партнерах, які увійшли до пілотного проєкту із запровадження дуальної форми здобуття освіти.

3. Вдосконалити форми індивідуальних навчальних планів і програм практичного навчання для здобувачів вищої освіти, які переводяться на дуальну форму навчання.

4. Забезпечити (за необхідності) корегування освітніх програм і навчальних планів зі спеціальності та навчальних дисциплін з урахуванням вимог роботодавців.

5. Розробити профорієнтаційні відеоролики з дуальної форми навчання на усіх спеціальностях.

***РОСЛАВЦЕВ Д.М.**, канд. техн. наук;*
***ГАВРИЛЮК О.В.**, ст. викладач*
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова
d.roslavtsev@gmail.com
gavrilyk.o.v@gmail.com

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «БУДІВНИЦТВО ТА ЦИВІЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ» В ХНУМГ ІМ. О.М. БЕКЕТОВА

Питання підвищення якості освіти є одним з найбільш актуальних проблем як для системи освіти, так і для виробничої сфери. Науково-технічні досягнення, що їх використовують у виробничій сфері, потребують підготовки не лише фахівців, володіючих знаннями, вміннями та навичками в певній професії, а високопрофесійних спеціалістів, які добре розбираються та вміють використовувати досягнення науки та техніки.

На сучасному етапі виникла необхідність організувати освітній процес так, щоб студент отримував базові теоретичні та практичні знання в закладі освіти, а також мав можливість залучатися до виробничого процесу як працівник підприємства. Для рішення цієї задачі потрібно впроваджувати в освітній процес модель дуального навчання, яка є результатом взаємодії закладу освіти з роботодавцями.

Для більш тісної співпраці з профільними підприємствами та наближення змісту освіти до реальних виробничих потреб у ХНУМГ ім. О.М. Бекетова було запропоновано пілотний проєкт підготовки студентів за дуальною формою організації освітнього процесу. Основною метою, яка має бути досягнена в рамках цього проєкту, є підвищення якості підготовки здобувачів вищої освіти та їх орієнтація на роботу в реальних умовах.

Впровадження дуальної форми організації освітнього процесу почалося з проведення круглих столів, де було встановлено договірні відносини між представниками університету та підприємствами будівельної галузі ТОВ «АВТРАМАТ-РЕМБУД», ТОВ «СПЕЦБУДМОНТАЖ-УКРАЇНА», ТОВ «СТРОЙ МОНТАЖ СЕРВІС», ТОВ «СТАЛЬКОНСТРУКЦІЯ ЛТД», ТОВ «Будторг-КМ», Компанія INTECO Construction, АТ «Трест Житлобуд-1», ТДВ «Житлобуд-2», ПРАТ «Проектний і науково-дослідний інститут «Харківський ПРОМБУДНДДІПРОЕКТ»».

Надалі проводилася інформаційна робота зі студентами з підвищення їх обізнаності щодо дуальної освіти та наявних можливостей участі в проєкті.

У проєкті взяли участь здобувачі освіти спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» освітньої програми «Промислове і цивільне будівництво».

На наступному етапі складено графік освітнього процесу та узгоджено перелік видів робот, які будуть реалізовані на виробництві.

Під час розподілу навчального навантаження використано інтегровану модель: модель поділеного тижня (кілька днів протягом тижня у закладі освіти, інша частина тижня – на робочому місці). На дуальну форму навчання із загального обсягу кредитів за освітньою програмою відведено 15 %.

Надалі відпрацьовувалися питання коригування змісту робочих програм дисциплін та адаптації навчально-методичного забезпечення.

Останнім етапом у підготовки впровадження дуальної форми організації освітнього процесу було відбір студентів та наставників від університету.

На початку проєкту за основні критерії відбору студентів запропоновані:

- високі рейтингові результати попередніх екзаменаційних сесій; базові навички роботи зі спеціалізованими розрахунковими програмними комплексами (ПК ЛІРА, ПК SCAD тощо);

- власна зацікавленість, мотивація та бажання студента. Під час відбору наставників від університету основну увагу приділяли практичному досвіду роботи в будівельній галузі.

Після проведення всіх підготовчих етапів розпочався проєкт дуальної організації освітнього процесу, під час якого виникла низка труднощів:

- рівень компетентностей за дисциплінами фундаментального блоку виявився недостатнім для вирішення окремих задач на ПРАТ «Проектний і науково-дослідний інститут «Харківський ПРОМБУДНДДІПРОЕКТ»»;

- складність адаптації чинних навчальних планів до роботи за дуальною формою освітнього процесу, зокрема в частині виділення складових навчання, які мають бути опановані на підприємствах.

Введення карантинних заходів в Україні негативно вплинуло на результати пілотного проєкту. Було змінено графік освітнього процесу, як результат студенти проходили навчання лише дистанційно за допомогою платформи MOODLE, ZOOM, TEAMS та інших засобів дистанційної комунікації.

Не зважаючи на труднощі, якісний показник успішності здобувачів освіти, що взяли участь в проєкті, дуже високий – 96 %.

Підбиваючи підсумки впровадження пілотного проєкту дуальної форми організації навчального процесу в ХНУМГ ім. О.М. Бекетова за освітньою програмою «Промислове і цивільне будівництво» спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія», слід зазначити, що ця система має незаперечні переваги:

- посилюється мотивація здобувачів освіти до отримання знань та набуття навичок;

- робота в тісному контакті з замовником дає можливість своєчасно отримувати повну інформацію про вимоги роботодавця до майбутнього фахівця, що дає змогу своєчасно корегувати програму навчання;

- підприємства отримують кваліфіковані кадри, готові якісно працювати без додаткових витрат на первинне ознайомлення із робочими процесами.

***БУГАЙЧУК В.В.**, канд. екон. наук, доц.;*
***СКИДАН О.В.**, д-р екон. наук, проф.*
Поліський національний університет
vitabugajcuk@gmail.com

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ПОЛІСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасних умовах розвитку економіки України проблема формування якісного трудового потенціалу набуває широких масштабів. Високий рівень міграції населення та кадровий голод підприємств зумовлюють впровадження нових форм навчання у систему вищої та фахової передвищої освіти. Таким чином, беручи за основу німецький досвід реалізації дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) як елемент формування якісного кадрового потенціалу у Поліському національному університеті реалізуються пілотні проєкти ДФЗО, які відповідають цілям Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схваленої Кабінетом Міністрів України.

Впровадження дуальної форми в Україні визвало хвилю різних думок щодо її необхідності та ефективності в національній системі освіти. У 2017 р. Федерація роботодавців заявила про суттєву нестачу висококваліфікованих кадрів та звернулася до МОН щодо створення робочої групи для впровадження дуальної освіти професійно-технічних спеціальностей [1]. Так, за дослідженнями Левицького Ю.В., випускники ЗВО, які не мають достатньо сформованих професійних компетенцій і досвіду практичної діяльності зазнають труднощів у працевлаштуванні, оскільки основна проблема полягає в неузгодженості між закладом освіти та потенційним роботодавцем (підприємством або організацією) [2]. Дуальна форма здобуття освіти сприяє набуттю вищезазначених компетентностей швидше і якісніше порівняно із традиційними формами, адже розширюються можливості університетів щодо практичних баз формування спеціальних компетентностей, створюються ефективні платформи професійної підготовки на основі поєднання освіти та сучасного виробництва, скорочується тривалість адаптації випускників, забезпечується якісна підготовка фахівців для підприємств [3].

Реалізація пілотних проєктів та розробка регулюючих документів, які б убезпечували інтереси усіх зацікавлених стейкхолдерів, потребує тривалого періоду часу. Проте набутий у пілотних проєктах досвід дозволяє оцінити результати підготовки студентів, визначити чинники впливу та запропонувати можливі шляхи розвитку ДФЗО.

У Поліському національному університеті реалізація дуальної форми здобуття освіти розпочалася у 2018-2019 н. р. [4]. Перші спроби впровадження ДФЗО окреслили слабкі місця у теоретичній підготовці фахівців, змусили гарантів освітніх програм дослухатися до пропозицій роботодавців та внести зміни в графіки освітнього процесу. Запровадження ДФЗО зближує заклади вищої освіти з роботодавцями і як результат забезпечує підготовку конкурентоспроможних кадрів.

Реалізація ДФЗО потребує відповідного порядку дій як з боку закладів вищої освіти так, і з боку роботодавців. Перший досвід пілотних проєктів надав можливість розробити алгоритм нагальний дій, який з досвідом може бути вдосконалений та доповнений (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм реалізації ДФЗО
у Поліському національному університеті

Джерело: власні дослідження.

Перші результати впровадження дуальної форми виявили і позитивні результати, і негативні. Для підвищення ефективності дуальної форми було проведено SWOT-аналіз, за допомогою якого з'ясовано можливості, загрози, сильні та слабкі сторони Поліського національного університету для забезпечення процесу реалізації ДФЗО (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз ДФЗО Поліського національного університету

Сильні сторони:	***Слабкі сторони:***
тісна взаємодія з потенційними роботодавцями; високоадаптовані до вимог ринку фахівці-випускники університету; взаємовигода для держави, підприємств, університетів та студентів; посилення мотивації студентів до навчання; підвищення престижу університету.	правове регулювання системи дуального навчання; ступінь відповідності матеріальної бази вимогам європейського рівня; досвід реалізації дуальної форми навчання; поінформованість підприємств про дуальну форму навчання; пасивність роботодавців на початковому етапі реалізації концепції дуального навчання.
Загрози:	***Можливості:***
скорочення чисельності абітурієнтів університету; низький рівень зацікавлених стейкхолдерів; біфуркаційний хаос ринку працевлаштування; низька фінансова спроможність значної частини потенційних роботодавців.	вихід університету на якісно новий рівень щодо надання освітніх послуг; розширення портфелю спеціальностей; диверсифікація надходжень коштів в фонд університету; застосування змішаних форм навчання.

Джерело: власні дослідження.

Дуальна форма здобуття освіти викликала зацікавлення серед студентів університету, які розуміють необхідність практичної підготовки і бажають набути відповідні кваліфікаційні навички на робочому місці ще під час навчання в університеті. Найбільший інтерес спостерігається серед здобувачів вищої освіти таких спеціальностей, як «Ветеринарна медицина», «Облік і оподаткування», «Фінанси і банківська справа» та «Туризм» (рис. 2).

Випускники спеціальності «Ветеринарна медицина» без практичної підготовки не мають можливості бути конкурентоспроможними на ринку праці так, як заклади вищої освіти не завжди спроможні своєчасно забезпечити лабораторії інноваційними технологіями, засобами попередження та лікування хвороб тварин. Практичне закріплення теоретичних знань на підприємствах, що розвиваються та мають можливість передати свій досвід наступним поколінням, є безцінними. ДФЗО створює низку переваг для здобувачів-дуальщиків порівняно зі здобувачами інших форм навчання а саме: офіційне працевлаштування ще під час навчання, можливості продовження трудового договору після завершення навчання у

ЗВО, матеріальна винагорода за працю згідно з посадовим окладом, офіційний стаж роботи і найголовніше – практичні навички відповідно до спеціальності. Такі перспективи заохочують здобувачів інших спеціальностей перейти на ДФЗО, проте не завжди для позитивного результату необхідно лише бажання здобувача.

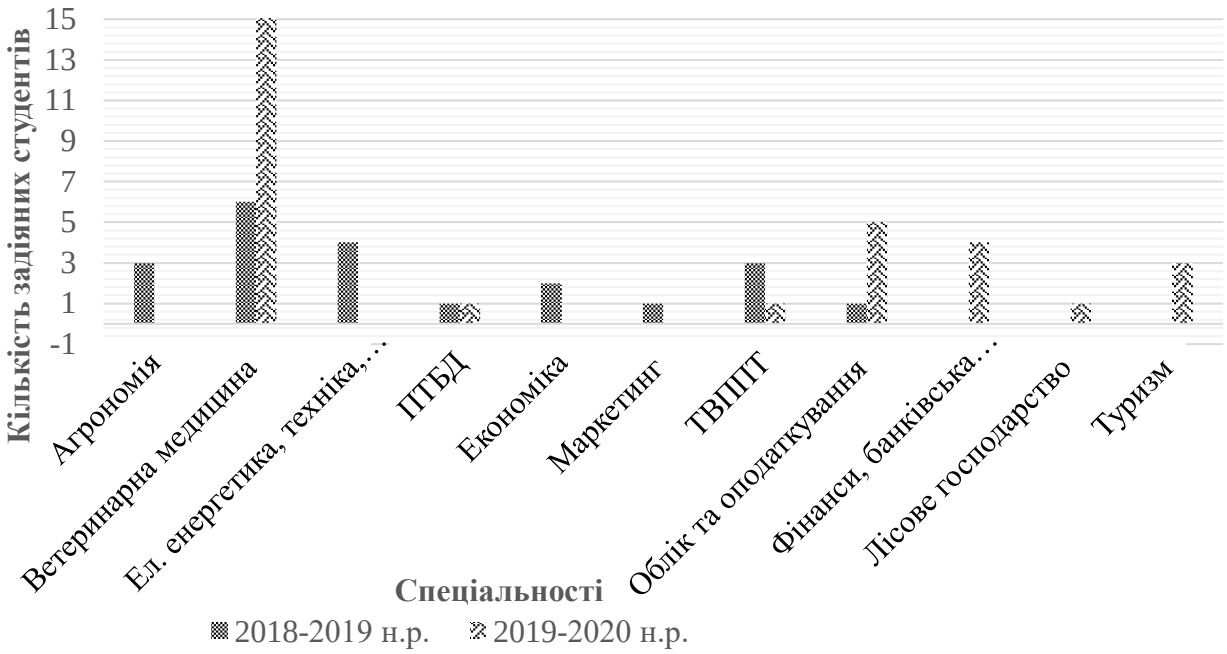

Рис. 2. Динаміка розвитку ДФЗО у Поліському національному університеті за період 2019-2020 н. р.

Джерело: власні дослідження.

Під час реалізації пілотного проєкту було виявлено, що здобувачі бажають здобувати практичні навички на підприємствах, проте більшість підприємств-роботодавців, які виявили бажання співпрацювати в межах реалізації ДФЗО, знаходяться на віддаленій від університету території. Віддаленість підприємств створює додаткове навантаження на здобувача вищої освіти. Так, деякі вимушені відмовлятися адже не встигають виконувати або навчальний план ЗВО, або своєчасно та якісно виконувати покладені на них обов’язки на підприємстві.

Ще однією проблемою реалізації ДФЗО є непроінформованість більшості підприємств про дуальну форму здобуття освіти. У Поліському національному університеті планується проведення Форуму для роботодавців на тему «Можливості та переваги дуальної форми здобуття освіти», який дозволить з’ясувати незрозумілі елементи реалізації, поділитися досвідом, інформацією та зустрітися зі здобувачами вищої освіти.

Висновки та пропозиції

Дуальна форма здобуття освіти – це якісно нова форма, спроможна вирішити проблеми кадрового голоду вітчизняних підприємств, забезпечити конкурентоспроможність випускникам ЗВО, підприємствам здобути молодих, амбітних фахівців, готових навчатися та розвиватися разом з підприємством, знизити рівень безробітності в Україні.

Пілотні проєкти є своєрідними мостами для практичної організації ДФЗО, виявлення ризикових ситуацій, можливостей, налагодження зв'язків зі стейкходерами, скоротити розрив теорії та практики, внести зміни в освітньо-професійні програми практичного спрямування а також бути ближчими до роботодавців.

Для підвищення ефективності ДФЗО необхідним є проведення низки форумів, з метою проінформованості підприємств регіональних та національного рівнів щодо організації ДФЗО.

Заклади вищої освіти в рамках співпраці щодо реалізації ДФЗО мають щороку проводити методичні семінари для кураторів від ЗВО та наставників від підприємств з метою обізнаності та взаємоузгодженості освітнього процесу відповідних спеціальностей. Така взаємодія створить умови для ЗВО швидко реагувати на запити роботодавців та підвищити якість надання освітніх послуг.

Література

1. Ірина Андрейців. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям? 2017. URL : https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630.

2. Левицкий Ю. В. Становление целостности образования, науки и производства в информационном обществе : автореф. дисс. … д-ра филос. наук: спец. 09.00.01. Омск, 2007. 30 с.

3. Презентація концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : https:// www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2390411-dualnaosvita-v-ukraini.html (дата звернення 11.10.2020).

4. Скидан О. В., Бугайчук В. В. Розвиток дуальної форми здобуття освіти в Житомирському національному агроекологічному університеті : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Дуальна форма здобуття освіти як одна з моделей поліпшення якості підготовки фахівців для аграрного сектору економіки України». 17 жовтня 2019 року, Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2019. С. 9–12.

***БОНДАРЕВСЬКА К.В.**, канд. екон. наук, доц.*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

В умовах трансформаційних змін економічного середовища та формування економіки знань особливої актуальності набувають питання щодо підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці. Зокрема, це стосується молоді – осіб, які навчаються або вже завершили навчання, оскільки саме вони стикаються з проблемами працевлаштування через брак практичного досвіду роботи, що негативним чином відображається на їх конкурентоспроможності.

Вирішенню проблем молодіжної зайнятості сприятиме запровадження в Україні системи дуальної освіти, що є досить поширеною в країнах світу та засвідчила свою ефективність. Саме тому з метою поширення дуального навчання в Україні доцільно звернутися до позитивного міжнародного досвіду, зокрема, таких країн, як Німеччина, Австрія, Швейцарія. Поступово систему дуальної освіти також впровадили Швеція, Канада, Китай, Румунія та інші країни. Водночас першою моделлю практико-орієнтованого навчання була німецька модель.

Так, поняття «дуальна освіта» вперше було використано у 1964 році в доповіді Німецького комітету з питань освіти. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання [1]. В подальшому кожна з країн адаптувала запозичену німецьку модель дуальної освіти відповідно до власних особливостей та характерних рис, специфіки проблем зайнятості, структури ринку праці тощо.

Серед основних характеристик німецької моделі дуальної освіти слід зазначити гнучкість в процесі формування професійних та освітньо-кваліфікаційних стандартів, що передбачає урахування потреб ринку праці; також ефективне партнерство між всіма суб'єктами освітньої діяльності. Отже, взаємодія простежується між органами федеральної і земельної влади, підприємствами, центром компетенцій, професійною школою та торгово-промисловими палатами під науково-методичним керівництвом Федерального інституту професійної освіти Німеччини. Навчання при цьому відбувається як у закладах освіти, центрах компетенцій, так і на підприємствах з урахуванням проблемно-аналітичного методу подання навчального матеріалу [2].

Заклад освіти надає якісну теоретичну підготовку з урахуванням останніх змін у конкретній сфері трудової діяльності. Підприємство, що здійснює практичну підготовку, надає можливість проходження практики,

контролює успішність навчання за допомогою атестації у торгово-промисловій (стосовно підготовки фахівців) та ремісничій (стосовно підготовки робітників) палатах. Таким чином, саме на торгово-промислові та ремісничі палати покладені функції контролю результатів навчання та виявлення його проблемних аспектів.

Прогресивність дуальної системи Німеччини полягає в тому, що професійні стандарти комбінуються з освітніми та кваліфікаційними стандартами: професійні стандарти описують типові компетенції для певної професії, окремо їх не розробляють, але враховують у процесі розробки освітніх і кваліфікаційних стандартів [3, с. 159].

Важливою особливістю дуальної освіти є те, що випускник школи, який бажає отримати професійно-технічну або вищу освіту, займається, в першу чергу, пошуком не закладу освіти, а підприємства, яке зможе взяти його на навчання. Після ідентифікації наявних компетенцій студента здебільшого складають його індивідуальний план навчання, узгоджений як підприємством, так і закладом освіти. Індивідуалізація навчання позитивно впливає на його якість, оскільки враховує потреби усіх сторін освітнього процесу: закладу освіти, підприємства, студента.

Німецька модель дуальної освіти має велику кількість різновидів залежно від мети навчання. Водночас стандарт дуальної освіти передбачає такий розподіл навчального часу, коли 75–80 % відводиться на практичну підготовку в рамках підприємства, а 20–25 % часу здобувач освіти проводить у закладі освіти, вивчаючи теоретичну базу за обраною професією. Згідно з планом реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти до 2023 року в Україні на теоретичну частину навчання буде виділятися 30 % часу, водночас 70 % часу виділятимуть на практичну підготовку в умовах реального виробництва.

Запорукою ефективності моделі дуальної освіти Німеччини є наявність ключових показників ефективності, спрямованих на досягнення основних цілей. Зокрема, сприяння ефективній взаємодії освітньої системи та ринку праці; зниження молодіжного безробіття; зростання конкурентоспроможності підприємств внаслідок залучення висококваліфікованої робочої сили. За даними Євростату, рівень безробіття у Німеччині протягом 2005–2018 років досить суттєво знизився (від 11,2 % у 2005 році до 3,4 % у 2018 році), що свідчить про значне поліпшення ситуації на ринку праці [4]. Щодо рівня безробіття серед молоді, станом на 2017 рік він досяг 7,2 %, що є одним із найнижчих показників серед усіх країн Європи. Важливу роль в поширенні позитивних тенденцій відіграє саме розвиток системи дуальної освіти, за якою проходять навчання і професійну підготовку 1,32 млн осіб за 326 професіями. Це становить 55,7 % від усіх студентів віком 18–20 років; із них 89,5 % цілком задоволені своїм навчанням [5].

Яскравими прикладами тісної взаємодії теорії та практики у співпраці ЗВО та бізнесу є Стенфордський та Мічиганський університети, які дають студентам перший практичний досвід під час навчання та практики, шляхом реалізації творчих та інноваційних проєктів, необхідних для розвитку бізнесу та регіону. Так, Мічиганський технологічний університет співпрацює приблизно з 1200 компаніями та 30 громадськими організаціями. Суть цих відносин полягає в тому, що студенти розробляють реальні проєкти за підтримки або на замовлення компаній, таким чином йдучи в ногу з прогресом, опановуючи інноваційні технології. Доцільним є застосування подібного корисного досвіду і в Україні.

Зокрема, пропонуємо Проєкт тристороннього партнерства роботодавців, закладів вищої освіти та студентів, який може бути реалізований за такими етапами:

1) ознайомлення викладачів з основними завданнями проєкту та призначення відповідальних осіб за налагодження співробітництва з бізнес-структурами;

2) формування інформаційної бази партнерів шляхом прямих контактів ЗВО із регіональними та місцевими організаціями роботодавців та відбір проєктів для подальшої роботи;

3) розробка проєктів студентами протягом навчального семестру та їх захист перед викладачами і роботодавцями.

Для студентів та викладачів можуть бути заплановані екскурсії підприємствами-учасниками проєкту, під час яких відбудеться ознайомлення з бізнес-діяльністю організацій. Студенти, які розробили найкращі проєкти, матимуть змогу працевлаштування в компаніях-партнерах проєкту.

Все це надасть суттєві переваги усім учасникам проєкту:

- роботодавці матимуть змогу залучати інноваційні ідеї для розвитку бізнесу, а також відбирати серед студентів найперспективніших для продовження робочих відносин;
- студенти матимуть шанс реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності, оволодіють конкретними практичними навичками роботи, зрозуміють основні принципи роботи сучасного бізнесу, встановлюватимуть контакти з роботодавцями для працевлаштування;
- кафедри та факультети: як результат взаємодії викладачів зі студентами та представниками бізнесу відбуватиметься розвиток науково-педагогічного потенціалу кафедри, зокрема, в контексті удосконалення власних умінь та навичок, набуття нових знань, використання практичного досвіду бізнес-структур в науково-дослідній та педагогічній роботі;
- ЗВО отримує підвищення конкурентоспроможності та рейтингу серед ЗВО України, забезпечуючи підготовку висококваліфікованих фахівців для сучасного бізнесу.

Література

1. Дуальна освіта. URL : https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita?=print.
2. Методические рекомендации по реализации дуальной модели подготовки высококвалифицированных рабочих кадров // Агентство стратегических инициатив. 2015. 136 с. URL : http://permtpp.ru/upload/iblock/dfe/metodicheskie-rekomendatsii_dualnoe-obrazovanie_2015.pdf.
3. Новіков В. М. Практико-орієнтована модель професійної освіти // Демографія та соціальна економіка. 2019. № 2 (36). С. 152–164.
4. Євростат: статистична служба Європейського Союзу. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/main-tables.
5. Скиба М. Як пересадити німецький досвід на український ґрунт. URL : https://blog.liga.net/user/mskyba/article/33178.

***БІЛОУС В.І.**, заступник директора з навчальної роботи*
Відокремлений структурний підрозділ «Чернятинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету»
chcollege@ukr.net

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ

Дуальна освіта (від лат. *Dualis* – подвійний) – вид освіти, за якої поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації. Основне завдання дуальної форми навчання – усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих фахівців, подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Теоретична частина підготовки фахівця проходить на базі освітньої установи, а практична – на робочому місці. Студенти поєднують навчання та стажування на підприємстві. При цьому підприємства замовляють освітнім установам конкретну кількість фахівців певної спеціальності, працедавці беруть участь у формування освітньої програми. Зі свого боку роботодавці можуть мати різні форми співучасті у підготовці фахівців:

- повністю оплачують навчання;
- закуповують обладнання;
- покривають всі видатки, пов'язані з процесом їх виробничого навчання;

- виплачують грошові винагороди здобувачам освіти за використання їхньої праці тощо.

Мета дуальної форми навчання – здобуття студентами компетенцій та кваліфікації із забезпеченням високої імовірності подальшого працевлаштування.

Дуальна форма навчання є поєднанням навчання на робочому місці та у закладі освіти, як правило, на умовах контракту. Дуальна форма навчання має давню традицію функціонування у таких європейських країнах, як Німеччина [1], Швейцарія, Австрія. Не існує єдиної еталонної моделі дуальної форми навчання. Цей факт пов'язаний із тим, що дуальне навчання є системою, яка інтегрована у національне середовище функціонування. Становлення та розвиток дуального навчання у кожній країні є різним. Як результат система набуває індивідуалізованих рис національної моделі функціонування. На становлення системи впливають різні національні чинники. Розбудову та розвиток дуального навчання визначають стейкхолдери процесу. Серед основних зацікавлених сторін можна виділити організації профспілок, роботодавців, заклади освіти. Домінуюча сторона взаємодії визначає модель функціонування дуального навчання. Держава у процесі діалогу зацікавлених сторін є гарантом забезпечення життєдіяльності системи через урахування інтересів стейкхолдерів. До недоліків функціонування дуального навчання можна віднести залежність системи від кризових явищ економіки, тобто пропозиція місць учнівства залежить від компаній, які їх надають. У кризовий період компанії скорочують кількість місць навчання, як результат держава має вживати заходів для відновлення балансу пропозиції. Крім того, існує проблема зменшення попиту на місця навчання за дуальною формою. До ще одного проблемного аспекту можна віднести вимоги профспілок та організацій роботодавців до якості та контенту навчання, оплати праці здобувачів освіти, екзаменації. Таким чином, аналіз заходів держави та чинників, які впивають на пропозицію місць учнівства, є важливим не тільки для відновлення балансу місць, але і впровадження дуального навчання як такого.

За дуальної системи підготовки практична (виробнича) частина становить приблизно дві третини навчального часу, а закладу освіти (професійно-теоретична) частина – приблизно одну. Ця система навчання широко практикується у Австрії та Швейцарії. У Німеччині дуальна освіта регламентується переважно трьома законами й одним положенням, а саме:

- закон про професійне навчання (BBiG);
- закон про сприяння професійному навчанню (BerBiFG);
- молодіжний закон про охорону праці (JArbSchG);
- положення про професії (HWO).

Окремі професії регламентуються навчальними приписами (Ausbildungsverordnungen) для професій, що вимагають спеціальної

підготовки [3]. Дуальну систему професійної підготовки повною мірою забезпечить галузева кластерна система. Вочевидь, що за дуальною системою професійної підготовки фахівці отримають більш глибокі знання та навички з обраної спеціальності.

Насамперед, це стосується організації навчання, побудови навчальних планів, налагодження відносин закладів освіти із підприємствами бізнесу. Як уже зазначалося, за дуальної системи професійної підготовки на практичні заняття відводиться переважна більшість годин, завдяки чому навчання стає практико-орієнтованим. Усі майбутні зміни потребують перегляду структури освітніх програм галузевих професійних закладів, технікумів, коледжів та університетів.

Переваги дуального навчання перед традиційною формою професійної освіти полягають у такому:

- студенти отримують і застосовують практичні навички в конкретному виді діяльності під час навчання у професійному закладі освіти;
- підприємства-учасники кластера отримують цільовий адаптований кадровий потенціал. Майбутні фахівці можуть після закінчення закладу освіти вибрати місце роботи на підприємствах-учасниках кластера;
- використання системи договорів між студентами старших курсів та підприємствами кластера сприяє становленню молодих фахівців, враховує їх матеріальну зацікавленість, а також надає можливість професійного зростання через продовження освіти у фаховому передвищому, вищому закладі освіти за спеціальним навчальним планом у межах безперервного освітнього процесу галузевого кластера;
- випускник під час працевлаштування в межах кластера не потребує психологічної та професійної адаптації, він добре орієнтується в проблемах виробництва, у процесі роботи; це творча, комунікабельна особистість.

Закордонний досвід дуальної освіти сприяв реалізації дуальної форми навчання в Україні, яка зумовлена потребою досягнення стійкого економічного зростання через подолання низки проблем, які притаманні українській освітній сфері. До таких проблем можна віднести: низьку якість підготовки випускників, розрив між теорією та практикою навчання, застаріле обладнання закладів освіти, диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці.

Еволюція становлення та характерні риси дуального навчання, притаманні окремим країнам його функціонування, розкривають комплексність формування такого навчання. Зважаючи на складність поняття дуального навчання, функціонування якого забезпечується на різних рівнях кооперації зацікавлених сторін, а також його соціально-економічне значення, це визначення потребує уточнення.

Варто відмітити, що дуальну форму здобуття освіти можна класифікувати як кібернетичну систему, яка досягає синергетичного ефекту

від взаємодії підсистем навчання, складність управління якої полягає у збережені балансу інтересів зацікавлених сторін. Для аналізу практик та можливості реалізації дуального навчання в Україні необхідно зрозуміти історію його виникнення та становлення. Термін дуальна освіта було вперше використано у 1964 році у доповіді Німецького комітету з питань освіти. Цьому факту передувала довга історія становлення моделі учнівства. Слід зазначити, що учнівство в Європі існувало ще з раннього середньовіччя і до XX століття, засноване на чистому навчанні у компанії та орієнтоване на модель ремесла, кероване гільдіями. Характерною рисою становлення дуального навчання у Німеччині є напрям поширення навчання від одноосібного навчання компаній до спільного навчання із професійними школами. У цьому становленні дуального навчання Німеччини слід відмітити роль держави. Спочатку контроль гільдій над учнівством був законодавчо відмінений у 1871 році, згодом відновлений у 1881 та 1897 роках із встановленням Палати ремесел, посередника між державним регулюванням та автономії гільдій учнівства, що входили до складу палати. Прототип дуального навчання почав формуватися із 1881 по 1919 роки із законодавчим впровадженням обов'язкового відвідування школи для учнів, що навчаються у компанії. Подальше законодавче закріплення обов'язкового відвідування школи для внутрішньофірмового навчання відбулося за часів націонал-соціалістичного правління [4]. Ця інтроспектива появи дуального навчання у Німеччині ілюструє вплив держави як на навчання в середині фірми за часів гільдій, так і появи обов'язкового навчання у професійних школах. Культура учнівства у Німеччині є феноменом, який культивувався не один десяток років. Формування учнівства слід розглядати як складову економічної стратегії, тому від ступеня залучення держави в цей процес залежить його успіх. Домінантна роль у Німецькій системі дуального навчання належить компаніям. Це виражено тим фактом, що відповідальність за підготовку учнів лежить на підприємствах. Баланс державного регулювання німецького дуального навчання вибудовувався на вже діючій сильній системі внутрішньо-фірмового навчання. Підтвердження цього факту є поправки до Vocational Training Act 2005 року щодо посилення ролі професійних шкіл у підготовці учнів в дуальному навчанні, які законодавчо закріплені, проте фактично не використовуються на практиці [3].

Залежно від державного регулювання виділяють три системи організації професійного навчання [5]:

1) ринкова модель;

2) модель державного контролю;

3) кооперативна модель.

Прикладом функціонування ринкової моделі є Велика Британія, у якій внутрішньофірмове навчання залежить від попиту компаній. Така модель характеризується незначним прямим втручанням держави в політику

учнівства. Пропозиція місць учнівства залежить від потреби компаній, вузька спеціалізація учнів обумовлена контентом навчання, який обмежений завданнями та цілями компаній. Як результат, величина пропозиції місць учнівства чутлива до економічних криз. У моделі державного контролю професійної системи навчання, контент, регулювання та адміністративне керівництво здійснюється державою. Модель не залежить від доступності місць навчання в компанії. Співвідношення між попитом та пропозицією на ринку не є пропорційним, оскільки здобуті кваліфікації не є необхідними ринку праці. Професійна освіта в такій моделі є невід'ємною частиною загальної освіти. Прикладом функціонування такої моделі є Франція. Варто зазначити, що Україну також можна віднести до цієї моделі. До кооперативної моделі належать країни із сильною системою учнівства. В основу моделі закладено дуальну форму навчання. Кооперативна модель передбачає здобуття розширеної кваліфікації на противагу ринковій. Комплексність кваліфікації досягається через стандартизацію навчання у компаніях та відвідування професійно-технічних шкіл. Вплив держави опосередкований кооперативними органами співпраці, через які здійснюється вплив та контроль на професійно-технічну систему навчання. Німеччина, Данія, Швейцарія, Австрія є країнами, яким притаманна така система професійного навчання. Дуальна система є у кооперативній моделі професійного навчання. Ефективність функціонування дуального навчання у країнах його присутності чутливе до коливань кон'юктури ринку праці, і, як наслідок, економічних криз. Відновлення рівноваги передбачає втручання держави через свій мандат у організаційних структурах тристоронньої співпраці (роботодавців, профспілок та представників державної влади). Відповідно до державної політики регулювання дуального навчання можна виділити сегментарність та колективізм [5].

Колективізм переслідує завдання підготовки кадрів «понад потребу». Слід відзначити, що профспілки відіграють неоднакову роль за домінування різних систем. У системі сегментаризму профспілки опираються на соціальне партнерство в середині фірми, а також між великими компаніями.

Прищеплення системи дуального навчання в країни із відсутнім таким досвідом є проблематичним. Існуючі приклади перенесення системи демонструють незначну кількість студентів, залучених до такої форми діяльності.

Література

1. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ : Вища школа, 1998. 207 с.

2. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини // Проблеми трудової і професійної підготовки : зб. наук. пр. 2010. Вип. 15. С. 107–112.

3. Gessler, M. (2017). The lack of collaboration between companies and schools in the German dual apprenticeship system: Historical background and recent data. International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET), 4 (2), 164–195. doi: http://doi.org/10.13152/IJRVET.

4. Koudahl, P. D. (2010). Vocational education and training: dual education and economic crises. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 9, 1900–1905. doi: http://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.421 15. Zadeh, L. A. (1965). Fuzzy sets. Information and Control, 8 (3), 338–353. doi: http://doi.org/10.1016/s0019-

5. Thelen, K. A., Busemeyer, M. R. (2008). From collectivism towards segmentalism: Institutional change in German vocational training (No. 08/13). MPIfG discussion paper. Available at: https://www.mpifg.de/pu/mpifg_dp/dp08-13.pdf.

***КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. с.-г. наук, зав. кафедри технологій виробництва продукції тваринництва;*
***СЛЮСАР М.В.**, канд. с.-г. наук, доцент кафедри технологій виробництва продукції тваринництва*
Поліський національний університет, Житомир

ДУАЛЬНА ФОРМА ОСВІТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА»

Підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на ринку праці вимагає впровадження таких освітніх програм технологій навчання та їх форм, які б забезпечили якість підготовки майбутніх фахівців. На це спрямовано зусилля науково-педагогічних працівників, гарантів під час розробки та впровадження освітніх програм і робочих навчальних планів.

Інноваційні технології і прогресивні зміни у сфері виробничих процесів, характерні для сучасного агросектору, потребують висококваліфікованих фахівців. Водночас моніторинг освітнього процесу засвідчив цілу низку проблем у їх підготовці: перевага теоретичного навчання без достатньої прив’язки до практики, морально застарілі методи викладання, що не відповідають ринку праці, дефіцит кваліфікованих викладачів – все це зумовлює значний відтік молодих фахівців із сільських територій [1].

Освіта має бути мобільною, швидко реагувати на будь-які зміни в житті суспільства, потреби сьогодення, що зумовлює необхідність та доцільність впровадження дуальної освіти у ЗВО [2–5].

У цьому аспекті необхідно розробляти нормативну базу, що регламентує взаємовідносини між закладами вищої освіти і підприємствами, організаціями та установами щодо проведення практики студентів; упровадження модульної побудови освітнього процесу, зміна співвідношення навчального часу тощо. [4].

Узагальнені пріоритети впровадження системи дуальної освіти акумулюють у висновках МОН України [3], а досвід Німеччини – у статті У. Мілла [6]. Певний досвід організаційної та педагогічної підтримки впровадження елементів дуальної освіти накопичено і в Поліському національному університеті (м. Житомир) [7]. Це єдиний в державі аграрний заклад вищої освіти екологічного спрямування та єдиний в області національний заклад вищої освіти, який є базовим з підготовки фахівців для більшості галузей економіки Полісся.

Основними вимогами сьогодення є забезпечення відповідного рівня підготовки і знань для працевлаштовування за спеціальністю і відповідності актуальним критеріям та вимогам працедавця. Задля цього налагоджено тісну співпрацю з виробниками і підприємствами, у рамках якої узгоджуються навчальні плани профільних дисциплін, проводяться ознайомчі екскурсії, студенти мають можливість проходити на їх базі практику і стажування.

Зокрема, у минулому році стартував пілотний проєкт з дуальної освіти, який реалізується спільно з групою найбільших в Україні підприємств, що займаються виробництвом органічної продукції: ПП «Галекс-Агро», ТОВ «Органік Мілк», ТОВ «Органічний м’ясний продукт» та інші. Студенти різних спеціальностей мають змогу працювати на виробничих потужностях провідних органічних підприємств країни з можливістю подальшого працевлаштування. Вони можуть перевірити свої теоретичні знання, а також здобути практичні навички і досвід відповідно до обраної професії. Власне, дуальна форма здобуття освіти передбачає поєднання навчання у закладах освіти з навчанням на робочих місцях для набуття певної кваліфікації. Таке навчання повноцінно оплачується, студенти забезпечені житлом. Між студентом та підприємством на термін навчання укладається договір, в якому чітко прописано правила та умови навчання студента, оплату виконаних робіт, місце проживання, харчування тощо. Як правило, договір укладають на півроку, тобто один семестр, після закінчення дії договору його можна переукладати або студента автоматично переводять на очну форму навчання. За групою студентів кожної спеціалізації від університету закріплюють куратора, який безпосередньо слідкує за освітнім процесом на виробництві.

Для успішного впровадження дуальної освіти, на нашу думку, потрібно забезпечити такі умови навчання:

- практико-орієнтований зміст навчального плану спеціальності;
- забезпечення наскрізної практичної складової (робота в організаціях і установах соціальної та соціокультурної сфер);
- залучення фахівців-практиків для проведення занять;
- забезпечення гнучкого розкладу для можливості проведення занять на базі підприємств, установ, громадських організацій;
- активні форми навчальної роботи, лекції, практичні заняття в малих підгрупах, тренінги, кейс- і проєктні методи;
- самостійне навчання з консультаційною підтримкою викладача;
- формування навичок проєктної діяльності та впровадження проєктних технологій.

Таким чином, впровадження дуальної форми освіти надає можливість студенту краще опанувати теоретичний матеріал, підвищити мотивацію у здобутті належного фаху, а працедавцям – оцінити якість підготовки майбутніх фахівців і внести пропозиції до формування освітньо-професійних програм.

Література

1. Дуальна освіта вже не міф. URL : https://a7d.com.ua/novini/41427-dualna-osvta-vzhe-ne-mf.html.

2. Дуальна освіта: ми здолаємо кадровий голод // Освітня траєкторія. Інф. Вісник ММУВФПО. Жовтень 2019. № 3 (3). С. 2–4.

3. Дуальна освіта. URL : https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti.

4. Коркуна О. І. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. 2018. Вип. 4 (132). С. 90–94. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2018_4_18.

5. Впровадження елементів дуальної освіти в систему вищої освіти в Україні // Маркетинг в Україні. 2016. № 6. С. 48–52.

6. Мінн У. Дуальне навчання: досвід Німеччини // Маркетинг в Україні. 2016. № 6. С. 53–62.

7. Положення про порядок організації та проведення дуального навчання у Житомирському національному агроекологічному університеті. Житомир, 2019. 6 с.

***ЖУКОВСЬКА С.А.**, канд. пед. наук*
Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА: ПРИЙНЯТИ І ЗРОЗУМІТИ НОВЕ!

Нещодавно на одному із освітянських заходів Василь Кремень наголосив: «Світ вступив в інноваційний тип прогресу»! І не погодитися з цим не можна. Постійно зростаючий інформаційно-комунікаційний простір та цифровізація призводять до інновацій в педагогіці, адже у всі часи вони були пов`язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, переоцінювання цінностей, налаштованість на педагогічну діяльність у нових реаліях. А чи готові педагоги до впровадження інновацій, пов'язаних з діджиталізацією суспільства? Чи розуміють вони відповідальність, покладену на них? Чи подолає значна кількість викладачів педагогічний консерватизм і відкриється новому?

Освітянське середовище неоднозначно реагує на впровадження цифрових технологій у життя і, зокрема, у процес освіти. Але сьогодні майже 90 % світових закладів освіти пропонують електронне навчання, а ми у цьому напрямку відстаємо від світового ринку щонайменше на 10 років, принаймні до впровадження карантинних заходів під час пандемії Covid-19.

На державному рівні впевнено оголосили повну діджиталізацію суспільства – процес цифрової трансформації. Цифровий світ входить в кожний аспект нашого життя, розпочинаючи з того, як ми витрачаємо час, і до того, як ми витрачаємо гроші. Діджиталізація – це процес оцифровування текстів, звуків та відео. Вона дозволяє переводити величезні обсяги інформації в одиниці та нулі – мову, зрозумілу комп`ютеру. Мета цього процесу – спрощення нашого життя.

Міністерство цифрової трансформації України запустило бренд ДіЯ – Держава і Я. Це додаток до проєкту «Держава у смартфоні», що об'єднає в єдиному електронному вікні всі послуги, які надає держава громадянам і бізнесу; зможе максимально спростити і прискорити будь-яку взаємодію людини з державою, зробивши максимум процесів електронними та автоматичними, щоб чиновник особисто взагалі не впливав на термін отримання довідки або видачу дозволу. Тобто «ДіЯ» – це:

- легка, зрозуміла, швидка взаємодія громадянина з державою – без зайвої витрати часу та нервів, без жодного контакту з чиновником, а отже, і без хабарів;

- портал та додаток, де можна буде отримати всі онлайн-послуги від держави;

- комплексні електронні послуги, об'єднані з огляду на життєву та бізнес-ситуацію;

- електронний кабінет громадянина, електронні права, електронний студентський квиток;

- прості, доступні кожному способи ідентифікації: ID-картки із цифровим підписом, Mobile ID, Smart ID.

Цілі, яких планується досягти за три роки:

- 100 % публічних послуг доступні громадянам та бізнесу онлайн;

- 100 % населених пунктів України підключені до інтернету, враховуючи і об'єкти соціальної інфраструктури;

- навчити 6 млн українців базових цифрових навичок.

Щоб перетворити Україну на справжню цифрову державу потрібно оцифрувати ще багато послуг, оновити законодавчу базу, упорядкувати роботу держреєстрів, забезпечити технічні можливості й захист даних. Зміни торкнуться не тільки адміністративних послуг, а й галузей охорони здоров'я, бізнесу, освіти, транспорту, судів, питань демократії тощо.

Складники «Цифрової держави»: електронне врядування – внутрішні процеси управління в державі здійснюються за допомогою інформаційних технологій. Так процеси стають ефективними й прозорими, а кожен громадянин матиме доступ до будь-якої інформації про державу; **кібербезпека –** безпека в електронному просторі. Усю державну й приватну інформацію та її носії має бути захищено від несанкціонованого використання; **електронна демократія –** референдуми, голосування, громадські бюджети, консультації та опитування теж відбуватимуться в електронній формі; **електронний бізнес –** бізнес організовано так, щоб працювати взагалі без паперів і лише за безготівковими розрахунками. Увесь документообіг з підрядниками й державою – контракти, накладні – все електронне; **електронний суд –** онлайн-подання процесуальних документів, обмін документами між судами, установами й учасниками судового процесу, розгляд окремих справ онлайн; **електронна охорона здоров'я –** кожен пацієнт матиме власну електронну медичну картку. Усі лікарі будуть під'єднані до відповідних медичних онлайн-платформ, а кожна лікарня матиме повністю цифрову інфраструктуру; **електронна освіта –** процес навчання також стає електронним, щоб нинішні діти могли працювати в завтрашньому світі. Навчальні планшети для учнів і ноутбуки для вчителів. Замість паперових журналів з'являться електронні, до яких батьки завжди матимуть доступ. Замість зошитів – електронні документи, замість одинарних папірців на контрольній – електронні тести й форми, замість підручників – освітній контент на різних носіях, Wi-Fi у кожному класі.

Серед складників «Держави в смартфоні» – також електронна транспортна система, розумні міста. У проєкт також входить реалізація нової ідеї: права в смартфоні. Йдеться про програму з водійськими правами і QR-кодом.

Щоб електронними послугами могли користуватися по всій країні, розробляється національний план розвитку широкосмугового доступу до інтернету. Особливу увагу приділено покриттю в сільській місцевості.

Та щоб усе вдалося – необхідно навчити громадян загальних і професійних цифрових навичок для вільного користування електронними інструментами.

І ще один дуже важливий аспект – якщо викладач закладу вищої освіти не працює в інформаційному просторі, не володіє електронними освітніми технологіями – він буде нецікавий студенту, а заклад освіти буде неконкурентоспроможним. Педагоги мають бути готові прийняти і зрозуміти нове, самовдосконалюватися, займатись самоосвітою, володіти інноваційною ситуацією.

Для розвитку цифрової, проєктувальної, інформаційної та медійної компетентностей Науково-методичний центр ВФПО проводить тренінгові онлайн-сесії з проєктування та створення електронних підручників та посібників, відкритих онлайн-курсів, відеолекцій, інтерактивних робочих зошитів, підручників нового покоління. Створені сучасні засоби навчання розміщені у відкритому доступі на електронному ресурсі «Медіатека електронних засобів навчання» nmcbook.com.ua.

Пандемія внесла свої корективи в освітню діяльність закладів освіти. Дистанційне та змішане навчання вимагають створення якісного освітнього контенту, тому перед науково-педагогічними та педагогічними працівниками постало завдання в обмежені терміни створити електронні засоби навчання. Науково-методичний центр ВФПО активно працює у цьому напрямі і готовий допомогти викладачам виконати це непросте завдання. Автори та авторські колективи проєктують електронні освітні ресурси, а фахівці лабораторії цифрових та медіатехнологій в освіті виконують технічну складову процесу виготовлення того чи іншого засобу навчання.

Впровадження дуальної форми навчання також сприяє розвитку цифрових технологій в освіті. Адже завдяки електронним засобам навчання студент має можливість підготуватися до занять на виробництві, переглянувши навчальне відео, пройшовши veb-квест, а викладач чи майстер можуть перевірити готовність студента до роботи на сучасній техніці завдяки електронним та діалоговим тренажерам, тестуванню онлайн тощо. А головне – працювати з електронними освітніми ресурсами можна будь-де, будь-коли і на будь-якому девайсі.

Зараз багато говорять про низьку якість освіти – не тих фахівців готуємо, вони не зорієнтовані на практичну діяльність, не готові до першого робочого місця, не сформована професійна компетентність, молодь соціально не адаптована, не вміє грамотно працювати з інформацією, відсутнє критичне мислення, комунікативність. І це неповний перелік претензій від роботодавців до фахівців, хоча самі роботодавці, за винятком, взагалі не беруть участі у їх підготовці. Вся відповідальність покладається на науково-педагогічних та педагогічних працівників, яким відведено головну роль і у впровадженні інновацій, що відповідають новим цілям і завданням. Наразі це діджиталізація освіти, яка є складовою діджиталізації суспільства. І це треба зрозуміти і прийняти до виконання.

Література

1. URL : https://plan.diia.gov.ua.

***ГОЛОТЮК М.В.**, канд. техн. наук;*
***ТХОРУК Є.І.**, канд. техн. наук*
Національний університет водного господарства та природокористування
m.v.holotiuk@nuwm.edu.ua

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У наш час стає все більш помітним розрив між теоретичними знаннями, які здобувачі вищої освіти отримують у закладах вищої освіти, і практичними навичками, яких не тільки чекають від них майбутні роботодавці, а й які здебільшого сприятимуть високій конкурентоздатності претендента на робоче місце. Подібні недоліки може усунути система дуальної освіти, яка дозволяє поєднувати в підготовці майбутніх фахівців практичну та теоретичну підготовку. Дуальна система навчання має низку переваг, серед яких одним з найважливіших є забезпечення високого відсотка працевлаштування випускників закладів вищої освіти, оскільки майбутні фахівці мають максимально високий рівень наближеності до запитів керівників виробництва. Кожен заклад вищої освіти зацікавлений в тому, щоб його випускники могли скласти конкуренцію випускникам інших закладів освіти, ще більшою зацікавленістю може стати можливість випускати фахівців, які не тільки конкурують з такими самими випускниками, без досвіду роботи, але і з тими професіоналами у своїй галузі, які ще не мають достатньо високого досвіду.

Проблему впровадження та розвитку дуальної форми здобуття освіти вивчали такі вчені, як Абашкіна Н.В., Амеліна С.М., Бойчевська І.Б., Благіна С., Гадзало Я.М., Дзвінчук Д., Іщенко Т.Д. та інші. Проте для широкомасштабного використання цієї форми у закладах вищої та професійної освіти потрібно продовжити дослідження та вирішити практичні проблеми щодо її реалізації.

Економічне зростання показників держави тісно пов'язане, зокрема, і з майбутнім процесом якісної підготовки фахівців вищої школи. Тому виникає необхідність запровадження нових підходів в організації підготовки фахівців на основі соціального партнерства підприємств і закладів освіти, одним з яких є впровадження дуальної системи освіти.

Впровадження дуальної форми навчання у закладах вищої освіти відкриває додаткові перспективи в підвищенні ефективності освіти. Досвід розвитку систем освіти багатьох країн Європи і Азії, зокрема Німеччини, вказує на необхідність інтеграції освітнього процесу, яка служить основою високоякісної підготовки кваліфікованих фахівців. Безсумнівно, велику увагу слід приділити саме системі освіти Німеччини, так як дуальний підхід вже давно і якісно застосовують саме в цій країні, понад 15 років. Німеччина стала першою країною, що використовує принципи дуальної системи освіти [1].

За дуальної системи в освіту залучають як заклади вищої освіти, так і виробничі підприємства, фірми, організації. Програми дуальної системи освіти інтегрують теоретичні знання та апробовані на практиці нововведення. Змістовний сенс перетворення традиційної системи освіти в дуальну полягає в тому, що за дуальної освіти здобувачі вищої освіти отримують знання водночас в двох закладах: університетах, академіях, інститутах – теоретичну частину, а на виробництві – практичну частину.

Дуальна система освіти, на відміну від традиційної, передбачає під час періоду навчання чергування теорії і практичної діяльності, що призводить до високих результатів, ефективності використання отриманих знань, умінь і навичок [2].

Найбільшого ефекту під час використання дуальної системи освіти можна досягти за умови, що групи здобувачів вищої освіти будуть не великими. Навпаки, що менше група, то навчання більш ефективне, особливо в частині практичних занять на виробництві.

Переведення студентів на дуальну систему освіти проводиться тільки з третього курсу, це пояснюється тим, що до цього часу здобувачі вищої освіти повністю вивчають цикл загальноосвітніх дисциплін, набувають базові знання за фахом і приступають до вивчення профілюючих дисциплін, які формують основні професійні знання, вміння і навички. У такому випадку дуальна система стає для студентів полігоном, на якому перевіряється якість отриманих знань, закріплюється теоретичний матеріал, формуються

практичні навички та вміння, що дуже важливо в контексті вимог компетентної моделі підготовки фахівців [3].

Розвиток дуальної форми здобуття освіти розпочався у Національному університеті водного господарства та природокористування у 2018 році після затвердження Положення про дуальну форму здобуття освіти. Так, студенти різних спеціальностей навчалися за дуальною формою на найбільших підприємствах Рівненської області. По завершенні освітнього процесу студенти залишилися працювати на цих підприємствах до початку нового навчального року. Можна стверджувати, що перші кроки у впровадженні дуальної форми здобуття освіти в Національному університеті водного господарства та природокористування є вдалими та потребують подальших заходів для реалізації цієї форми навчання в освітньому процесі університету.

Проте існує низка проблем, які стримують швидкість реалізації проєкту дуальної форми здобуття освіти. Основною та першочергово є необізнаність підприємств щодо цієї форми й відсутність інформативного забезпечення.

Таким чином, на підставі всього сказаного вище, слід констатувати, що основна змістовна концепція дуальної системи освіти базується на посиленні практичної спрямованості під час підготовки фахівців через синтезування освітнього та виробничого процесів, що істотно збільшує можливість професійної мобільності випускників закладів вищої освіти.

За реалізації дуальної підготовки слід пам’ятати про принципові зміни, необхідні під час організації навчальної діяльності, необхідності адекватного інтегрування і чергування теоретичної і практичної складових впродовж всього періоду навчання. Крім того, дуальна система освіти є дієвим і гнучким механізмом, що дозволяє готувати висококваліфікованих фахівців, які є конкурентними в сучасних умовах ринкової економіки в різних сферах діяльності.

Література

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichnaosvita/dualna-osvita.

2. Концепція підготовки фахівців у вищій освіті за дуальною системою: прийнята 19.09.2018 р. Кабінет Міністрів України: офіційний сайт. URL : https://www.kmu.gov.ua/ua/news/koncepciya-pidgotovkifahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti

3. Бойчевська І. Б. Особливості професійного навчання в межах дуальної системи освіти в Німеччині // Репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL : http://dspace. udpu.org.ua.

***ШЕВЧЕНКО В.О.**, викладач*
Коледж інженерії та управління НАУ

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Березень 2020 (напевно, кожному запам'яталася дата 12.03.2020), у країні оголошено карантин (тепер ми добре розуміємо значення цього слова). Загроза світового рівня, яка до цього сприймалася як щось нереальне й далеке, стала феноменом без точної дати її завершення. Отже, назріла переорієнтація у самій стратегії життя людини, де свобода і відповідальність конституюють її самостійність. Відповідальність у цих умовах стає стрижнем людини як особистості, яка в теперішніх умовах потрібна й помітна. Кожна людина має зрозуміти – і на це її орієнтує, якщо не вимагає, її індивідуальна ситуація, – що її свобода як незалежне від зовнішніх обставин діяння лише умовна; вона не тотожна свавіллю. Тож відповідальність особистості – у домірному поєднанні інтересів власних й інтересів суспільства, що окреслена національними рамками.

Проблемам якості підготовки фахівців, якості сучасної освіти присвятили свої праці як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники, серед яких В.П. Андрущенко, Г.М. Борліков, В.Г. Вікторов, Л.А. Гаєвська, І.П. Кінаш, Ю.М. Дрешер, М.В. Кісіль, Т.М. Котенко, М.І. Мурашко, Т.І. Туркот, Ю.І. Якименко.

Дистанційне навчання – термін відомий науці давно. Нинішній стан у світі просто пришвидшив його впровадження та освоєння. Ще у 1858 році у Лондонському університеті було дозволено складання екзаменів на академічні ступені всіх рівнів та всіх спеціальностей (окрім медицини) усім, хто бажає, незалежно від способу здобування знань, включаючи навчання з перепису або ж самонавчання. Однак ніхто не сподівався, що потрібно буде розповідати, що робити, коли вам доводиться перед собою бачити не «живих» студентів, а всього лиш «віконечка» із їхніми «ніками», де ще й не кожен «нік» може вам відповісти на поставлене питання (не тому, що не знає відповідь, а тому, що його технічний засіб не підтримує потрібну функцію). Освітній процес зупинився? Всього на долю секунди. Перші тижні було складно. Проблема якості підготовки фахівців завжди на першому місці будь-якого закладу освіти. Гострота питання зумовлена передусім глобальними проблемами суспільства, умовами життя, вимогами сучасності. Зміна пріоритетів і цінностей освіти в Україні зумовлена світовою проблемою, що має назву «COVID-19». У викладачів, які під час карантину дійсно намагалися зберегти якість освітнього процесу, підготовка до занять онлайн займала набагато більше часу, ніж до того. Допомагали всі технічні засоби і всі можливі сфери зв'язку: вайбер, інстаграм, телеграм … ще кілька тижнів і всі

активно почали оволодівати навичками користування мобільних сервісів MEET, ZOOM, Skype, GoogleClassroom тощо.

Наступний крок – знайти підхід до дітей, батьків (де одні раділи неочікуваним канікулам, а інші просто не знали, що робити з дітьми, які лишаються вдома), щоб пояснити, як працювати в умовах дистанційного навчання. Хтось запитає: про яку якість іде мова? Та таку саму, що і під час звичайного освітнього процесу. Завжди будуть ті, хто прогулюватиме і вважатиме, що їм це не треба. Будуть ті, хто попри перешкоди (неякісний інтернет, старий ПК, тріснутий екран телефону) опрацьовуватимуть параграф за параграфом. Будуть і ті, хто побачить в цьому плюси. Нас же цікавить внутрішня сторона – якість роботи викладача (вчителя). Тут нема виправдань щодо відсутності технічних засобів чи неякісного забезпечення функціонування ліній передачі цифрової інформації. Освітня система, програма уже не один рік впроваджує мобільного (забезпеченого сучасними формами й засобами роботи, який не просто знатиме перелік існуючих соцмереж, а ще й знатиме, як їх використати на своїх заняттях; як говорять студенти: «якщо викладач у темі», то не так важливо, скільки йому років) викладача, якому давно має бути мало одного підручника. Питання в тому, наскільки кожен із тих, хто носить звання «викладач», це впроваджував у своїх компетентностях чи це був всього лише бюрократичний момент у паперах атестацій і обов'язковому навчально-методичному комплексі. Ніколи щось нове не було легким. Якщо раніше було достатньо «кинути» фото домашнього завдання чи лекції тим, хто був відсутній, то у нинішніх умовах мало сфотографувати 4 лекції чи надіслати текст практичного заняття. Робити так – знецінювати роботу викладача (подібну функцію для сучасної молоді виконує мережа). Так само ніхто не скаже дякую, якщо дистанційна освіта зведеться до бездумного переписування чи набору питань, на які потрібно написати відповіді (виконати в просторах інтернету всього дві функції: копіювати і вставити). Для цього ви, чи то педагог з досвідом, чи то новачок, самі сідаєте за «підручники» (починаєте у просторах мережі відшукувати те, що стане саме вам потрібним для того, щоб зацікавить і не залишить байдужим студентів). І тут ти зустрічаєшся з проблемою: інформації «мізер» і вона ще й однотипна, а крім того, що ти її маєш засвоїти, її потрібно адаптувати для дітей, щоб і вони зрозуміли, як слід працювати. І тут самому потрібно перетворитися на свого студента й починати вчитися. Вчитися не лише створювати класи, відеоконференції, тести, презентації, а й доводити собі, щоб не припинив вчитися сам і слова «якість», «професія», «компетентності» – не просто слова.

Сучасна модель якості фахівця має містити такі основні властивості: цінність цілей і ціннісних орієнтацій; працьовитість; творче ставлення до справи; здатність до ризику; незалежність у прийнятті рішень; здатність бути лідером; здатність до безперервного саморозвитку. Незважаючи на те, що

формати дистанційного навчання, проведення заходів закладами освіти є перспективними і успішними, наявні проблеми, які з кожним днем продовження карантину накопичуються, знаходять шляхи вирішення.

Коронавірус дійсно підняв багато важливих проблем в освіті. Та для того, щоб перетворити проблеми на можливості, педагог має пильно моніторити, наскільки ефективно він реалізовує дистанційне навчання (у тому числі отримувати якісний зворотний зв'язок і від викладачів, і від студентів). Він має фіксувати й аналізувати як недоліки, так і хороші практики, обмінюватися досвідом з іншими педагогами. Дистанційне навчання активно впроваджується зараз через те, що до цього змушують обставини, але про нього говорили вже давно. Воно збільшує доступність освіти, а змішане навчання – поєднання дистанційної і очної форм – стане нашим майбутнім. Однак для цього вже сьогодні ми маємо активно попрацювати над засвоєними уроками і забезпечити якість такої освіти.

Прийшов той момент, коли дві невід'ємні сфери людини (тут мова не лише про педагогів) – дім і робота мають поєднатися. Ми не говоримо про ідеальність, постійність, зручність. Такого не буде, адже будь-яка освіта має проводитися у комфортних для цього умовах, а не просторах ліжка чи кухні. Зараз час диктує умови, але пандемія мине, а дистанційна освіта вийде на якісно вищий рівень у світі і ми повернемося до своїх кабінетів, де будуть ті самі технічні засоби, але уже з відповідними умовами. Ми говоримо про якість освіти (знань, способів вирішення завдань); якість методів навчання і виховання (організації пізнавальної діяльності, мотивації пізнавальної діяльності, контролю за здійсненням навчальної діяльності); якість освіченості особистості (засвоєння знань, умінь та навичок, засвоєння моральних норм). Навчання, яким би воно не було: класичним, змішаним, дистанційним, заочним, має бути якісним. Якість – це те, що є запорукою компетентістного фахівця, а отже, поціновуваного роботодавцем. Ми знаємо, що нема неможливого – є небажання вчитися. Дистанційна освіта – наш іспит вміння самостійно навчатися і організовувати свій час та простір.

Література

1. Кінаш І. П. Якість освіти як результат, процес та освітня система // Науковий вісник НЛТУ України : зб. науковотехн. пр. Львів : РВВ НЛТУ України. 2011. Вип. 21.5. С. 363–368.

2. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс : навч. посіб. / за ред. В. М Кухаренка. 3-є вид. Харків, 2002. 320 с.

3. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Херсон, 2010. 608 с.
4. URL: https://osvita.ua/vnz/74767.
5. URL: https://ipv.org.ua/2020/analitychna-dovidka-vykhovnyy-protses-v-umovakh-pandemii.

***ІГНАТЕНКО О.В.**, методист*
Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»
elen-i@ukr.net

ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ЯК ВИМОГА ЧАСУ

Освіта в домашніх умовах, здобуття освіти не виходячи з дому, альтернативна освіта, онлайн-освіта, інноваційна освіта, самоосвіта – раніше чи не кожен із педагогів ставився до такої форми освіти доволі скептично, з хитринкою в очах та усмішкою на вустах, але, на жаль, усе це віднедавна стрімко увірвалося у наше з вами життя, і схоже, що надовго. Яким буде подальший результат, яких фахівців ми отримаємо «на виході» – покаже час. Такому становищу ми мусимо завдячувати відомому у всьому світі вірусному захворюванню COVID-19 (SARS-CoV-2), від якого потерпають усі верстви населення, незалежно від титулів, статків і стану здоров'я. Пандемія змусила у надзвичайно короткі строки згуртуватися педагогічні колективи задля освоєння нової форми навчання. Кожен викладач переглянув увесь накопичений за роки своєї праці арсенал методичних розробок та інтегрував і адаптував їх для представлення слухачам.

Ще багато років тому люди, які народилися у 70-80-х роках минулого століття, будучи у студентському віці з дивиною підписувалися на так звані курси іноземних мов ЄШКО, розробники якого пропонували не тільки паперові посібники, що були частково інтерактивними, а й аудіоуроки, дистанційне спілкування з викладачами і контроль знань слухачів. Після закінчення курсів студенти отримували сертифікати, що засвідчували успішне проходження програми навчання. Кроки до дистаційної, онлайн-освіти, як ми бачимо, несміливо були зроблені вже давно, але надзвичайно актуальною дистанційна освіта стала лише минулого року.

У цифровому просторі в загальному доступі почали з'являтися безліч освітніх дистанційних платформ, порталів, онлайн-проєктів, окремих курсів, і, що важливо, більшість з яких є некомерційними, неприбутковими, а їхні розробники – це ентузіасти, що об'єднали свої знання і зусилля задля спільної

мети – поширення і забезпечення якісного, доступного та дієвого контенту для споживачів освітнього продукту різних рівнів підготовки.

Найбільш популярними україномовними онлайн-платформами нині є:

- Український сервіс Prometheus, який позиціонує себе як громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. Тут можна знайти безкоштовні освітні курси університетського рівня від викладачів провідних освітніх закладів України і не тільки. Навчатися можна в будь-який час, адже відеолекції, тести і форум доступні цілодобово;
- ВУМ (Відкритий Університет Майдану) – дистанційна платформа громадянської освіти. Онлайн-проєкт пропонує більше ніж 30 тем для безкоштовного навчання. Курси сформовано з відео-лекцій, практичних завдань та контрольних запитань;
- EdEra (Education Era), студія онлайн-освіти – освітній проєкт, завдання якого – зробити навчання в Україні якісним та доступним. Усі курси тут безкоштовні, до кожної лекції (коротких відео, запитань і завдань для кращого засвоєння матеріалу) додається супровідний матеріал – конспект з ілюстраціями та поясненнями;
- Освітній проєкт «На Урок» – сайт з вебінарами, конференціями, конкурсами та журналом для освітян, всеукраїнською олімпіадою тощо.

Цей список можна поповнювати дуже довго, доступні для користувачів безліч іноземномовних, з субтитрами українською мовою онлайн-проєктів, дистанційних платформ, інтернет-курсів з великомасштабною інтерактивною участю; курсів для вивчення іноземних мов, громадянського сектору, практики з бізнесу та соціальної сфери; сайтів, наповнених методичними матеріалами для викладачів, корисними статтями, конкурсами; цифрові системи управління навчанням; онлайн-системи, спеціально призначені для мобільних телефонів; онлайн навчальний контент, платформи з офлайн функціоналом тощо. Але хотілося б, крім вищенаведеного контенту, звернути увагу на унікальний проєкт, започаткований і втілений у життя командою Науково-методичного центру ВФПО під назвою Медіатека електронних засобів навчання (NMCBOOK.COM.UA). Це єдиний в Україні освітній ресурс, де у вільному доступі знаходяться електронні та традиційні (підручники і посібники у паперовому вигляді) засоби навчання для споживачів освітнього продукту з різних галузей знань, розроблених та створених у співпраці Науково-методичного центру ВФПО і закладів освіти України.

Основними розділами медіатеки є:

- електронні навчально-методичні комплекси;
- електронні посібники та підручники;
- відкриті онлайн-курси;
- навчальні відеофільми та відеолекції;
- підручники та навчальні посібники у PDF-форматі.

Зайшовши у потрібний розділ, можна переглянути онлайн, завантажити для перегляду в офлайн-режимі чи роздрукувати пропонований освітній контент, що знаходиться у вільному доступі. У розділі «Магазин» можна замовити повнокольорові підручники нового покоління, посібники на паперових носіях, періодичні видання та додатки до них.

І що найголовніше, Науково-методичний центр ВФПО на постійній основі надає консультації та проводить майстер-класи щодо створення електронних засобів навчання і у постійному пошуку небайдужих, креативних, інноваційних педагогів, які готові до співпраці і мають бажання долучити свої напрацювання до онлайн-ресурсу з унікальним контентом, адже його місією є сприяння підвищенню якості освіти задля сталого розвитку українського суспільства та добробуту населення, інноваційному розвитку освіти в Україні.

***СЕРГІЄНКО О.О.**, канд. екон. наук, викладач-методист,*
спеціаліст вищої категорії
КЗ КОР «Білоцерківський медичний фаховий коледж»

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ПЕРЕДФАХОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СТРУКТУРУ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ

Нагальною проблемою сьогоднішньої передфахової вищої освіти України є терміновість впровадження нових підходів до підготовки висококваліфікованих медичних працівників у сучасних нестабільних умовах. Поліпшення якості підготовки фахівців відповідно до вимог сучасного ринку праці, конкурентоспроможних в Україні та на міжнародному рівні, потребує модернізації освітньо-виховного процесу, спрямування його на створення оптимальних умов для їх професійного становлення.

Вважаю, що дуальна освіта є сучасною ефективною формою навчання для спеціальностей галузі охорони здоров’я України. Результатом майже 4 років обговорень закладами освіти, роботодавців та органами влади стала Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Основний принцип дуальної освіти – це практика. А практика студентів медичних ЗВО України є невід'ємною частиною освітньо-професійної програми підготовки фахівців, основним завданням якої є якість підготовки випускника. У період практики студентів-медиків закладаються основи досвіду професійної діяльності практичних умінь і навичок, професійних якостей особистості фахівця. Від ступеня успішності на цьому етапі залежить професійне становлення майбутнього фахівця.

Закріплення та вдосконалення практичних навичок і вмінь студентів-медиків в умовах дуальної освіти, як і опанування ними глибоких, міцних теоретичних знань, має стати показником високої ефективності освітньої роботи у медичних закладах освіти. Модернізації навчання у системі підготовки високопрофесійних фахівців у галузі охорони здоров`я потребує, насамперед, створення та постійного вдосконалення сучасного освітнього середовища, здатного не лише забезпечувати провадження освітньої діяльності на сучасному рівні, але й стимулювати усіх учасників освітньо-виховного процесу до активності, професійного та особистісного зростання. Тому сприяння інтеграції українських медиків у міжнародну професійну спільноту має відбуватися завдяки впровадженню суттєво нових підходів до процедури підвищення їхнього професійного рівня, а також забезпечення якості заходів безперервного професійного розвитку у практико-орієнтованому напрямі підготовки кадрів.

Необхідно постійно розробляти водночас універсальні та спеціальні моделі дуальної форми медичної освіти, враховуючі особливості підготовки і медичних сестер, і фельдшерів, і акушерок, і зубних техніків. І не просто рекомендувати шляхи впровадження таких проектів, а оцінювати їх ефективність із врахуванням чинників ризику. Мають з’явитися кластери дуальної освіти, що об’єднають заклади медичної передвищої фахової освіти та зацікавлених роботодавців лікувально-профілактичних закладів.

Впевнені, що квінтесенцією формування сучасного висококваліфікованого медичного працівника є органічне поєднання лікувально-профілактичного закладу, медичного закладу вищої освіти та майбутнього медичного фахівця. Тільки в такому аспекті відбудеться ефективне впровадження дуальної медичної освіти, що забезпечить реалізацію майбутнім лікарем своїх знань на практиці.

КАГРАМАНЯН А.О., *канд. техн. наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи*;
КАМЕНЄВ О.Ю., *канд. техн. наук, доцент, керівник Центру навчально-практичної підготовки, професійної та дуальної освіти*
Український державний університет залізничного транспорту

ПІДГОТОВКА ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Процес запровадження дуальної форми здобуття вищої освіти в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту (УкрДУЗТ) було розпочато у співпраці з акціонерним товариством

«Українська залізниця» (АТ «Укрзалізниця») 2018 року після запровадження Концепції підготовки фахівців за дуальноюформою здобуття освіти, схваленої розпорядженням КМУ від 19.09.2018 № 660-р.

Зазначеним заходам передував успішний досвід співпраці АТ «Укрзалізниця» із закладами професійно-технічної освіти в напрямі підготовки кваліфікованих робітників-залізничників за дуальною формою. У процесі нарад та інших спільних заходів Департаменту розвитку персоналу та кадрової політики АТ «Укрзалізниця», Організації роботодавців «Галузеве об'єднання підприємств залізничного транспорту «Федерація залізничників України», транспортних закладів вищої та фахової передвищої освіти, організованих протягом 2018-2019 років, було напрацьовано необхідну внутрішню нормативну базу та відповідне навчально-методичне забезпечення з дуальної освіти (положення, інструкції, форми навчальних планів тощо).

Крім того, наказом по університету було створено проєктну групу із впровадження дуальної освіти, відповідальну за реалізацію зазначених заходів. З початку 2020 року функції з координації та впровадження дуальної освіти в УкрДУЗТ разом з проєктною групою покладено на відділ практичної підготовки, дуальної освіти та сприяння працевлаштуванню студентів і випускників, що діє у складі реорганізованого Центру навчально-практичної підготовки, професійної та дуальної освіти (ЦНПП). Проте ключовою проблемою впровадження дуальної освіти на той момент залишалося недостатнє законодавче врегулювання відповідного питання щодо вищої освіти. Не дивлячись на автономію ЗВО, зазначена проблема суттєво ускладнювала імплементацію дуального навчання в освітній процес.

Позитивні зміни настали із підписанням наказу МОН України від 15.10.2019 № 1296, яким наш ЗВО було включено до пілотного проєкту із реалізації дуальної освіти в Україні в колаборації з АТ «Укрзалізниця».

Наприкінці 2019 р. було внесено зміни до ст. 49 Закону України «Про вищу освіту», якими дуальна форма здобуття вищої освіти було легалізовано на законодавчому рівні. Станом на початок 2020/2021 офіційно переведено на дуальну форму здобуття вищої освіти двох студентів спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» та одну студентку спеціальності 275.02 «Транспортні технології (на залізничному транспорті)». Крім того, до кінця жовтня планується у співпраці з регіональними філіями АТ «Укрзалізниця», КП «Харківський метрополітен» та іншими стейкголдерами залучити до дуального навчання близько 20 здобувачів вищої освіти шести спеціальностей університету.

Загалом в університеті передбачено два варіанти провадження дуальних технологій в освітній процес з урахуванням потреб роботодавців:

1) безпосередньо на базі виробничих підрозділів роботодавців, які здійснюють експлуатаційну або експлуатаційно-виробничу діяльність у галузі залізничного транспорту;

2) на базі підприємств або організацій, що здійснюють розроблення, проєктування, виробництво та/або впровадження продукції для потреб залізничного транспорту (інфраструктури або рухомого складу) на договірних підставах – заводів, фірм, проєктно-конструкторських бюро тощо.

Реалізація першого варіанта покликана підвищити якість підготовки фахівців для експлуатації, технічного обслуговування (ТО), ремонту та модернізації наявної техніки на залізничному транспорті.

Реалізація другого варіанта передбачає підготовку фахівців, призначених для експлуатації, ТО або ремонту новітньої та перспективної техніки і технологій, які впроваджують на залізничному транспорті України за участю підрядних організацій.

Підхід, що реалізується в рамках другого варіанту, покликаний оминути необхідність аутсорсингу та гарантійного ТО з боку виробника під час впровадження нової техніки та технологій на підприємствах транспортної галузі (фахівці, що пройшли дуальне навчання на базі зовнішніх підрядних організацій, зможуть здійснювати відповідні експлуатаційні та/або технічні функції в умовах використання впровадженої техніки та технологій безпосередньо на об’єктах залізничного транспорту при подальшому працевлаштуванні).

Такий підхід буде максимально унеможливлювати монополізацію ринку з боку виробника продукції транспортного призначення.

За реалізації кожного з варіантів впровадження дуальних технологій підготовки висококваліфікованих фахівців для залізничного транспорту можливі два основні способи їх забезпечення (практичного застосування):

а) організація проведення частини лабораторного практикуму, практичних та/або семінарських занять на базі виробничих підрозділів залізничного транспорту або підприємств-підрядників;

б) запровадження індивідуальних завдань, пов’язаних із характеристиками та потребами підрозділу, на базі якого проводиться дуальне навчання, в тематику відповідних навчально-кваліфікаційних робіт задіяних у даному процесі студентів – курсових проектів (КП), курсових робіт (КР), розрахунково-графічних робіт (РГР), дипломних проектів (ДП) та дипломних робіт (ДР).

Загалом можливе поєднання всіх вищезазначених варіантів та способів провадження дуальних технологій навчання (у будь-яких комбінаціях).

Аналіз кількісних та якісних характеристик контингенту студентів університету за різними спеціальностями та освітніми програмами, а також досвід впровадження дуального навчання дають підстави вважати, що доцільність подальшого провадження дуальних технологій у відповідному освітньому процесі полягає в реалізації таких підходів:

- впровадження першого варіанта (дуальне навчання на базі підрядних підприємств або організацій) для провідних студентів середніх курсів ЗВО

(3, 4) у частині засвоєння передових технологій впровадження новітньої техніки на залізничний транспорт;

- провадження другого варіанта (дуальне навчання на базі лінійних підприємств залізничного транспорту) для провідних студентів старших курсів ЗВО у частині засвоєння технологій експлуатації, ТО та ремонту об'єктів транспортної інфраструктури та/або рухомого складу (залежно від спеціальності).

Дотримання зазначених принципів співпраці за дуальною формою здобуття вищої освіти дозволяє підвищити якість практичної підготовки здобувачів, поглибити рівень співпраці з роботодавцями та реалізувати низку профорієнтаційних заходів університету.

ЗМІСТ

ІЩЕНКО Т.Д., ЧАЙКОВСЬКА А.Б. Чи потрібно в Україні впроваджувати дуальну освіту? 4

ДАВЛІКАНОВА О.Б. Пропозиції до стратегії розвитку вищої освіти України на період 2021–2031 років щодо розвитку дуальної освіти 9

ЛЕУ-СЕВЕРИНЕНКО С. Особливості впровадження дуальної форми здобуття освіти у закладах вищої освіти Східної України 12

ЛЕГАН В.П. Викладання іноземних мов в умовах дистанційного навчання освітньої системи України 16

ДОВЖИК М.Я., ЗУБКО В.М., КУВАЧОВ В.П., КЮРЧЕВ С.В., ПАСТУХОВ В.І., ПАСТУШЕНКО С.І. Стан, проблеми та перспективи впровадження дуальних навчальних програм підготовки здобувачів вищої освіти агроінженерних спеціальностей 21

ЧАЛИЙ В.І. Викладач та наставник у системі підготовки фахівців за дуальною формою 24

СИНЧАК В.П. Деякі питання фінансової підтримки дуальної форми здобуття освіти 28

БОБКОВА О.І. Сучасна освітня траєкторія становлення майбутнього фахівця 32

КУЛЬКОВЕЦЬ В.В. Досвід впровадження дуальної форми навчання у ВСП «Березоворудський фаховий коледж ПДАА» 34

КОВАЛЕНКО Т.М. Досвід впровадження елементів дуального навчання в системі фахової передвищої освіти (на прикладі Державного вищого навчального закладу «Київський енергетичний коледж») 37

ВУШТЕЙ О.А. Досвід впровадження дуальної освіти для студентів з особливими потребами 39

АНАН'ЄВА В.В., РАДОГУЗ С.А., ПЕТРОВ С.О. Дуальне навчання як тренд сучасності та «виробнича» необхідність. пропозиції та ключові моменти 43

СОРОКІНА К.Б., РОСЛАВЦЕВ Д.М., ГОРОХ М.П. Досвід цільової підготовки співробітників водопровідно-каналізаційних підприємств у ХНУМГ ім. О.М. БЕКЕТОВА 45

ГАТЧЕНКО В.О. Процес формування компетентностей фахівців залізничної галузі під час впровадження дуальної форми навчання 48

ЗЕЛЕНИЙ В.М. Проблеми, що виникли під час впровадження підготовки фахівців за дуальною формою в закладах освіти – учасниках пілотного проєкту (на матеріалах Верхньодніпровського коледжу ДДАЕУ) 51

ЗАВГОРОДНЯ К.П., УШМАРОВА В.В. Професійна підготовка вчителів за дуальною формою: закордонний досвід 54

СОРОКА В.С., ПРИЩЕПА А.М., КОЛЕСНИК Т.М., ОЛІЙНИК О.О., КОВАЛЬЧУК Н.С., ЗАПОРОЖЕЦЬ Ю.В. Переваги, проблеми та шляхи їх вирішення в процесі впровадження дуальної освіти за спеціальністю «Агрономія» 57

ШИШКІНА Г.В., КУЗЬ О.Г. Запровадження дуального навчання за участю у пілотному проєкті у ВСП «Бердянський фаховий коледж Таврійського державного агротехнологіного університету імені Дмитра Моторного» 60

УШМАРОВА В.В. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів з елементами дуальної освіти 63

ФІЛАТОВА В.Л. Дуальна освіта: навчання і робота – два в одному 66

НЕЧИПОРЕНКО О.Л., УЛЬКО Л.Г., КОВАЛЕНКО Л.М., РОШКА Ф.Г. Нові тенденції дуальної освіти у підготовці фахівців ветеринарної медицини 69

ЗАЄЦЬ В.В., ОКСЕНЮК Р.Р. Досвід впровадження дуальної форми навчання за спеціальністю 184 Гірництво у Національному університеті водного господарства та природокористування у 2019-2020 навчальному році 71

ЛОМЕЙКО О.П. Дуальна освіта в ТДАТУ: стан впровадження та проблеми 73

РОСЛАВЦЕВ Д.М., ГАВРИЛЮК О.В. Досвід впровадження дуального навчання на прикладі спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» в ХНУМГ ім. О.М. Бекетова 76

БУГАЙЧУК В.В., СКИДАН О.В. Досвід реалізації дуальної форми здобуття освіти Поліського національного університету 78

БОНДАРЕВСЬКА К.В. Міжнародний досвід впровадження дуальної освіти 83

БІЛОУС В.І. Міжнародний досвід підготовки фахівців за дуальною формою 86
КОВАЛЬЧУК І.В., СЛЮСАР М.В. Дуальна форма освіти під час підготовки фахівців спеціальності «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» 91
ЖУКОВСЬКА С.А. Діджиталізація суспільства: прийняти і зрозуміти нове! 94
ГОЛОТЮК М.В., ТХОРУК Є.І. Перспективи впровадження дуальної форми навчання в системі вищої освіти 97
ШЕВЧЕНКО В.О. Якість підготовки фахівців в умовах пандемії 100
ІГНАТЕНКО О.В. Онлайн-платформи як вимога часу 103
СЕРГІЄНКО О.О. Актуальність впровадження дуальної передфахової вищої освіти у структуру системи підготовки медичних кадрів в Україні 105
КАГРАМАНЯН А.О., КАМЕНЄВ О.Ю. Підготовка висококваліфікованих фахівців для залізничного транспорту за дуальною формою навчання 106